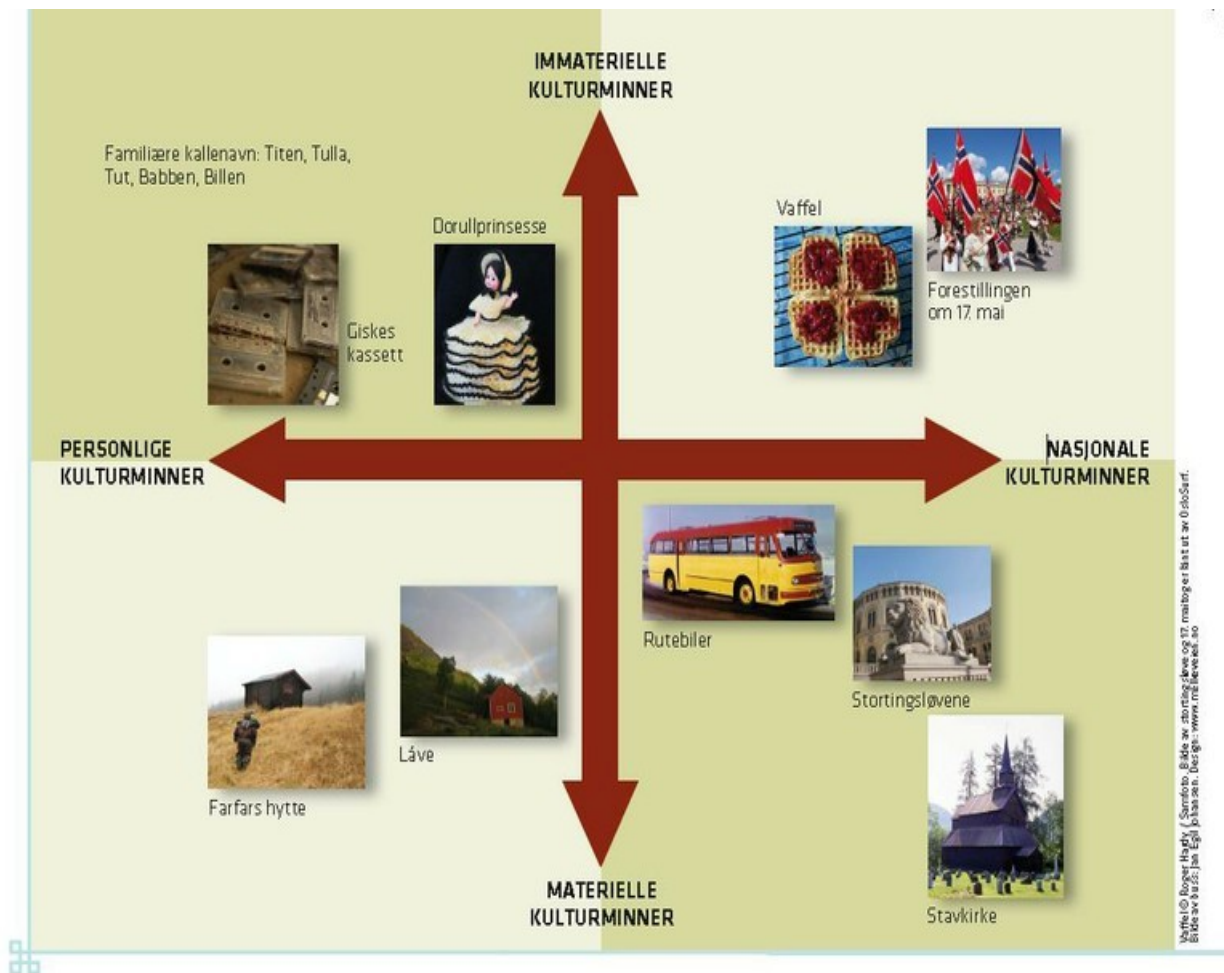

Stavkirker og rødstrømper
En diskursanalyse av Kulturminneåret 2009

Ronny Kvarsnes
Masteroppgave i arkeologi
Høsten 2014

Forsideillustrasjon: Kulturminneaaret2009.no

Forord

Utallige timer med tenking, lesing og skriving er nå blitt til et skriftlig format som forhåpentligvis andre vil ha en glede av. Takk til min veileder Torgrim Sneve Guttormsen for gode råd og harde tidsfrister. Takk til min tidligere kjæreste Connie Lium Selmo, som inspirerte meg til å satse på arkeologien. Takk til Tore Johan Valle for korrekturlesning og gjennomlesning generelt.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	III
Innholdsfortegnelse.....	IV
1. Innledning.....	1
1.1. Problemstillingen.....	3
1.2. Oppbygging og gjennomføring.....	3
2. Forskningsbakgrunnen.....	4
2.1. Betydningen av kulturarven.....	4
2.2. Konstruksjonen av kulturarven.....	5
3. Teori og fremgangsmåte.....	6
3.1. Hva er en diskurs.....	7
3.2. Fremgangsmåten.....	8
3.3. Presentasjon av materialet.....	10
3.3.1. Avgrensinger.....	11
4. Kulturarvdiskursen.....	12
4.1. Den offisielle kulturarvdiskursen.....	12
4.1.1. Klima og miljøverndepartementet.....	13
4.1.2. Riksantikvarens rolle.....	14
4.2. Den folkelige kulturarvdiskursen.....	17
4.3. Oppsummering.....	19
5. Den historiske konteksten rundt Kulturminneåret 2009.....	20
5.1. Kulturminneåret 1997.....	21
5.2. Mangfoldsåret 2008.....	22
5.3. Oppsummering.....	24

6. Analyse av Kulturminneåret 2009.....	25
6.1. Det statlige forløpet til kulturminneåret.....	26
6.1.1. Søknaden og prosjektbeskrivelsene.....	28
6.1.2. NKFs prosjektbeskrivelse 2006.....	28
6.1.3. Den statlige koordineringsgruppens prosjektbeskrivelse 2007.....	30
6.1.4. Åpningen av Kulturminneåret	31
6.1.5. Oppsummering.....	33
6.2. Prosjektene i Kulturminneåret.....	34
6.2.1. Ukens kulturminne.....	35
6.2.2. Typiske materielle kulturminner.....	36
6.2.3. De marginale kulturminnene.....	39
6.2.4. Minoritetenes kulturminner.....	42
6.2.5. Oppsummering.....	43
6.3. 12+1 Fredningene.....	45
6.3.1. Frognerparken.....	46
6.3.2. Melkerampene i Selbu og Buss-skuret i Bjørnevatn.....	47
6.3.3. Arentzbu turisthytte og lensmannsteinen på Voss.....	48
6.3.4. Pissoaret i Stensparken.....	48
6.3.5. Oppsummering.....	49
6.4. Debatten.....	50
6.4.1. Negative reaksjoner.....	51
6.4.2. Positive reaksjoner.....	53
6.4.3. Oppsummering.....	54
7. Et ansvar for kulturarven.....	55
7.1. UNESCOs defineringer og målsetning.....	56

7.2. Å skape et inkluderende samfunn.....	58
7.2.1. Et mangfoldig kulturminnebegrep.....	61
7.3. Oppsummering.....	63
8. Den «sanne» kulturarven og avslutting.....	64
8.1. Avslutting og noen tanker om fremtiden.....	69
Litteraturliste.....	72

1. Innledning

Denne oppgaven vil dreie seg om Kulturminneåret 2009, og hvordan slike prosjekter skal inngå i samfunnet. Et av målene med oppgaven er derfor å undersøke hva staten og allmennheten vil med dette året, og hvordan denne målsetningen kommer til syne i de utvalgte prosjektene.

Kulturminneåret 2009 var et formidling og tilretteleggingsprosjekt som skulle presentere ulike eksempler på dagliglivets kulturminner, og skape et rom for disse kulturminnene i den felles nasjonale kulturarven. I følge Erik Henningsen, Odd Are Berkaak og Sigrid Skålnes (2010:30) er Kulturminneåret 2009 et markeringsår på lik linje med Mangfoldsåret 2008 og Grunnlovsjubileumet 2014 som pågår nå. Markeringsår karakteriseres ved at det blir helt eller delvis finansiert av staten, og at det er et samarbeid mellom statlige aktører og frivillige. Det som i tillegg karakteriserer Kulturminneåret 2009 og Mangfoldsåret 2008 er at disse årene kan relateres til hvordan staten i de siste årene har arrangert markeringsår med universelle temaer som for eksempel Leseåret, Mangfoldsåret eller Kulturminneåret (Henningsen et al. 2010:30).

Kulturminneåret 2009 er i utgangspunktet et statlig prosjekt som Norges kulturvernforbund (NKF) fikk i oppgave å arrangere. Men allerede i planleggingsfasen finner vi at kulturminneåret blir til et samarbeidsprosjekt mellom forskjellige statlige organisasjoner og NKF. Dette gjør at vi får en rekke ulike underprosjekter som presenterer en statlig versjon av dagliglivets kulturminner, og en versjon som tar utgangspunktet i folkets tanker om hva som skal utgjøre dagligdagse kulturminner. Hypotesen er at dette samarbeidsprosjektet rommer en statlig versjon og en folkelig versjon av kulturarvdiskursen.

Det er i denne sammenhengen at jeg vil trekke inn Laurajane Smiths (2006) teorier som omhandler eksistensen av en *authorized heritage discourse* (AHD) og en alternativ forståelse av kulturarvdiskursen. Den autoriserte kulturarvdiskursen er en diskursiv konstruksjon som består av elitistiske vestlige verdier og praksiser som fremmer de materielle kvalitetene som et objekt har. Disse verdiene består blant annet av: estetiske verdier, alder, autentisitet, arkitektoniske kvaliteter og tekniske kvaliteter. I samfunnet kommer dette til syne gjennom statlige institusjoner og eksperters naturalisering og legitimering av slike verdier og praksiser (Smith 2006:11). Den alternative forståelsen av kulturarvdiskursen dreier seg om hvordan folket/allmennheten deltar i kulturvernarbeidet og hva som blir viktige verdier i dette arbeidet (Smith 2006:35). Det er gjerne de sosiale relasjonene som forbindes med kulturminnet, og som kulturminnearbeidet skaper som blir viktige verdier i den ikke-autoriserte kulturarvdiskursen.

I vår sammenheng vil AHD relateres til Klima og miljødepartement (KMD) og Riksantikvaren (RA). Dette fordi at disse institusjonene utarbeider verdier og kriterier for hvordan

kulturarven skal oppfattes og vurderes i det norske samfunnet. I tillegg til dette vil KMD være en viktig premissgiver for hvordan kulturarvspolitikken blir utformet. Disse to aktørene utgjør den offisielle kulturarvdiskursen som var tilstede i kulturminneåret. Den alternative forståelsen av kulturarvdiskursen kan relateres til folket, og de frivillige organisasjonene som deltok i kulturminneåret, og som til vanlig deltar i debatten om kulturarven. Allmennheten generelt og NKF vil derfor utgjøre den folkelige kulturarvdiskursen som deltok i Kulturminneåret 2009.

Når det gjelder bruken og defineringen av ordet kulturarv, så vil jeg i denne sammenhengen trekke frem Anne Eriksens forståelse av begrepet (Morgenbladet.no 13.11.2009). Kulturarvbegrepet skal forstås som en fellesbetegnelse, for hva vi i det nåtidige samfunnet verdsetter av det historiske bakteppet og trekker frem som viktige monumenter i den nasjonale historien. I tillegg til dette trekker Eriksen frem hvordan kulturarven ikke representerer tingene, men heller forholdet mellom ting og mennesker. Dette forholdet kommer til syne gjennom hvordan kulturminnene inngår i en nåtidig forståelse som involverer påvirkning fra økonomiske, sosiale, estetiske og politiske faktorer. Ser man dette i sammenheng med den offisielle kulturarvdiskursen vil dette blant annet omhandle hvilke kulturminner de statlige organene velger, og i hvilken sammenheng disse valgene blir gjort.

Denne oppgaven vil undersøke prosessene som førte til at kulturminneåret ble skapt. Oppgaven vil og undersøke to utvalgte prosjekter og den generelle omtalen og debatten som Kulturminneåret 2009 skapte i media. I tillegg til dette vil jeg presentere de to kulturarvdiskursene, og gi en presentasjonen av den historiske konteksten som Kulturminneåret 2009 er en del av. Presentasjonen av den offisielle kulturarvdiskursen skal gi en innsikt i staten og RAs forutsetninger, for hvordan de statlige prosjektene ble utformet og etterhvert ble synlige gjennom utførelsen. Det samme vil bli gjort med den folkelige kulturarvdiskursen. I planleggingsfasen vil det dreie seg om å undersøke hvilke målsetninger staten og NKF har med Kulturminneåret. Jeg vil også undersøke om disse målsetningene inneholder påvirkninger fra andre hold som for eksempel foregående år eller ulike United Nations Educational, Scientific and Communication Organization (UNESCO) konvensjoner. Dette blir gjort for å se om staten følger opp budskapet som følger med konvensjonene. Når det gjelder selve prosjektene så har jeg valgt å fokusere på «ukens kulturminne» som et eksempel på den folkelige representasjonen og «12+1 fredningene» som et eksempel på staten og RAs påvirkning på Kulturminneåret 2009. Prosjektene blir på mange måter det synlige beviset på statens og allmennhetens planer. Bakgrunnen for å involvere omtalen og debatten om Kulturminneåret 2009, er for å få et inntrykk av hvilket budskap som nådde frem, og hvordan dette budskapet ble mottatt.

Det er gjennom massemediene at vi får kjennskap til omtalen og debatten som omhandlet Kulturminneåret 2009. Kulturminneåret 2009 ble formidlet gjennom fjernsynet, radio, internett,

arrangementer og aviser. Et eksempel er at det i følge NKF og Sekretariatet for Kulturminneåret 2009 (SK 2009) (2010:31) ble formidlet cirka 10000 saker som omhandlet Kulturminneåret. Det ble også utført en kartlegging av folks kjennskap til Kulturminneåret 2009, som røpte at 54 % av befolkningen hadde kjennskap til Kulturminneåret 2009. Dette resultatet røper at halvparten av befolkningen i Norge visste at det foregikk et kulturminneår. Debatten i massemediene handlet om hvorvidt dagliglivets kulturminner var verneverdige i forhold til kulturminner som bygninger og lignende. Denne debatten vil være en del av analysen og den videre diskusjonen.

Når det gjelder min egen grunn for å skrive om Kulturminneåret 2009, så vil jeg fremheve min generelle interesse for kulturminner, og en interesse for spørsmålet som omhandler i hvilken grad allmennheten skal ha noe å si når kulturminner utpekes. Dette er et spørsmål som ligger latent i Kulturminneåret 2009 både i budskap og praksis. Et eksempel på hvordan dette spørsmålet blir håndtert er «Ukens kulturminne». Kulturminneåret 2009 er derfor et år som speiler ulike debatter, og som både gir et innblikk i den offentlige forvaltningen og i den folkelige oppfatningen av kulturminner.

1.1. Problemstillingen

Jeg utgår fra ideen om at Kulturminneåret 2009 inneholder en folkelig kulturarvdiskurs og en offisiell kulturarvdiskurs. Målet med å analysere Kulturminneåret 2009 er å få frem hvordan disse to retningene kommer til syne gjennom de ulike prosjektene, og den generelle konteksten som omhandler året. Dette må sees i lys av hvordan dette Kulturminneåret 2009 hadde som mål å utvide kulturminnebegrepet, involvere nye grupper i samfunnet og å implementere UNESCOs konvensjoner. Det blir da et mål å se om disse to retningene tar denne utfordringen alvorlig eller om tingene forblir som de har vært før. Svarene på disse spørsmålene vil lede til en videre diskusjon om grunnene til hvorfor situasjonen er slik den er.

1.2. Oppbygging og gjennomføring

Opgaven vil nå fortsette med kapitel to og tre som gir et innblikk i forskningsbakgrunnen, teori og metode og analyse materialet. Kapittel fire vil presentere kulturarvdiskursen, og gi en videre innsikt i hvilke punkter som er viktige i den offisielle og i den folkelige kulturarvdiskursen. Kapittel fem vil undersøke den historiske konteksten som Kulturminneåret 2009 er en del av og gi et overblikk over Mangfoldsåret 2008 og Kulturminneåret 1997. Analysen starter i kapittel seks, og jeg vil starte med å undersøke ulike stortingsmeldinger og prosjektbeskrivelsene. Dette er grunnleggende tekster som bidrog til å konstruere og å forme Kulturminneåret 2009. Etter dette vil analysen omhandle det

generelle uttrykket, de to utvalgte prosjektene og tilbakemeldingene som kom i Kulturminneåret 2009. I kapittel syv vil analysens resultater bli diskutert i en større sammenheng som omhandler ulike internasjonale konvensjoner, mens kapittel åtte omhandler den videre diskusjonen om de forskjellige grunnene for at det er en forskjell på den folkelige og den offisielle kulturarvdiskursen. I tillegg til denne diskusjonen finner vi også avslutningen av oppgaven.

2. Forskningsbakgrunnen

Forskningsbakgrunnen vil utgå fra ideen om at kulturminneåret eksisterer på tvers av ulike diskurser. Det er altså ikke i et bestemt forskningsfelt man tar utgangspunktet. Det er mer fruktbart å se dette forskningsobjektet som en del av flere disipliner som for eksempel minneforskning, AHD og den generelle kulturarvforskningen. Kulturminneåret 2009 er utforsket forskningsfelt i en norsk sammenheng, og det eksisterer ingen tidligere oppgaver som tar for seg hvordan et slikt kulturminneår skal undersøkes. Det eksisterer derimot ulike masteroppgaver som gir en innsikt i andre slike jubileumsår. Et eksempel er masteroppgaven til Anders Ringereide og Mats Rønningen (2006) der hundreårsmarkeringen av unionsoppløsningen mellom Norge og Sverige ble analysert, for å se om en slik markering kan plasseres innenfor jubileumskulturen. Jeg har likevel valgt å konsentrere meg om den generelle kulturminneforskningen i Norge og i utlandet. Dette blir gjort for å skape en større bredde i tolkningen av forskningsobjektet, og fordi at jeg anser at kulturminneåret beveger seg på tvers av de ulike forskningsfeltene.

I en forskningshistorisk sammenheng mener Arne Lie Christensen (2011:14) at det er først i de siste tjue-tretti årene at den norske kulturminneforskningen har handlet om konteksten rundt kulturminnene, i stedet for bare å handle om selve minnet og dets historie. I Norge har det i de siste årene vært et tverrfaglig fokus på forholdet mellom arkeologi, kulturminneforvaltningen og allmennheten sett i lys av folkløse og populærkultur i følge Torgrim Sneve Guttormsen (2013:9).

2.1. Betydningen av kulturarven

Når det gjelder utvalget av forskningslitteratur og forståelsebakgrunn har jeg valgt å basere meg på tekster som sier noe om hva kulturarven betyr for mennesker, og hvordan den inngår i samfunnet generelt. Et perspektiv vil være hvilken kulturarv som opptar befolkningen. I Gøril Nilsens (2003a) doktorgradsavhandling tar Nilsen utgangspunkt i Fotefar mot nord prosjektet, som er en rekke kulturstier rettet mot allmennheten og den nære historien. Nilsen (2003a:15) ville avdekke ulike aspekter i fortidsoppfatningen til den lokale og den akademiske konteksten, for deretter å se hvordan disse oppfatningene forholder seg til hverandre. Resultatene viser at avstanden mellom

arkeologene og lokalbefolkningen har økt siden 1970-tallet. Denne avstanden kan blant annet forklares ved hvordan arkeologene stadig blir mer vitenskapelig, samtidig som vi har en stadig økning i skapelsen av lokale private museer og turisme tilknyttet disse. Dette gjør at vi får en type kulturminner som de lokale tar vare på og en type kulturminner som arkeologen prioriterer (Nilsen 2003a:386-387). I et annet eksempel undersøker Reidar Berthelsen, Lars Ivar Hansen og Bjørnar Olsen (2001) hva lokalbefolkningen ser som viktige faktorer for hva som skal bevares. Svarene de får viser at det ikke er kulturminner med nasjonal verdi som er viktige, men heller kulturminner som forbindes med lokal historie og en nærhet i tid. Noe av de samme ideene finner vi i en artikkel av Gordon Grimwade og Bill Carter (2000). Her blir det fremhevet at de lokale kulturminnene må ha en tilknytning til nåtiden og samfunnet generelt. En slik tilknytning kan komme igjennom et samarbeid mellom fagfolk og lokalbefolkningen, der begge parter jobber sammen for å lage en plan som ivaretar alles interesser (Grimwade og Carter 2000:48). Det er derfor ikke innlysende at kulturarven som den defineres frem i den statlige forvaltningen er den samme kulturarven som lokalbefolkningen rundt omkring i landet oppfatter som viktig for den lokale identiteten.

2.2. Konstruksjonen av kulturarven

Når det gjelder hvordan man konstruerer kulturarven, og hvordan kulturminner er viktige del av denne konstruksjonen, så er det gjort mye forskning som retter seg imot dette. Et eksempel er hvordan Raphael Samuel (1994) viser hvordan kulturarven inngår i opplevelsemuseum, fjernsynsserier og i gjenskapelser av historiske begivenheter. En slik bruk tiltrekker allmennheten siden historien blir levende, mens historikere ser på det visuelle og det verbale som mindreverdige forhold til det skriftlige (Samuel 1994:268-269). I boken til Peter Aronsson (2004) blir vi presentert for begrepet historiebruk, og hvordan historien blir brukt av ulike aktører i samfunnet for å fremme deres interesser. Ideen er å belyse flere syn enn det institusjonelle bruken av historien, for å få frem kompleksiteten i hvordan historien inngår i flere lag i samfunnet. Et slikt eksempel er hvordan kommersielle og lokale aktører i Vestergötland bruker bok og filmsuksessen *Arn*, til å fremme regionen gjennom opplevelseturisme eller andre begivenheter (Aronsson 2004:228). I forhold til koblingen opp imot minneforskningen mener Paul Connerton (1989:3) at minner er en sentral del av hvordan vi oppfatter tidshorisonten og den sosiale orden. Bygger man videre på denne tanken finner vi en viktig erkjennelse i at kulturarven, og slike tilknyttede jubileumsår er et resultat av sosiale prosesser; som utgår i fra hvordan samtiden/samfunnet skaper en kulturarv som passer i det aktuelle samfunnet. Brian Graham og Peter Howard (2008:2-3) er noen av de som gir viktige bidrag til denne diskusjonen om hvordan kulturarven blir konstruert og hva den består av.

Et viktig bidrag i diskusjonen som omhandler konstruksjonen av kulturarven er Laurajane Smiths (2006) ideer som omhandler AHD. AHD kommer til uttrykk gjennom en rekke premisser for hvordan kulturarven skal fremstilles. Disse premissene blir både utformet og vedlikeholdt av en rekke forskjellige eksperter og statlige organer (Smith 2006:4). Ideen er at fortiden innehar kvaliteter og verdier som bare fagfolk kan forvalte (Smith 2006:29). Det autoriserte budskapet er et elitistisk budskap, der den akademiske oppfattelsen av fortiden er den rette. I en artikkel skrevet av Leidulf Mydland og Wera Grahn (2012) er forskningsobjektet den norske kulturminneforvaltningen, og hvordan AHD kommer til syne både i selve forvaltningen og i Norsk Kulturminnefond. Det blir drøftet på hvilke verdigrunnlag den norske kulturminneforvaltningen gir støtte til oppussingen av skolehus. Resultatet blir sett i lys av forskjellige internasjonale konvensjoner, som igjen oppfordrer til at det skal eksistere en lokal innflytelse i bestemmelsen av kulturarven. Artikkelen legger særlig vekt på hvordan innflytelsen fra AHD blir synlig i verdigrunnlaget til den offentlige forvaltningen. Det vil bli mer om AHD og dens påvirkning på den offisielle kulturarvdiskursen i senere kapitler.

Hovedmålet med denne forskningsbakgrunnen er å danne meg en forståelse av hvordan kulturarven inngår i samfunnet, og å få en forståelse av de prosessene som ligger i bakgrunnen. I forhold til selve Kulturminneåret vil denne bakgrunnen blant annet gi en mulighet til å gjenkjenne kjennetegnene ved den offisielle kulturarvdiskursen, og hvilken betydning disse har i valget av kulturminner. Det vil og være mulig å gjenkjenne hvilke verdier den folkelige kulturarvdiskursen mener er viktige i dannelsen av kulturarven, og hvorfor disse verdiene er viktig i denne diskursen.

3. Teori og fremgangsmåte

Når det gjelder valg av teori og metode vil jeg benytte meg av den diskursteoretiske retningen som ble utviklet av Chantal Mouffe og Ernesto Laclau. Dette valget ble gjort på grunnlag av hvordan diskursteorien ifølge Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips (1999:46-47) ser virkeligheten som både et språklig og et materielt fenomen. I de påfølgende kapitlene gjør jeg rede for de prinsippene og begrepene som jeg skal bruke videre i oppgaven.

Det teoretiske utgangspunktet for oppgaven er at språket er med på å skape og forandre virkeligheten. Det er gjennom språket vi lager representasjoner av virkeligheten, og skaper mening i møtet med den fysiske virkeligheten. Det eksisterer altså en fysisk virkelighet, men denne får bare betydning gjennom diskursen (Jørgensen og Phillips 1999:9, 17-18). Et eksempel som Jørgensen og Phillips (1999:18) trekker frem er hvordan en flom skaper en fysisk virkelighet der mennesker dør og opplever sorg. Det er når man prøver å forklare hvorfor denne flommen skjedde, at hendelsen blir til en del av en diskurs. Disse forklaringene kan blant annet inngå i en meteorologisk diskurs

eller det kan være Guds vilje (altså en religiøs diskurs) som har skapt denne flommen. De forskjellige diskursene vil ha ulike handlinger tilknyttet seg, og dermed skape sosiale konsekvenser i samfunnet. I forhold til Kulturminneåret 2009 så vil det eksistere to ulike versjoner av dagliglivet. Hypotesen er at den offisielle kulturarvdiskursen vil prøve å presentere sin versjon av dagliglivet gjennom prosjektet til Riksantikvaren, mens den folkelige kulturarvdiskursen vil gjennom sitt prosjekt vise til en annen forståelse av dagliglivet.

3.1. Hva er en diskurs

En diskurs kan ifølge Iver B. Neumann (2001:18) defineres som et system som organiserer hvordan utsagn og praksis blir en del av institusjoner, og etterhvert oppfattes som normalt, regulerende og blir en del av en virkelighetsoppfatning. I tillegg til dette påpeker Neumann (2001:60-61) at en diskurs som oftest inneholder en dominerende representasjon av virkeligheten og en eller flere alternative representasjoner av virkeligheten. Den offisielle kulturarvdiskursen er representert gjennom staten, og den generelle kulturminneforvaltningen og dets verktøy. Disse verktøyene tar form av lover og regler, og en generell oppfatning av hva som utgjør kulturarven. Sett i forhold til diskursen sammenfaller dette med hvordan kulturminneforvaltningen, bruker disse verktøyene til å skape en kulturarvdiskurs som subjektet må forholde seg til (Neumann 2001:92-94). Det at den offisielle kulturarvdiskursen er representert gjennom den materielle virkeligheten gjør det vanskeligere for andre diskurser å rokke ved denne virkeligheten (Neumann 2001:14-15). Personer som vil ytre seg i sammenheng med kulturarvdiskursen må ta hensyn til denne virkeligheten, og kan derfor ikke handle eller ytre hva som helst i denne konteksten. Det er i tillegg en større sjans for at man blir hørt hvis man tilhører diskursen i en eller annen form. I dette tilfellet kan en professor, RA eller klima og miljøvernministeren sees som personer som har innflytelse og som vil bli lyttet til hvis de ytrer seg. Dette er personer som sitter med makt til å definere hvordan kulturarven skal se ut i offentligheten. Denne makten kommer da i sammenheng med de posisjoner som de innehar i samfunnet.

Når det gjelder den folkelige kulturarvdiskursen så eksisterer den både gjennom en språklig virkelighet og i en praktisk virkelighet gjennom blant annet organisasjonen NKF. Den folkelige fremstillingen har forbindelser med den offisielle kulturarvdiskursen. Denne forbindelsen er blant annet synlig ved at folket må ta hensyn til lover og regler som omhandler vern og fredninger for eksempel. I tillegg til dette så er folket vitne til hvordan den offisielle kulturarvdiskursen gjennom Riksantikvaren definerer og beslutter, hva som blir en del av kulturarven. Den offisielle kulturarvdiskursen kan sees som en dominerende oppfatning, gjennom dens mulighet til å

kontrollere hvordan og hva som blir en del av kulturarven. Mens den folkelige kulturarvdiskursen kan sees som et uttrykk på hvordan et demokrati fungerer, ved at den introdusere et rom for andre tanker, verdier, innspill og dialog mellom partene. Hvis ikke denne muligheten eksisterer så vil det ifølge Neumann (2001:60) eksistere et hegemoni. Et hegemoni vil være når den dominerende kulturarvdiskursen fremstår som en «naturlig» del av samfunnet, og ikke blir utfordret av alternative diskurser.

Når det gjelder hva en diskursanalyse skal finne ut så er det ifølge Jørgensen og Phillips (1999:31) forskerens oppgave å ta utgangspunktet i selve diskursen. For deretter å undersøke utsagnene, forbindelsene og relasjonene for å se om det eksisterer et mønster, og om dette mønstret skaper konsekvenser i de sosiale sammenhengene. Diskursanalysen er interessert i prosessene som fører til at enkelte virkeligheter oppfattes som mer sanne enn andre virkeligheter. I tillegg til dette er det interessant å undersøke prosessene som vedlikeholder denne virkeligheten og de prosessene som utfordrer denne virkeligheten (Neumann 2001:14-15).

Utgangspunktet er at den offisielle kulturarvdiskursen inneholder en tekstuell og en materiell praksis som influerer befolkningen i hvordan de oppfatter kulturarven. Den folkelige kulturarvdiskursen har en mulighet til å fremme andre meninger gjennom NKF eller media generelt. Min diskursanalyse vil derfor undersøke hvordan den offisielle kulturarvdiskursen og den folkelige kulturarvdiskursen er tilstede i kulturminneåret. Denne tilstedeværelsen vil bestå av tekster og utsagn som aktiverer de institusjoner og praksisene som er forbundet med kulturarven. Det at staten innehar rollen som premissgiver i den offisielle kulturarvdiskursen innebærer at staten blir den dominerende parten i denne konstruksjonen. Kulturminneåret 2009 blir en konstruksjon som skal skape et rom, der den offisielle kulturarvdiskursen og den folkelige kulturarvdiskursen kan møtes for å skape en dialog omkring kulturarven. Ideen blir da å identifisere hvordan offisielle kulturarvdiskursen og den folkelige kulturarvdiskursen fremstår både i en tekstuell og materiell virkelighet i kulturminneåret. Det vil bli mer om Kulturminneåret 2009s rolle i det påfølgende kapitlet som omhandler fremgangsmåten.

3.2. Fremgangsmåten

Kulturminneåret 2009 er et prosjekt som blir arrangert av den offisielle kulturarvdiskursen og den folkelige kulturarvdiskursen. Dette gjør at kildematerialet blir en blanding av utsagn og meninger som tilhører begge parter. For å analysere dette materialitet må det skapes en viss orden. Det er her den diskursteoretiske metoden og begrepsapparat kommer inn i bildet.

Den diskursteoretiske tilnærmingen tar utgangspunktet i tanken om at diskursen prøver å

fastlegge betydningen innenfor et visst område. Diskursen gjør dette ved å skape forbindelser mellom enkelte viktige tegn som skal representere diskursen, samtidig som at andre tegn og forbindelser blir utelukket. Det blir da skapt en entydighet i diskursen ved at den lukkes for andre betydninger. Det er dette som er målet med diskursen. Dette gjør at de andre betydningene tegnet har faller utenfor diskursen, og blir en del av et diskursivt felt. Et diskursivt felt består altså av de betydninger som ikke er relevant for den aktuelle diskursen (Jørgensen og Phillips 1999:36-37).

Når det gjelder disse tegnene så skiller Laclau og Mouffet mellom tegn som har en flertydig betydning og de som har en entydig betydning. De entydige tegnene blir kalt momenter, og disse representerer forskjellige deler av diskursen, samtidig som de referer til hverandre for å bekrefte diskursens entydighet (Jørgensen og Phillips 1999:36). Mens de flertydige tegnene blir kalt elementer. Dette er tegn som ikke har en fastsatt betydning. Diskursen vil prøve å gjøre elementer til momenter, ved å utelukke alle de forskjellige betydningene et element kan ha. Betydningsdannelsen mellom tegnene blir av Laclau og Mouffet kalt en artikulasjon. Dette betyr at et tegn kan forandre identitet ut i fra hvilket annet tegn det blir forbundet med. Et eksempel kan være hvordan kropp og sjel henviser til en religiøs diskurs, mens kropp og hjerteoperasjon viser til en medisinsk diskurs (Jørgensen og Phillips 1999:38).

I tillegg til disse begrepene finner vi begrepene nodalpunkter og flytende betegner. Nodalpunkter er privilegerte tegn som danner referansepunkter for andre tegn i diskursen. Et slikt tegn kan være kroppen, som vil være en essensiell del av en medisinsk diskurs. Men som allerede vist så kan kroppen også ha en flertydig betydning, og være en del av en religiøs diskurs. Dette gjør at kroppen også kan være en flytende betegner. De flytende betegnerne er derfor tegn som fremdeles ikke har blitt fylt med en fastsatt betydning. Dette gjør at de ulike diskursene vil kjempe om å fylle tegnet med innhold. Kroppen blir i dette tilfellet et nodalpunkt i den medisinske diskursen og en flytende betegner i forholdet mellom den medisinske og den religiøse diskursen. Denne setningen er interessant siden den forteller noe om forholdet mellom den offisielle kulturavdiskursen og den folkelige kulturavdiskursen. Nemlig at Kulturminneåret 2009 blir en flytende betegner mellom de to diskursene, og som begge diskursene har prøvd å fylle med relevant innhold. Dette blir gjort med den hensikt å omskape Kulturminneåret 2009 til et nodalpunkt i begge diskurser. Det er dette innholdet som skal komme frem igjennom analysen.

Jeg vil identifisere nodalpunkter, flytende betegner, elementer og momenter i Kulturminneåret 2009 og i konteksten rundt. Dette blir gjort for å få en oversikt over hva som blir viktige punkter hos den offisielle kulturavdiskursen og den folkelige kulturavdiskursen. Noen av disse punktene vil eksistere i begge diskurser, men som metodekapitlet har vist så kan tegnet endre betydning ut i fra artikulasjonen. For å løse dette problemet så vil kulturavdiskurskapitlet

omhandle noen av de viktige punktene vi finner hos de to diskursene, for deretter å bruke disse funnene i den videre analysen.

3.3 Presentasjon av materialet

Det som blir analysert i oppgaven er tekster. Disse tekstene presenterer intensjonene de to diskursene har med Kulturminneåret 2009. Tekstene gir også innsikt i hvordan den praktiske utførelsen av kulturminneåret ble gjennomført. Den praktiske utførelsen kommer til syne i tekstene som omhandler, hva som gjorde det mulig å velge de forskjellige kulturminnene. Materialet som brukes i analysen består av ulike sjangere som for eksempel avisartikler, rapporter, stortingsdokumenter, taler, UNESCO dokumenter, pressemeldinger, informasjon på nettsider og bøker. Mangfoldet i materialet er et bilde på hvordan kulturminner/arven er en del av mange rom i samfunnet, og kommer til syne på ulike måter og gjennom forskjellige medier.

Siden det eksisterer en offisiell og en folkelig kulturarvdiskurs i Kulturminneåret 2009, så vil det være materiale som krysser grensene mellom diskursene, og det vil være materiale som fremmer en bestemt diskurs. Jeg har derfor gjort et skille i materialet, for at det skal være mulig å skille mellom diskursene i Kulturminneåret 2009. Den offisielle kulturarvdiskursen vil ha aktuelle kilder som rapporter, stortingsmeldinger, budsjetter, proposisjoner, historiebøker og lovbøker. I tillegg til dette finner vi at staten innehar ressurser til å formidle dette budskapet, gjennom media, kommuner, myndighetspersoner, museer og andre verktøy som byråkratiet innehar. Den offisielle kulturarvdiskursen har derfor et stort nedslagsfelt, og kan spre og repetere sitt budskap i mange kanaler i samfunnet.

Når det gjelder den folkelige kulturarvdiskursen, så finner vi ikke denne muligheten til å fremdyrke et samlet budskap. Det eksisterer ikke stortingsmeldinger med nasjonale strategier for hvordan man skal behandle kulturarven eller lover som beskytter den folkelige kulturarven. Dette er en oppgave og en mulighet som tilhører den offisielle kulturarvdiskursen. Folkeligheten kan i dette tilfelle defineres som individer som ikke tilhører den statlige/politiske delen av kulturarvdiskursen. Jeg er klar over at det finnes ulike frivillige organisasjoner som både verner og beskytter forskjellige deler av kulturarven. Disse frivillige organisasjonene beskytter forskjellige deler av kulturarven, og har forskjellige prioriteringer i hvilke budskap de fremfører. Dette gjør det vanskeligere for den folkelige kulturarvdiskursen å få frem et samlet budskap. Det nærmeste man kommer en slik mulighet til å fremføre et samlet budskap er gjennom NKF. NKF er en paraplyorganisasjon for 21 ulike organisasjoner. Her finner vi blant annet Fortidsminneforeningen, Norsk kulturarv, Norsk husflidslag og Norsk metallsøkerforening. NKF representerer derfor et stort utvalg av temaer og

ting.

NKF gir ikke ut noe materiale som fremstiller et samlet budskap. Men det eksisterer en nettside som heter Kulturvern.no, der man finner informasjon og nyheter om NKF og de forskjellige organisasjonene. I tillegg til dette har NKF arrangert Kulturminnedagene siden 2011.

Kulturminnedagene tar for seg aktuelle temaer som: møteplasser, nytt liv i gamle minner og skjulte skatter, spor i landskapet. Dette arrangement er en mulighet for at alle de representerte organisasjonene å samles for å fremføre et budskap under et felles tema. Men dette er begivenheter som ikke har en direkte tilknytning til Kulturminneåret 2009. Når det gjelder tekstene som er tilknyttet kulturminneåret så finner vi et eksempel i de to prosjektbeskrivelsene som ble laget i sammenheng med arrangementet. En annen viktig kilde er nettsiden som ble skapt i sammenheng med Kulturminneåret 2009. En tredje kilde er det foregående kulturminneåret som ble avholdt i 1997. Dette året er i stor grad et kulturminneår som ble arrangert av de frivillige og av allmennheten generelt.

I tillegg til dette eksisterer det akademiske undersøkelser som kan gi en pekepinne på hvordan den folkelige kulturarvdiskursen ser ut. En siste viktig kilde kan ifølge Jørgensen og Phillips (1999:84) være de mediene som formidler den folkelige kulturarvdiskursen. Slike medier kan være aviser, internett, radio og fjernsyn. Det er gjennom disse mediene at det blir formidlet en rekke meninger som representerer den folkelige og subjektive oppfatningen av Kulturminneåret 2009. Responsen fra folket vil i tillegg gi et bilde av hva som blir formidlet gjennom Kulturminneåret 2009.

3.3.1. Avgrensinger

Et siste punkt omhandler hvilke avgrensinger og begrensinger oppgaven inneholder. Jeg har valgt å ta med materiale fra så langt tilbake som 1996 og helt frem til 2010. Et problem iforhold til utvelgelsen av materiale kan ligge i hva som er med i diskursen eller ikke. Jeg mener at det ligger en nødvendighet i at det er «noe» utenfor diskursen, og da som noe som avgrenser dens utbredelse, aktiverer nye muligheter til utvidelse og utgjør en slags begynnelse på kulturarvdiskursen. Jeg tror at denne innstillingen åpner opp diskursen ved å anse såkalte «ikke vitenskapelige utsagn» som en del av en stadig voksende diskurs. Dette er noe som ifølge Nilsen (2003a:23-24) er viktig, fordi det gir en mulighet for at andre gruppers forståelser av kulturminner fremstår som meningsfulle, i stedet for å bli tilsidesatt av den objektive virkeligheten. Ser man dette i forhold til kulturminneåret er det ulike elementer av dette kulturminneåret som ikke inngår i den tradisjonelle diskursen. Det vil derfor ikke være noe sterk filtrering av hva som tilhører diskursen eller ikke. Inngangsnøkkelen

ligger i en tilknytting til kulturarven, ikke om utsagnet er rett eller galt i en sannhetskontekst.

Opgaven vil nå fortsette med å gi et overblikk over kulturarvdiskursen.

4. Kulturarvdiskursen

Dette kapitlet vil omhandle den offisielle og den folkelige kulturarvdiskursen. Jeg har allerede presentert hva en diskurs er i teorikapitlet, og jeg har også definert begrepet kulturarv. Nå er tiden kommet for å forklare hva begrepet kulturarvdiskurs dreier seg om. Den enkle forklaringen er at kulturarvdiskursen omhandler det meste som kan forbindes med begrepet kulturarv. Den vanskelige forklaringen involverer hvordan den dominerende offisielle kulturarvdiskursen gjennom stat, riksantikvar, stortingsdokumenter, lover og regler, verneverdier, vernekriterier og museer er med på å bestemme hva som er, og hva som kan bli en del av kulturarven. Fellesnevner for begge forklaringene er at kulturarven blir konstruert for å møte et behov i nåtiden eller fremtiden (Graham og Howard 2008:2, Smith 2006:2). Den folkelige kulturarvdiskursen må ta hensyn til den dominerende kulturarvdiskursen, men prøver samtidig gjennom sitt arbeid å få frem folkets oppfatninger om kulturarven. Kulturarvdiskursen er derfor både vanskelig og lett å få øye på. Dette er avhengig av hvilke av de to kulturarvdiskursen man stiller seg bak. Dette kapitlet vil nå fortsette med å gi et innblikk i den offisielle kulturarvdiskursen og den folkelige kulturarvdiskursen. I tillegg til dette vil det være et mål å identifisere nodalpunkter, elementer og momenter i disse diskursene.

4.1. Den offisielle kulturarvdiskursen

Den offisielle kulturarvdiskursen består av forskjellige institusjoner. Et eksempel er klima og miljøverndepartementet (KMD), et annet kan være RA. Dette er sosiale institusjoner som har makt gjennom lover og praksiser som regulerer hva kulturarven skal inneholde og hvordan den skal oppfattes. Kulturminneloven fra 1978 gir blant annet beskyttelse til bygninger, gjenstander, skipsfunn og kulturmiljøer som sees som viktige i en nasjonal sammenheng. Det eksisterer i tillegg lover som automatisk freder samiske kulturminner som er eldre enn 100 år. Det er og mulig å utføre en vedtaksfredning uavhengig av hvor gammelt objektet er. Lover og regler er i hovedsak ment for å beskytte de materielle etterlevningene fra fortiden. De sier lite om hvorfor vi freder kulturminner eller hva kulturarven betyr i samfunnet. Det som blir viktig å få frem i de neste kapitlene er forvaltningspraksisen som den offisielle kulturarvdiskursen fører i sammenheng med kulturarven og i Kulturminneåret 2009. Det er i hovedsak KMD og RA som er de viktigste offisielle aktørene i kulturminneåret, og de neste kapitlene vil dreie seg om disse aktørene.

4.1.1 Klima og miljødepartementet

Departementet har som rolle å utarbeide en nasjonal kulturarvpolitikk, og å delegere ansvar til de ulike myndighetene. I tillegg til dette skal departementet avgjøre ulike tvistesaker og fungere som klageorgan hvis det er tvil om RAs vedtak. Det var departementet/regjeringen som startet prosessen som tilslutt ble Kulturminneåret 2009. Selve prosessen vil bli tatt opp senere i analysen. Ideen i dette delkapitlet er å introdusere noen av de politiske forutsetningene som ligger til grunne for kulturminneåret. Da særlig hvordan kulturarven presenteres og hvordan denne arven skal brukes/sees i sammenheng med samfunnet.

Det er i St.meld. nr. 16 *Leve med kulturminner* (2004-2005:72) at planene om et kulturminneår kommer først til syne. Denne meldingen er i tillegg interessant som et utgangspunkt for en forståelse av hva staten vil med kulturarven og kulturminneåret. Dette fordi at hensikten med denne meldingen er å legge opp en strategi som skal fremme kulturarven helt fram til 2020. I denne stortingsmeldingen mener regjeringen at kulturarven er truet, grunnet samfunnets manglende vilje til å se kulturarven som en viktig ressurs i samfunnsutviklingen (St.meld. nr. 16 2004-2005:15). Det er derfor nødvendig å utvikle en: «[...]ny og høyere bevissthet om hva kulturarven i virkeligheten rommer av verdier på flere plan[...].» (St.meld. nr. 16 2004-2005:15). Dette er altså utgangspunktet for selve stortingsmeldingen. Løsningen på trusselen mot kulturarven ligger i å knytte kulturarven sterkere opp mot det moderne samfunnet. Kulturarven må sees som en bruksressurs som skal inspirere til kunnskap, opplevelse og verdiskaping. I tillegg til dette er det et mål at kulturarven skal være representativ for hele befolkningen. Kulturarven skal både vise mangfoldet av kulturminner og vise det kulturelle mangfoldet vi finner i det norske samfunnet.

Når det gjelder koblingen til Kulturminneåret 2009 så blir den synlig i kapitlet som omhandler kunnskap og opplevelse (St.meld. nr. 16 2004-2005:63). De materielle minnene inneholder for eksempel kunnskap om byggeskikk, håndverksteknikk og kan hjelpe til å videreutvikle holdbare materialer som kan inngå i den bærekraftige utviklingen. Det kommer ikke helt klart frem i dette kapitlet hva opplevelsesverdien skal forstås som. Men det virker som at kulturarven og kulturminnene innehar muligheten til å vise befolkningen den historiske utviklingen av samfunnet gjennom kulturminnets materielle størrelse og tilhørighet i den historiske konteksten (St.meld. nr. 16 2004-2005:6, 63). Kulturminneåret 2009 blir i denne konteksten introdusert som et prosjekt som skal rette oppmerksomheten mot de verdiene som vi finner i de lokale kulturminnene og kulturmiljøene. Det kommer ikke frem hvilke verdier det dreier seg om. Men i kapitlet som omhandler lokalsamfunnene skal kulturminnene blant annet være en viktig ressurs for å skape økonomiske verdier, kunnskap, selvforståelse, opplevelse og levende lokalsamfunn. De aktuelle

kulturminnene i dette tilfellet er i stor grad materielle kulturminner og kulturlandskapet (St.meld. nr. 16 2004-2005:45). I tillegg til dette skal kulturminneåret knyttes opp mot grunnskolen og et prosjekt som skal omhandle hvordan elevene skal finne fortellingen sin i kulturarven (St.meld. nr. 16 2004-2005:72). Her er hovedintensjonen å øke kunnskapen til elevene om kulturarven.

Hovedmålet med Kulturminneåret 2009 er at det skal skape opplevelser, verdiskaping og kunnskap om den lokale kulturarven. Dette er generelle punkter, og som nevnt ovenfor kan disse punktene inngå i mange forskjellige meningssammenhenger. Men det som er viktig å få frem, er at disse verdiene er elementer i den offisielle kulturarvdiskursen. Dette er elementer som er åpne for mange betydninger og kan inngå i mange forskjellige artikuleringer. Et eksempel er hvordan kunnskap forbindes med byggeskikker, utviklingen av holdbare materialer og materielle objekter. Elementet blir da til moment i den offisielle kulturarvdiskursen. Det er denne forbindelsen til det materielle som gjør at elementer som opplevelser og bruk går fra å være generelle punkter til å bli viktige momenter i diskursen.

4.1.2 Riksantikvarens rolle

En av rollene til RA er å fungere som rådgiver for KMD når det gjelder kulturarvpolitikken. I tillegg til dette er riksantikvaren ansvarlig for å iverksette den nasjonale kulturarvpolitikken i fylkene og sametinget (Gaukstad og Holme 2005:139). I forhold til Kulturminneåret 2009 kom RA på banen etter at arrangørene ba staten om bli sterkere involvert i Kulturminneåret, for å få frem fagmiljøets syn på året og kulturminner generelt (NKF og SK 2009 2010:4). Det ble da utarbeidet en felles prosjektbeskrivelse med innspill fra blant annet RA. Når det gjelder den fysiske tilstedeværelse i Kulturminneåret 2009 bidro RA med prosjektet om involverte å frede 12+1 kulturminner i dagliglivets tegn (Riksantikvaren.no. 2009). Dette var et prosjekt som skulle vise frem bygninger i det offentlige rom, og være et symbol på fellesskapets kulturminner.

Det er altså fredningsprosessen, og de utvalgte materielle kulturminnene som står i sentrum for RAs involvering i Kulturminneåret 2009. Ukens kulturminne, som er det folkelige prosjektet omhandler de samme prosessene, ved at et kulturminne blir valgt ut i fra ulike verdikriterier. Den videre presentasjonen skal gi et generelt bilde av hvilket utgangspunkt Riksantikvaren jobber med når kulturminner blir utpekt. Viktige punkter vil være selve verneverdiene og hvordan disse verdikriteriene blir brukt i sammenheng med fredningene. Dette må kobles til hva KMD mener at kulturarven skal inneholde og representere av de aktuelle momentene.

RA opererer med en rekke forskjellige verdikriterier. Ulf Holmene (fagdirektør hos RA) uttaler blant annet at: «Kulturminnenes verdi har [...] alltid vært sentral i begrunnelsen og

legitimeringen av kulturminnevernet, og det er gjennom tidene blitt utviklet ulike sett verdisystemer» (2013:1). Dette er altså verdisystemer som er helt sentrale i oppbygningen av kulturminnevernet, og i den offisielle kulturarvdiskursen. Eksempler på slike verdier er kunnskap/kildeverdier, opplevelseverdier og bruksverdier eller miljøverdier (Holme 2005:15). Holmene (2013:2) beskriver opplevelseverdiene som subjektive verdier. Opplevelseverdier består av ulike delverdier som arkitektonisk verdi, kunstnerisk/estetisk verdi, alderpreget verdi, identitetsverdi og symbolverdi. Kunnskaps og kildeverdiene beskrives av Holmene (2013:2) som objektive verdier. Her finner vi delverdier som er knyttet opp til bygningers byggeteknikk, tekniske løsninger, bygningshistorisk verdi, stilhistorisk verdi og personalthistorisk verdi. I tillegg til dette finner vi bruksverdier/miljøverdier. Holme (2005:14) forbinder disse verdiene med hvordan gamle bygninger er gode bygningstekniske forbilder for nyere bygninger, og at gamle bygninger er en ressurs både gjennom bruk og gjennom turisme for eksempel. Dette er delverdier som i stor grad beskriver og vurderer materielle objekter først og fremst.

Når det gjelder den faktiske utvelgelsen av kulturminnene så blir kunnskaps/kildeverdiene, opplevelseverdiene, og de andre verdiene reorganisert inn under overordnede begreper som plasserer disse verdiene i forhold til hverandre. Grunnen for dette er at det skal bli lettere å sammenligne de utvalgt kulturminnene med andre kulturminner. De overordnede begrepene er autentisitet, kvalitet, tydelighet, representativet og anvendbarhet (Holmene 2013:3). Jeg har valgt å konsentrere meg om autentisitets, tydelighets og representativitetsbegrepet. Grunnen for å utelukke de resterende begrepene er at disse konsentrerer seg om praktiske hensyn ved objektet, som for eksempel om bygningen er i god stand eller om den funksjonsdyktig til sitt formål (Holmene 2013:3). Jeg belyser disse verdikriteriene fordi de er en sentral del av hvordan RA valgte ut 12+1 kulturminnene i kulturminneåret 2009. Dette er overordnede begreper som de ulike verdikriteriene inngår i og som er tilstede i kulturminnet, for at objektet skal inngå i kulturarven og i den offisielle kulturarvdiskursen. Det er derfor jeg anser disse verdiene som nodalpunkter i den offisielle kulturarvdiskursen.

Det å si at et kulturminnet er autentisk betyr at RA og fagfolk har vurdert om objektet er «ekte» eller inneholder en «sannhet (Riksantikvaren 2001:9). Eller som RA uttaler: *at noe virkelig er det som det gir seg ut for*» (Riksantikvaren 2001:9). Begrepet innebærer altså at man vurderer om objektet er mer troverdige enn andre objekter, og om det aktuelle kulturminnet er i stand til å «fremføre sannheten» om den historiske konteksten som kulturminnet tilhører. Det blir da vurdert om bygningen inneholder nok originalmateriale. Eller om bygningen for eksempel bare er en senere kopi av tidligere byggestiler. I følge RA (2001:10) blir det lagt stor vekt på dette begrepet når kulturminnet skal vurderes. Mydland og Grahn (2010:571) mener at RA legger særlig vekt på de

autentiske materielle kvalitetene som objektet innehar. Dette er kvaliteter som kan måles ut i fra objektive metoder, som for eksempel om objektet innehar nok originalmateriale for å fremstå som autentisk.

Begrepet representativitet henvender seg til ideen om at objektet skal representere viktige historier i samfunnet. RA (2001:8) gir begrepet en tosidig side. Kulturminnet kan være en representant for det typiske/vanlige, og det kan være et kulturminne som skal representere det sjeldne i samfunnet. Mydland og Grahn (2012:571) mener at RA bruker to definisjoner av begrepet. En generell definisjon der objektet skal fremme de forskjellige gruppene i samfunnet, og de geografiske og sosiale aspektene ved samfunnet. Men den andre definisjonen henvender seg til det materielle aspektet av objektet, og til hvordan kulturminnet kan være det eneste av sitt slag eller at det kan ha unike estetiske kvaliteter. Begrepet kan derfor brukes til å fremheve de typiske og de sjeldne materielle trekkene ved objektet. Eller de kan brukes til å fremheve den sosiale virkeligheten. Det er da opptil RA å bestemme hva som blir viktig i denne sammenhengen.

Når det gjelder tydlighetsbegrepet så viser Holmene (2013:3) til det pedagogiske potensiale i objektet. At objektet forteller historien på en slik måte at verdiene forbundet med objektet kommer klart frem. Objektet kan da inneha estetiske kvaliteter eller arkitektoniske verdier som gjør kulturminnet egnet for å fremføre disse kvalitetene. Kulturminnet kan også inneha verdier som fremhever identiteten til ulike grupper i samfunnet eller ha symbolske kvaliteter som gjør kulturminnet viktig for menneskene i området. I en slik sammenheng så vil det være de sosiale relasjonene som er de viktigste årsakene for hvorfor kulturminnet blir vernet. Tydlighetsbegrepet kan derfor være forbundet med mange verdier, og det er bare den allerede nevnte artikuleringen som bestemmer hvilket innhold som objektet skal representere.

Den offisielle kulturarvdiskursen er tilstede i Kulturminneåret 2009 gjennom blant annet RA og KMD. I dette tilfellet er det RAs 12+1 fredninger som skal være det praktiske resultatet av det tekstlige budskapet til KMD og RA. Jeg har allerede nevnt at kulturminneåret har fått rollen som en flytende betegner. Poenget er da at RA bruker disse fredningene og sitt verdisystem til å få fremme et budskap i Kulturminneåret 2009. Dette budskapet baserer seg på viktige verdier, som igjen danner grunnlaget for hvordan RA utøver sitt embete. Det er i denne sammenhengen at jeg anser at de nevnte begrepene er nodalpunkter hos den offisielle kulturarvdiskursen. Uten disse nodalpunktene ville det være vanskelig for RA å begrunne hvorfor de skal lede arbeidet med kulturarven. Kulturminneåret 2009 blir da en scene hvor både den offisielle og den folkelige kulturarvdiskursen får love til å fremme sin versjon om kulturarven. Spørsmålet blir da om de aktuelle kulturarvdiskursene fremmer et budskap som tar hensyn til intensjonene med Kulturminneåret 2009.

4.2 Den folkelige kulturarvdiskursen

Når det gjelder den folkelige kulturarvdiskursen, og hvordan denne kulturarvdiskursen er synlig i samfunnet, så har jeg allerede nevnt at det eksisterer frivillige organisasjoner som representerer ulike deler av kulturarven, og som jobber innenfor byråkratiet for at disse skal bli synlige i samfunnet. I tillegg til dette så eksisterer det muligheter for folket å skape oppmerksomhet om sine versjon av kulturarven gjennom ulike medier. Men i forhold til den offisielle kulturarvdiskursen apparat og stilling i samfunnet så har ikke den folkelige kulturarvdiskursen den samme påvirkningskraften. Den folkelige kulturarvdiskursen kan beskrives som fragmentert, og som avhengig av at den dominerende offisielle kulturarvdiskursen lytter til dens behov.

Folkets kulturarv eller *public heritage* som det heter på engelsk kan bestå av en rekke objekter, og ulike konstruksjoner om hva som er kulturarv. David Lowenthal (1997:1) mener at folkets fascinasjon og nostalgiske følelser for gamle ting er menneskehetens nye religion. Der den konstante produksjonen av ting fører til at fler og fler mennesker danner seg et forhold til tingene. Folkets kulturarv kommer derfor til syne i mange forskjellige former. Et eksempel på dette er hvordan friluftsmuseer, og deres gjenskapelser av historien er med på å skape entusiasme og interesse for historien generelt. Da særlig gjennom bruken av aktører og skuespiller som gjennom bruken av lokal kunnskap, og en interesse for blant annet håndverk presenterer et bilde av fortiden som levende og tilstedeværende (Samuel 1994:280). Et annet område er skapelsen av såkalte kultur/naturstier, som er ment som en pedagogisk øvelse i å fremheve lokal kunnskap, og historie gjennom å referere til steder som har en betydning for lokalsamfunnet. Disse stedene kan bestå av elementer fra naturen og de kan være menneskelige kreerte minner (Nilsen 2003b:237, Samuel 1994:278). Det viktige er at de gjerne gir uttrykk for noe annet enn den akademisk tilnærming til fortiden/nåtid.

Det er interessant at folket kan ha en annen oppfatning av hva som er kulturminner i forhold til den offisielle kulturarvdiskursens kulturminner. Et annet relatert punkt er hvordan folket danner seg egne meninger og tolkninger av hvordan kulturminnet inngår i nåtiden. I denne sammenhengen presenterer Cornelius Holtorf (2005:93) 14 ulike begrunnelser på hvorfor det forhistoriske steinmonumentet Gollenstein inngår i folkets bevissthet. En begrunnelse henvender seg til faktiske detaljene ved kulturminnet og hvordan enkelte individer er interessert å vite alt om kulturminnet. Dette er gjerne detaljer som den offisielle kulturarvdiskursen presenterer i sammenheng med kulturminnet (Holtorf 2005:95-96). Et annet eksempel er identitet og hvordan individer identifiserer seg med kulturminnet eller hvordan lokalsamfunn ser kulturminner som en viktig del av den lokale identiteten (Holtorf 2005:100-101). Det kan og være nostalgiske grunner for at mennesker bryr seg

om kulturminnet. Kulturminnet kan fortelle om en tid der livet var lettere å leve og mindre komplisert (Holtorf 2005:109-110). Et siste eksempel er hvordan kulturminnet kan forbindes med tanker som omhandler magiske plasser (Holtorf 2005:107-109). Dette betyr at kulturminnet inngår i en levende alternativ tolkning av fortiden, der kulturminnet symboliserer skikker og ritualer som blir videreført i nåtiden av ulike grupper og mennesker. Det kan derfor være mange grunner for hvordan et kulturminne inngår i hverdagen til mennesker. Som igjen betyr at mennesker kan ha ulike grunner for å bry seg om et kulturminne.

I en artikkel av Berthelsen et al. (2001) blir det nettopp undersøkt hva som gjør kulturminner betydningsfulle for befolkningen. Svarene de fikk viser at det viktigste med kulturminnet var at det kunne vise hvordan folk levde før og at det var spor etter våre forfedre. Mindre viktig var det at kulturminnet var pent eller gammelt eller inneholdt en nasjonal verdi (Berthelsen et al. 2001:105). Det kommer ikke frem hvem som er «våre forfedre» eller om bruken av begrepet folk betyr at det er for eksempel lokalbefolkningen eller regionen som er referanseramma. Det som er interessant er at det nasjonale fokuset som den offisielle kulturarvdiskursen vil verne ikke sees som det viktigste temaet. Burström (2006:18) presenterer et annet eksempel på hvordan den folkelige kulturarvdiskursen kommer til syne gjennom bruken av en bilkirkegård. Burström (2006:17) mener at folket er mer interessert i bygninger som for eksempel bunkere, husmannsplasser og dansebaner enn skålgroper og ruiner fra middelalderen. Bunkere og husmannsplasser er bygninger som folket kan forstå og relatere seg til. Bilkirkegården blir i dette tilfellet et sted, der befolkningen valfarter for å se hvordan bilene forfaller sakte men sikkert. Hvorfor gjør folk dette? Burström mener at grunnen for dette er at individet i sammenheng med slike plasser begynner å reflekterer om eksistensielle spørsmål som for eksempel liv og død, minner og glemsomheten.

En annen interessant referanse i forhold til dette temaet, og som også er aktuell i forhold til Kulturminneåret 2009 er Kulturminneåret 1997. Det er særlig resultatet av Kulturminnestafetten, som var hovedprosjektet til de frivillige i Kulturminneåret 1997 som er interessant. Kulturminnestafetten var et prosjekt som oppfordret befolkningen til å velge sine egne kulturminner blant annet gjennom folkeavstemning. Resultatet viser at kulturminnene ble valgt fordi de viste en lokal identitet, og at de viste hvordan lokalbefolkningen hadde livnært seg gjennom tidsrommet fra cirka 1650 til 1890 (NKF 2003:19-20). Disse resultatene har en viss likhet med det Berthelsen et al. (2001) kom frem til. Det er den nære fortiden og hvordan lokalbefolkningen har livnært seg gjennom tiden som blir viktige for folket.

Denne vinklingen kommer blant annet til syne gjennom hvilke tema som ble valgt for Kulturminneåret 2009. Det utvalgte temaet var dagliglivet, som skulle representere noe nært, noe som alle har et forhold til (Kulturminneåret2009.no. 2009a). Dagliglivet eksisterer i alle former og

oppfattes både som en individuell opplevelse, samtidig som at det kan være en felles oppfatning som blir presentert gjennom medier. Det viktige er fokuset på «det nære». Det nære danner relasjoner til for eksempel dagliglivet, slekta, krigen, naturen, populærkulturen, musikk og det meste et nåtidig menneske kommer i kontakt med. Det blir da det menneskelige og de sosiale relasjonene som dannes i kontakt med objektene som står i sentrum. Objektene blir mindre viktige i denne sammenhengen. Jeg anser det nære som et nodalpunkt i den folkelige representasjonen. Dette punktet er med på å danne, og understreke hva folket ser på som kulturarv. Nodalpunktet er avhengig av andre tegn for å ha en betydning, og her finner man momenter som dagliglivet, populærkulturen, slekta, naturen og den nære samfunnshistorien som kretser rundt, og inngår i det nære som viktige momenter for å forstå hva det nære er og skal relateres til. Det er fokuset på de sosiale relasjonene som gjør at disse tegnene går fra å være elementer til å bli momenter i diskursen.

Et annet viktig punkt i den folkelige kulturarvdiskursen er begrepet dialog, og hvordan dialogen foregår både med fortiden og nåtiden. De to ulike forståelsene innebærer at en dialog med fortiden, er hvordan allmennheten prøver å skape en forståelse/tolkning av fortiden som passer inn i det nåtidige samfunnet. Dette kan blant annet være hvordan historien blir brukt i teateroppsetninger som spillet på Stiklestad. Det kan og være de allerede nevnte gjenskapelsene vi finner i friluftsmuseer. Mens en dialog med nåtiden innebærer hvordan folket prøver å komme i dialog med den dominerende offisielle kulturarvdiskursen. Et slikt forsøk kan være de ulike prosjektene vi finner i Kulturminneåret 2009 som for eksempel ukens kulturminner eller det kan være minoriteters forsøk på å få staten til å anerkjenne deres versjon av kulturarven. Dialogen inngår som et viktig nodalpunkt i den folkelige kulturarvdiskursen grunnet allmennhetens behov for å kommunisere sitt syn på hvordan kulturarven skal se ut og inneholde.

I forhold til hvilke momenter som kretser rundt dialogpunktet så kan en dialog dreie seg om en mulighet til å delta i beslutninger som omhandler kulturarven. Mats Burström, Birgitta Elfström og Birgitta Johansen (2004:145-146) fremhever hvordan dialogen kan danne utgangspunktet, for både å finne ut hvilke deler av historien som er interessant for folket, og for hva som burde regnes som en del av kulturarven for disse gruppene. Det er i denne sammenhengen at begrepet møteplass blir nevnt. At dialogen blir en møteplass for å utveksle meninger om kulturarven. Et annet eksempel på hvor viktig dialogen, er at dialogen gir lokalbefolkningen en mulighet til å møte kulturminneforvaltningen, for deretter å diskutere hvordan man kan verne og formidle kulturarven på en best mulig måte.

4.3 Oppsummering

Den offisielle kulturarvdiskursen kjennetegnes av at kulturarven skal brukes til å skape kunnskap, opplevelser og være en bruksressurs i samfunnet. I tillegg til dette finner man at kulturarven skal være representativt for det kulturelle mangfoldet i samfunnet, og være representativt i forhold til mangfoldet av de ulike kulturminnene som samfunnet inneholder. Kunnskap, opplevelser og bruk blir viktige momenter i den nasjonale kulturarvspolitikken, og de inngår i det videre arbeidet til Riksantikvaren som har ansvaret for å utøve regjeringens politikk. I Riksantikvarens videre arbeid med kulturarven finner man at kulturminnene blir vurdert ut i fra ulike verdikriterier. Dette kan være kriterier som vektlegger materielle kvaliteter som for eksempel arkitektur, estetikk, materialer eller den fysiske tilstanden objektet er i. Kulturminnet kan også vurderes ut i fra den sosiale betydningen kulturminnet har og hvordan objektet er viktig for identiteten eller er et symbol for ulike grupper i samfunnet. Det er i denne sammenhengen vi finner de omtalte nodalpunktene i den offisielle kulturarvdiskursen.

Autentisitet, representativitet og tydlighetsbegrepet fremhever hvilken verdisammenheng som kulturminnet inngår i. Dette kan være verdier som knytter kulturminnet til sosiale verdier eller det kan være verdier som tar utgangspunktet i betydningen av de materielle kvalitetene som objektet har. Når det gjelder den folkelige kulturarvdiskursen så skal kulturarven blant annet skape engasjement og lokal tilhørighet i samfunnet. Dette skjer gjennom bruken av verdier som involverer nodalpunktet det nære og omkringliggende verdier som for eksempel slekta, naturen eller populærkulturen som danner sosiale relasjoner til det aktuelle kulturminnet. Det er de sosiale prosessene som skaper relasjonen og betydningen til kulturminnet. Et annet viktig nodalpunkt er dialogen og hvordan dialogen kan være en møteplass for folket og den offisielle kulturarvdiskursen. Dialogen pågår også mellom mennesker og fortiden, og da i sammenheng med hvordan mennesker prøver å skape en nåtidig forståelse av fortiden som har en betydning i nåtiden. Det sosiale og det å skape relasjoner til fortiden gjennom kulturminnene er viktig for den folkelige kulturarvdiskursen.

Den offisielle kulturarvdiskursen ser ikke bort i fra den sosiale betydningen kulturminnet kan ha, men som det har blitt vist ovenfor så har kulturminnet en selvstendig materiell verdi. Denne verdien kan kalles en historisk sannhet, som kommer til syne gjennom blant annet materialer eller arkitektoniske detaljer. Jeg har nå presentert grunnlaget for den offisielle og den folkelige kulturarvdiskursen. De neste kapitlene vil utdype mer om konteksten rundt Kulturminneåret 2009, og presentere i hvilken sammenheng de ulike verdikriteriene skulle inngå i.

5. Den historiske konteksten rundt Kulturminneåret 2009

Poenget med å gi en presentasjon av de foregående årene er å gi Kulturminneåret 2009 en historisk

kontekst. De aktuelle årene er mangfoldsåret 2008 og kulturminneåret 1997. Mangfoldsåret ble valgt fordi det var opptakten til kulturminneåret, mens kulturminneåret i 1997 ble valgt fordi det er den historiske horisonten til året i 2009. Det vil i hovedsak bli lagt vekt på tankegangen bak årene og det tekstlige i den forbindelsen. I tillegg til dette er det interessant å undersøke om vi finner igjen de forskjellige nodalpunktene og momentene som har blitt presentert i det forrige kapitlet.

5.1. Kulturminneåret 1997

Dette kulturminneåret er forløperen til året i 2009. Dette året danner i tillegg et utgangspunkt for noen av de ideene som kommer til syne i kulturminneåret 2009. Blant annet blir Kulturminneåret 1997 brukt som en referanse i St.meld. nr. 16 (2004-2005) når et nytt år skal planlegges. Det blir uttalt at: «Kulturminneåret 1997 ble meget vellykket. Regjeringen vil derfor gjennomføre et nytt kulturminneår i 2009, og deretter hvert tiende år» (St.meld. nr. 16 2004-2005:11)

Kulturminneåret 1997 kom først til syne i «Grøn bok» (1997). Dette er en rapport som skulle gi et innblikk i regjeringens satsning på bærekraftig utvikling i det norske samfunnet. Kulturminneåret 1997 og kulturarven blir da en del av denne satsningen. Et av målene med dette kulturminneåret er at det «[...]skal medverke til positiv interesse og forståing for kulturminne, og gjere dei synlege som ressurs for samfunn og samfunnsutvikling» (Grøn bok 1997:4-5). Et annet mål er at Kulturminneåret 1997 skal synliggjøre kulturarvens verdier som kunnskap, opplevelse og bruk og hvordan disse kan inngå i utviklingen av et bærekraftig samfunn. Dette er de samme elementene som vi finner i St.meld. nr. 16 2004-2005 og i sammenheng med Kulturminneåret 2009.

Når det kommer til selve prosjektet Kulturminneåret 1997 finner vi at det er to hovedtemaer: Kulturminner langs kyst og vassdrag og tekniske og industrielle kulturminner. Disse to temaene involverer i stor grad materielle kulturminner og et behov for bevaring av disse. I tillegg til den statlige tilnærmingen finner vi at allmennheten og de frivillige organisasjonene hadde et prosjekt kalt Kulturminnestafetten. Kulturminnestafetten var et prosjekt som skulle fremheve kulturminner fra et lokalt ståsted. Budskapet som ble fremmet i kulturminnestafetten var at: «Vi ønsket å skape en debatt og bevisstgjøring om, hva fra fortida vil vi ha med oss inn i framtida» (Kulturminnestafetten 97 1998:7). Ideen var at kulturminnene skulle komme frem i lyset, og være en del av en debatt som skulle foregå i mediene. Alle kommuner i landet fikk derfor muligheten til å velge sitt kulturminne gjennom folkeavstemninger eller andre metoder (Kulturminnestafetten 97 1998: 6-7). Analysen som ble gjort på Kulturminnestafetten viste at de valgte kulturminnene fremmet en lokal identitet, og da gjerne i sammenheng med hvordan lokalbefolkningen hadde livnært seg. Et annet funn er at kulturminnene stammet i stor grad fra tidsrommet rundt 1650-1890 (NKF 2003:19-20). Dette kan

tilsi at folket har en interesse i hvordan slekta og forfedrene levde. I en prosjektbeskrivelse til Kulturminneåret 2009 blir det referert til disse resultatene og hvordan den nære fortiden og slekta kan være et egnet utgangspunkt for Kulturminneåret 2009 (NKF og SK 2009 2010:114).

Et viktig punkt som omhandler muligheten til dialog mellom den offisielle kulturarvdiskursen, og den folkelige kulturarvdiskursen kommer i form av Lokal agenda 21 prosjektet (LA21). Dette er et prosjekt som ikke ble videreført eller berørt i året i 2009, men som er interessant i forhold til tanker omkring begrepet dialog. LA21 er et lokalt miljøverntiltak, som skal fungere som en møteplass for innbyggere og kommuneadministrasjonen. Kommunene skal gå i en dialog med innbyggere, organisasjoner og private foretak, for å opprette grupper i kommunene som blant annet skal jobbe med vernet av kulturminner ([Grøn bok 1997](#)). Dette skaper positive forhåpninger hos de frivillige kulturvernorganisasjonene, og et håp om at LA21 kan være med på skape nye tanker om kulturarven. Det ble derfor oppfordret til å bli med i dette arbeidet så fort så mulig (Kulturminnestafetten 97 1998:33). Det ligger og en forhåpning om at LA 21 satsningen kan være med på å skape et klima der penger blir bevilget regelmessig i stedet for et krampetak i ulike jubileumsår (Kulturminnestafetten 97 1998:34). Det hersker derfor en hel del forhåpninger til dialogen mellom kommunen og folket, og hvordan dette er en mulighet til å influere den offisielle kulturarvdiskursen.

5.2. Mangfoldsåret 2008

Grunnen for å inkludere mangfoldsåret i den historiske konteksten er todelt. En grunn er fordi at mangfoldsåret fortsetter over i Kulturminneåret 2009 gjennom prosjektet «Kulturminner på reise». Den andre grunnen ligger i selve budskapet som mangfoldsåret fremfører. Dette budskapet involverer hvordan det kulturelle mangfoldet i samfunnet skal representeres, videreføres og til en viss grad beskyttes. Denne problemstillingen finner man igjen i Kulturminneåret 2009. Men da i sammenheng med hvordan konkrete kulturminner skal representere det kulturelle mangfoldet i Norge. Det kulturelle mangfoldet og minoritetene er i dette tilfellet viktige deler av begge disse årene.

Mangfoldhetsåret 2008 ble skapt, organisert og utført av staten som et tiltak som skulle fremme det kulturelle mangfoldet i samfunnet. Regjeringen ville at mangfoldsåret skulle være en anledning, for å sette politisk handling bak retorikken. Et annet mål var å legge bak seg det ensidige fokuset på den nasjonale enhetskulturen. Målet skulle: «[...]være å utvikle et reelt flerkulturelt samfunn hvor kulturuttrykk møtes og utvikles, og nye kulturuttrykk skapes» (St.meld. nr. 17 2005-2006:8). Regjeringen ønsker et samfunn som inkluderer det flerkulturelle uttrykket i nye

sammenhenger. Det skulle være et mangfoldsår som fornyer, oppmuntrer og inspirerer til forskjellige løsninger på de nye utfordringer man står ovenfor i dagens globaliserte verden.

Når det gjelder grunnene for å skape et mangfoldsår så finner vi flere grunner for dette. I følge Henningsen et al. (2010:52) er en av disse grunnene den offisielle ratifikasjonen av UNESCOs mangfoldskonvensjon (*Convention on the protection and promotion of the diversity of cultural expressions*), og dens forpliktelser til handling i samfunnet. Et eksempel på en slik handling vil være å arrangere Mangfoldsåret 2008. I stortingsmeldingen som omhandler mangfoldåret ble det også gitt lovnader om å ta hensyn til denne konvensjonen når den framtidige kulturpolitikken skulle planlegges (St.meld. nr. 17 2005-2006:2). Vi finner og referanser til ratifiseringen av den immateriell kulturarvkonvensjonen, og hvordan denne konvensjonen skal skape grunnlaget for å systematisere innsamlingen av immateriell kulturarv (St.meld. nr. 17 2005-2006:2). Det er da grunn til å tro at disse konvensjonene skal ha en innvirkning på norsk kulturpolitikk. Dette er interessant i forhold til Kulturminneåret 2009, og da særlig i sammenheng med hvordan den immaterielle konvensjonen blir inkorporert i kulturminneåret.

Som en del av det statlige apparatet inngår RA i det kulturelle mangfoldsprosjektet. Da som en viktig aktør i å verne og ivareta minoritetenes kulturarv (St.meld. nr. 17 2005-2006:6). I denne sammenhengen blir det i Stortingsmeldingen referert til en rapport som skulle kartlegge minoritetenes kulturminner og miljøer (Riksantikvaren 2006). Dette prosjektet skulle være første steg på veien til et formalisert vern av kulturarven til de nasjonale minoritetene. Rapporten viser blant annet hvordan RAs arbeidsgruppe var i en dialog med representantene for de forskjellige minoritetene, for å finne kulturminner som skal si noe om minoritetens kulturarv (Riksantikvaren 2006:6). I tillegg til dette viser rapporten at arbeidsgruppen konsentrerer seg om å finne passende materielle objekter som for eksempel bygninger til å representere de forskjellige minoritetene (Riksantikvaren 2006:8-9, 11, 13) Når det ikke eksisterer faste kulturminner som i Rom-folkets tilfelle, så blir det foreslått at Rom-folket har møteplasser, men ut over dette så kommer det ingen andre forslag på aktuelle kulturminner (Riksantikvaren 2006:10). Dette skyldes mest sannsynlig at RAs arbeidsgruppe ikke kom i kontakt med noen offisiell representant for Rom-folket (Riksantikvaren 2006:6). Men det kan og skyldes at arbeidsgruppen konsentrerte seg først og fremst om å finne materielle objekter som skulle representere kulturarven. Dette blir da vanskelig siden Rom-folket har en reisekultur, som tilsier at det finnes få faste kulturminner som kan si noe om Rom-folket.

De nye minoritetenes eller de moderne innvandrernes kulturminner blir også forbundet med faste kulturminner som restauranter, butikker, parker og religiøse bygninger (Riksantikvaren 2006:18). Det er altså et fokus på å koble minoritetene opp til hva RA mener er et gyldige uttrykk

for kulturminner. Altså faste kulturminner med en mulighet til å bli målt i et verdisystem ut i fra ulike kriterier. I forhold til hva som blir relevant for Kulturminneåret 2009 er det særlig den offisielle kulturarvdiskursens tanker om hva som er potensielle kulturminner for minoritetene og hvilke verdikriterier som skal innvirke på dette valget. Rapporten sier ikke noe konkret om hva slags verdikriterier som har blitt brukt i kartleggingen. Men det kan virke som at nodalpunktet autentisitet er viktig, og da gjennom for eksempel hvordan bygningene i det kvenske eksemplet, fremstår som komplette og uten store forandringer (Riksantikvaren 2006:15). Et annet nodalpunkt som kommer til syne er representativiteten, og hvordan bygningene i det skogfinske eksemplet er såpass typiske konstruksjoner at de fremstår som gode symboler for den skogfinske kulturarven (Riksantikvaren 2006:12-13).

En annen forbindelse mellom mangfoldsåret 2008 og kulturminneåret 2009 er prosjektet «kulturminner på reiser». Liv Bjørnhaug Johansen (2009:180) uttaler i sammenhengen med forbindelsen mellom mangfoldsåret og kulturminneåret at det: «[...]eksisterer en felles interesse i å bidra til en mer mangfoldig kultur og kulturarv med hensyn til hvilke kulturminner (både immateriell og materiell kulturarv) og kulturuttrykk man fokuserer på[...]». Kulturminner på reiseprosjektet skulle vise folkets tanker omkring kulturminner og det kulturelle mangfoldet i samfunnet. Det kulturelle mangfoldet skulle komme til syne gjennom immaterielle kulturminner og hvordan kulturminner kan utgå fra ideer fra andre land. Prosjektet involverte en 8.klasse og et museum i hvert fylke. Elevene skulle samle inn hverdagslige minner som hadde en betydning for den nære familien og fortiden. Minnet skulle være eldre enn eleven, være materielt eller immaterielt og gjerne komme fra utlandet. Resultatene viser at elevene fokuserte først og fremst på å finne minner fra den nære familie og dagliglivet, mens mangfoldsperspektivet ble underkommunisert. Dette mener Johansen (2009:180) skyldes at det hersket et tradisjonelt syn på hva som kan bli kulturminner. Dette kan bety at det var få eksempler av kulturminner som fremmet det immaterielle eller som symboliserte det kulturelle mangfoldet.

5.3. Oppsummering

Kulturminneåret 1997 skulle blant annet formidle en historisk horisont, være et startskudd for en stor lokal satsning i form av LA21 og skal inspirere til å fremme gjenbruk og bærekraftighet. Verdier som kunnskap, bruk og opplevelse er momenter som inngår i den offisielle kulturarvdiskursen, og som skulle være en del Kulturminneåret 1997. Disse verdiene blir da satt i sammenheng med hvordan kulturarven kan bidra til mer kunnskap og læring omkring det bærekraftige samfunnet. I forhold til de frivillige finner vi en mer nøktern innstilling til hva året

skulle skape. Her finner man en forhåpning om året skulle frembringe en generell begeistring for kulturarven, og da den lokale kulturarven først og fremst. Nodalpunktet som omhandler den nære fortiden forbindes med slekten, erverv, og skapelsen av en lokal identitet. Et annet nodalpunkt er dialogen. Dialogen i dette tilfellet kobles til LA21 og en mulighet for å skape en dialog med kommunen omkring vernet av kulturarven. Når det gjelder hvilken innflytelse Kulturminneåret 1997 har på Kulturminneåret 2009, så blir dette synlig i videreføringen av de nevnte momentene i den offisielle kulturarvdiskursen og viktigheten av nodalpunktene som man finner i den folkelige kulturarvdiskursen. Et eksempel er hvordan resultatene fra prosjektet Kulturminnestafetten inspirerer NKF og regjeringen til å fokusere på dagliglivet som tema.

Mangfoldsåret skulle skape en bevisstgjøring av det kulturelle mangfoldet i samfunnet, og det skulle vise hvordan mangfoldet skulle inngå og representeres i kulturarven. I relasjon til dette prøver Riksantikvaren å danne seg et bilde av hvilke kulturminner som skal representere minoritetene. Eksemplene på disse kulturminnene er i stor grad materielle og sees som viktige brikker i å formidle minoritetenes kulturarv. Det som er relevant i forhold til Kulturminneåret 2009 er hvordan det kulturelle mangfoldet skal sees som en viktig del av kulturarven. Dette betyr at alle de ulike gruppene i samfunnet må bli hørt og representert i den nasjonale kulturarven. I tillegg til dette vil regjeringens generelle kulturpolitikk, og Norges ratifisering av de to UNESCO konvensjonene gi minoritetene en større innflytelse i utformingen av den nasjonale kulturarven. Da særlig med tanke på de nye tankene som den immaterielle kulturarven introduserer i Kulturminneåret 2009

6. Analyse av Kulturminneåret 2009

Kulturminneåret 2009 var et prosjekt som ble stiftet av staten, og skulle arrangeres av de frivillige; men som ble et samarbeidsprosjekt mellom stat og frivillighet/allmennheten. Jeg har allerede betegnet Kulturminneåret 2009 som en flytende betegnelse. Dette fordi at kulturminneåret inneholder begge parters budskap sammenfiltret i ulike prosjekter, og fordi at de to diskursene prøvde å fylle kulturminneåret med sitt innhold. Det blir da viktig å prøve å «rydde» i dette budskapet. Jeg har derfor valgt å konsentrere analysen om to prosjekter, henholdsvis «ukens kulturminner» og RAs 12+1 fredninger. Dette fordi at disse to prosjektene representerte henholdsvis den folkelige og den offisielle kulturarvdiskursen.

Jeg har allerede nevnt at det eksisterer ulike momenter og nodalpunkter i begge kulturarvdiskursen. Disse tegnene er da enten flertydige eller entydige. Dette bestemmes av artikulasjonens meningsinnhold. Siden Kulturminneåret 2009 er betegnet som et flertydig tegn kan

det betyr at begge diskursene prøvde å influere kulturminneåret gjennom bruken av sine egne viktige tegn og artikuleringer. Analysen vil derfor først og fremst dreie seg om å synliggjøre denne prosessen, for deretter å undersøke om de to diskursene med sine verdier og budskap klarte å oppfylle hovedbudskapet i Kulturminneåret 2009. I det neste delkapitlet vil jeg undersøke forløpet til Kulturminneåret 2009, for deretter i det neste delkapitlet å undersøke de aktuelle prosjektene. Det siste delkapitlet vil inneholde debatten og presseomtalen som kulturminneåret fikk i media.

6.1. Det statlige forløpet til kulturminneåret 2009

Analysen begynner med å undersøke forløpet til Kulturminneåret 2009 og da de tidligste planene med kulturminneåret, søknads og prosjektbeskrivelsesfasen og åpningen av kulturminneåret.

Planene om et Kulturminneår 2009 kommer først til syne i St.meld. nr. 16 2004-2005. I selve meldingen finner vi Kulturminneåret 2009 første gang nevnt i sammenheng med at: «Kulturminneåret 1997 ble meget vellykket. Regjeringen vil derfor gjennomføre et nytt kulturminneår i 2009, og deretter hvert tiende år» (St.meld. nr. 16 2004-2005:11). Det som er interessant er at disse setningene er en del av et underkapittel kalt: «Kunnskap og opplevelse knyttet til kulturminner skal være tilgjengelige for alle» (St.meld. nr. 16 2004-2005:11). I denne sammenhengen finner vi at elementer som kunnskap, opplevelser og bruk skal være en viktig del av kulturminneåret. Disse elementene blir koblet til opplæringen av nye fagfolk innenfor byggebransjen og at de skal skape opplevelser og formidle historier til folket. Det blir og uttalt at Kulturminneåret 2009 skal være en satsning som retter seg imot barn og minoritetene.

Går vi videre i dokumentet finner vi et underkapittel som omhandler «Kulturminnenes år» (St.meld. nr. 16 2004-2005:72). Her blir det utbrodert mer om hvordan dette året skal sees iforhold til det foregående, og hvilke forhåpninger man har til virkningene av et slikt arrangement. Det blir uttalt at: «Et nytt kulturminneår kan være et viktig bidrag til å mobilisere bredt og rette oppmerksomheten mot verdiene, og mulighetene som ligger i lokale kulturminner og kulturmiljøer» (St.meld. nr. 16 2004-2005:72). Dette er verdier som ligger latente i kulturminnet grunnet den «medfødte» historien i det aktuelle minnet og miljøet. Dette kan kobles til autentisitetetsbegrepet og hvordan denne «sannheten» ligger latent i de aktuelle kulturminnene.

Når det gjelder hvilke tiltak som skulle settes i gang med Kulturminneåret 2009, så finner vi en ide om at det nye året skal involvere barn og undervisningssektoren (St.meld. nr. 16 2004-2005:72). Det skal ha en personlig/lokal vinkling gjennom prosjektet «finne fortellingen din i kulturarven». Skoleelevene skal utforske begrepet kulturarv, og finne kulturminner som skal uttrykke en historie i en eller annen form. Vi har her en kobling mot den folkelige

kulturarvdiskursen gjennom den nære fortiden og nodalpunktet dialogen ved at eleven prøver å se seg selv uttrykt gjennom kulturarven. Dette prosjektet er veldig likt det allerede omtalte «kulturminner på reise» ved at skolelever er involvert, og at elevene skal vise den nære historien gjennom kulturarven.

Den videre utviklingen av ideen som omhandler kulturminneåret fortsetter i St.meld. nr.26 *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand 2006-2007*. Denne stortingsmeldingen fokuserer på kulturmiljøer og kulturminner. Et viktig punkt er at de helhetlige lokale kulturmiljøene er en mangelvare som må ha bedre vern. Det er i denne sammenhengen at kulturminneåret 2009 introduseres som en milepæl i arbeidet frem mot 2020 med å verne/fremheve de lokale kulturminner og miljøer (St. meld. nr.26 2006-2007:93). Går vi videre til selve kapitlet som spesifikt omhandler kulturminneåret 2009 finner vi setningene:

«Kulturminneåret 2009 skal åpne dørene inn til kulturarven og alle mulighetene den rommer. Regjeringen ønsker å stimulere til engasjement og oppmerksomhet rundt mangfoldet i kulturarven. Kulturminneåret 2009 skal markere at viktige deler av de uerstattelige kulturminnene er sikret og at både offentlig og privat sektor, så vel som befolkningen, ser hvilke verdier kulturminnene rommer og tar dem i bruk (St.meld. nr.26 2006-2007:102).

Ideen er altså at Kulturminneåret 2009 skal fungere som en introduksjon til hva kulturarven inneholder. I sammenheng med dette skal kulturminneåret fungere som en mulighet til å informere befolkningen om at det eksisterer mye kunnskap, opplevelser og bruksressurser i kulturarven (St. meld. nr.26 2006-2007:102). Denne informeringen skal være med på å motvirke kreftene som truer med å ødelegge kulturminnene og kulturmiljøene. Kulturarven må beskyttes og reddes for de fremtidige generasjoner.

Et annet punkt er at Kulturminneåret 2009 skal være en markering for at «uerstattelige kulturminner» er sikret (St. meld. nr.26 2006-2007:102). Ser vi på den aktuelle satsningen som skal være fullført i 2020 finner vi mulige eksempler på slike uerstattelige minner. Disse minnene inkluderer blant annet helleristninger, utvalgte arkeologiske minner, verdensarven og private eiendommer som er fredet (St. meld. nr.26 2006-2007:95-97). I tillegg til dette finner vi en referanse til mangfoldet, men som i dette tilfellet skal forstås som at det eksisterer mange eksempler på hva som er kulturminner. Og ikke som en referanse til det kulturelle mangfoldet i samfunnet.

Den offisielle kulturarvdiskursen vil altså bruke Kulturminneåret 2009 til å informere

befolkningen om at kulturminner inneholder verdier som kunnskap, opplevelse og bruksressurser. Denne informasjonen skal gjøre befolkningen klar over verdiene ved kulturarven og gjøre at de er med på å beskytte kulturarven. I tillegg til dette skal kulturminneåret brukes til å feire hvordan den offisielle kulturarvdiskursen har klart å verne en rekke kulturminner fra ødeleggelse.

6.1.1. Søknaden og prosjektbeskrivelsene

Det er i tiden rundt 2005-2006 at arbeidet med å arrangere året starter. Selve prosessen ble ifølge NKF og sekretariatet for kulturminneåret 2009 (SK 2009) (NKF og SK 2009 2010:4) innledet med samtaler mellom regjeringen, og ulike kandidater/frivillighetsorganisasjoner om hvordan de stilte seg til å arrangere et kulturminneår. Det er i disse samtaleene at NKF blir oppmuntret til å søke om å få lov til å arrangere et kulturminneår. NKF er en paraplyorganisasjon som gjennom sine medlemmer forvalter og beskytter ulike deler av kulturarven. Denne kulturarven kan være alt ifra folkedrakter, skipshistorie, metallsøking, fyrtårn, slektshistorie og ulike fortidsminner som stavkirker for eksempel. Det er altså et stort sprik i hva NKF representerer, men et felles trekk er fokuset på en lokal/nasjonal fortelling i form av materielle og immaterielle kulturminner.

I NKF's offisielle søknad om Kulturminneåret 2009 får vi et innblikk i hvilke verdier som skal være viktige i arrangementen av kulturminneåret. NKF's hovedmålsetning er å synliggjøre bredden i de frivillige organisasjonene og det folkelige engasjementet ved å vise spekteret av kulturminner, og hvordan arbeidet med disse kulturminnene fremviser ulike innfallsvinkler og metoder (NKF og SK 2009 2010:104). Det skal i tillegg oppmuntres til samarbeid mellom andre frivillighetsorganisasjoner, og at kommunene og museene lokalt skal samarbeide. NKF mener at dette fokuset vil få frem engasjement og gleden som eksisterer rundt kulturarven. Kulturminneåret 2009 skal skape engasjement, samarbeid, dialog og glede. Dette er viktige verdier og elementer for den folkelige kulturarvdiskursen.

6.1.2. NKF's prosjektbeskrivelse 2006

Dette dokumentet er utarbeidet gjennom innspill fra regjeringen, ABM, RA, Norsk kulturminnefond og Friluftslivets Fellesorganisasjon. Prosjektbeskrivelsene tar utgangspunkt i en rekke krav som miljøverndepartementet med Helene Bjørnøy i spissen, kom med i svarbrevet til søknaden (NKF og SK 2009 2010:112). Kort oppsummert finner vi en presisering av hvordan kulturminnene skal gagne alle i samfunnet, og representere et mangfold av kulturuttrykk. Det er et håp at kulturminneåret skulle skape en bevisstgjøring av kulturminnenes rolle og betydning i samfunnet. Kulturminneåret 2009 skulle i tillegg skape debatt og oppfordre til aktivitet, deltakelse, glede og

stimulering. Sammenligner vi dette med det opprinnelige grunnlaget fra St. meld. nr.26 2006-2007, så ser man at den offisielle kulturarvdiskursen har tatt hensyn til verdiene som den folkelige kulturarvdiskursen presenterte i søknaden. Det er likevel viktig for den offisielle kulturarvdiskursen å fremme egne momenter, som at kunnskap om de materielle kulturminnene skal skape en bevisstgjøring i befolkningen om hvor viktig kulturarven er.

NKF presenterer i denne prosjektbeskrivelsen hovedmålene med Kulturminneåret 2009 (NKF og SK 2009 2010:113). Det overordnede målet er å vise det folkelige engasjementet og bredden som er knyttet til kulturminnene. Under det overordnede målet finner vi en rekke hovedmål og langsiktige mål med kulturminneåret. Disse målene er blant annet: å vise betydningen av kulturminnene, fokusere på de sosiale aktivitetene og handlingene som kommer i sammenheng med arbeidet med kulturarven, skape mer oppmerksomhet rundt kulturminnene og skape prosesser som fremmer samarbeid og dialog mellom den offisielle og den folkelige kulturarvdiskursen om hva som er best for kulturarven.

Det blir valgt tre temaer for året, hverdagslivets kulturminner, verdenskulturen i Norge og dokumentasjon av kulturminner. Begrunnelsen for disse valgene er : «Kort sagt ønsker vi å alminneliggjøre kulturminner og kulturvern, og dermed oppnå et folkelig korrektiv til den akademiske tilnæringsmåte, som i noen grad preger kulturminneforvaltningens prioriteringer» (NKF og SK 2009 2010:114). Når det gjelder begrunnelsen for valget av hverdagslivet som tema, er det en kobling opp i mot den nevnte kulturminnestafetten i 1997. Kulturminnene som ble valgt i 1997 representerte den nære fortiden og hvordan besteforeldre og oldeforeldre berget seg igjennom hverdagen. Denne tanken ble tolket videre til å være et fellestrekk for befolkningen (NKF og SK 2009 2010:114). En videre begrunnelse er å ta fokuset bort ifra praktstykker eller kulturminner som har en nasjonal betydning. Det blir da et fokus på denne mentale og fysiske nærheten, som skal eksistere i en fortid befolket med slektninger og deres dagligdagse sysler. Denne nærheten skal fungere som en inngangsport til en videre opplevelse, bevaring og forståelse av fortiden.

Verdenskulturen i Norge er valgt som det andre temaet. Dette temaet skal åpne opp for en teoretisk/akademisk debatt i offentligheten (NKF og SK 2009 2010:115). Ideen er at all nasjonal kultur er et resultat av, en eller annen form for påvirkning fra andre kulturer. Tanken er derfor å vise hvordan norsk kultur på lik linje med alle andre kulturer er et resultat av ulike påvirkninger fra andre kulturer. Målet er å identifisere i hvilken grad «typisk» norske kulturminner er et resultat av en slike påvirkninger. Det blir da fremhevet hvordan materielle kulturminner egner seg særlig godt for å synliggjøre og å være pedagogiske eksempler på hva som er slike typisk norske minner. Dette temaet skulle også trekke med minoritetene inn i Kulturminneåret 2009. Minoritetenes kultur skulle i dette tilfellet sees som en del av den norske kulturen i kraft av gruppenes tilhørighet i Norge. Ideen

er da å finne eksempler på hvordan minoritetene påvirker og blir påvirket i møtet med norsk kultur. Det siste temaet er dokumentasjonen av kulturminner. Her er tanken å dokumentere lokale minner, for deretter å føre disse inn på en portal på hjemmesiden til kulturminneåret (NKF og SK 2009 2010:116). Det er i tillegg ment at dette temaet skulle skape entusiasme og aktivitet for kulturminner blant barn og voksne.

6.1.3. Den statlige koordineringsgruppens prosjektbeskrivelse 2007

Bakgrunnen for denne prosjektbeskrivelsen er at NKF innser etterhvert, at forvaltningen/staten måtte inkluderes sterkere for at kulturminneåret skulle få et helhetlig uttrykk (NKF og SK 2009 2010:4). Prosjektbeskrivelsen skulle derfor fungere som et mandat og et referansedokument for alle partene. Dokumentet tar utgangspunkt i NKFs originale prosjektbeskrivelse, men det ble gjort en del forandringer iforhold til tema og hvordan budskapet blir uttrykt. Prosjektbeskrivelsen ble utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av folk fra RA, Miljøverndepartementet, NKF og fra ABM.

Det overordnede målet med kulturminneåret 2009 er å skape engasjement og bevisstgjøring omkring kulturminnenes betydning i samfunnet (NKF og SK 2009 2010:122-123). Bevisstgjøring eller det å opplyse noen er et begrep som den offisielle kulturarvdiskursen legger vekt på. Dette ser vi blant annet i St. meld. nr.26 2006-2007 og i svaret fra Helen Bjørnøy, der Kulturminneåret 2009 har som oppgave å opplyse befolkningen om verdien av kulturarven. Engasjement eller det å skape en interesse eller glede er et begrep som den folkelige kulturarvdiskursen spesielt verdsetter. Dette er synlig i søknaden, det er synlig gjennom Kulturminnestafetten 1997 og hvordan hele formålet med dette prosjektet var å få lokalbefolkning engasjert i sine kulturminner og det er synlig i NKFs egen prosjektbeskrivelse. Ifølge prosjektbeskrivelsen er det like viktig å bedrive forskning, og å opplyse befolkningen om kulturarvens betydning, som det er å være personlig engasjert i arbeidet med kulturminnene (NKF og SK 2009 2010:122-123). Det skal være rom for begge diskursene i Kulturminneåret 2009.

Når det gjelder valg av tema så finner vi en forandring i hvordan temaene blir organisert. Dagliglivet blir presentert som et overordnet tema, og under dette temaet finner vi to tilnæringsmåter: å belyse utviklingen av kulturarv i Norge og dokumentasjon av kulturminner. Dagliglivet eller den nære fortiden består av materielle og immaterielle kulturminner, og er en: «[...]hukommelsebank som individer og samfunn trenger for å kunne utforme fremtiden på en bærekraftig måte» (NKF og SK 2009 2010:122). Her finner vi referanser til Kulturminneåret 1997, og hvordan den offisielle kulturarvdiskursen ville at kulturarven skulle blant annet inngå som en

kunnskapsressurs i miljøvernarbeidet. Den lokale eller den folkelige tilnærmingen til dagliglivet skal føre til «[...]glede og økt selvforståelse» (NKF og SK 2009 2010:123) i sammenheng med de sosiale aktivitetene som skal foregå i Kulturminneåret 2009. Det blir og uttalt at hovedkjennetegnet ved kulturminneåret skal være aktivitetene og ikke kulturminnene. Dette tilsier at det er de sosiale handlingene som blir viktige i kulturminneåret.

Jeg har allerede presentert hva de to tilnæringsmåtene omhandler i kapittel 6.1.2. Det kan likevel nevnes, at det å belyse utviklingen av kulturarven i Norge skal vekke tanker som oppfordrer til «økt kulturell toleranse», og skape en innsikt i befolkningen om at den såkalte norske kulturarven egentlig er en blanding av norske og utenlandske kulturuttrykk (NKF og SK 2009 2010:124). En slik økt kulturell forståelse for egen kulturarv skal gjør det lettere å skape en forståelse for minoritetenes innflytelse på samfunnet og kulturarven. Det samme argumentet finner vi i Mangfoldsåret 2008, og hvordan regjeringen vil bort i fra fokuset på den nasjonale enhetskulturen, og heller fokusere på å skape et samfunn der alle gruppene i samfunnet blir inkludert i.

6.1.4. Åpningen av kulturminneåret 2009

Min grunn for å gi åpningen av kulturminneåret plass i oppgaven, dreier seg om at vi her får tilgang til nye ideer, begrunnelser og nye utsagn som presenterer en oppdatert versjon sett i forhold til prosjektbeskrivelsen som ble skrevet i 2007. I introduksjonen på kulturminneårets nettside presenterer styreleder i NKF, Johan Gerhard Helberg hovedintensjonene med kulturminneåret. Det er i denne presentasjon av vi finner en ny begrunnelse, for hvorfor dagliglivet ble valgt som hovedtema. Denne begrunnelsen går på å dokumentere det norske særpreget, før den økte globalisering og mobiliteten i verden vanner ut vår identitet og lokale særpreg (Kulturminneåret2009.no. Helberg 2009c). Vi får tillegg en begrunnelse for valg av tema som spiller inn på mangfoldsåret, minoritetene og innvandrerne. Det blir uttalt: «De nasjonale minoritetenes og den nye innvandringens kulturminner er en del av kulturarven i Norge som har blitt lite dokumentert, det håper vi kulturminneåret kan bøte på» (Kulturminneåret2009.no. Helberg 2009c). Man får inntrykk av at disse gruppene skal figurere fremtredende i dette året, og at dette fokuset skal skape en større forståelse for kulturelle ulikheter.

I en tale gitt ved åpningsarrangementet håpte Helberg at kulturminneåret kan gi et bidrag til den store samfunnsoppgaven som omhandler det multikulturelle samfunnet. Da gjennom å skape: « Respekt for og forståelse av egen og andres kulturarv og identitet er en forutsetning for en slik samfunnsutvikling, inkludert å få forståelse for at ikke all kulturarv i alle kulturer er verd å ta vare på» (Kulturminneåret2009.no. Helberg 2009a). I tillegg til å skape denne forståelsen blir vi

påminnet om at ikke all kulturarv er verdt å ta vare på. Det blir ikke sagt noe om hvilke kulturarv det er snakk om, men utsagnet kan referere til hvordan UNESCOs konvensjoner henviser til menneskerettighetene, og hvordan konvensjonene ikke skal brukes til å bryte menneskerettighetene.

Et punkt som er fremtredende i Helbergs materiale er fokuset på de immaterielle minnene. Dette er et punkt som i stor grad er fraværende i konstruksjonen av året, men som nå blir presentert som en sentral del av året. De immaterielle kulturminnene skal forstås som sanger, historier, personlige minner og måter å gjøre ting på (Kulturminneåret2009.no. Helberg 2009b, c). Det blir argumentert for at de immaterielle kulturminnene blir «mest spennende» når de står i samråd med materielle kulturminner som bygninger og fysiske gjenstander. Det er gjerne i dette møtepunktet at den store sammenhengen kommer frem i følge Helberg (Kulturminneåret2009.no. Helberg 2009 c). Ser vi på UNESCOs definering av immaterielle minner finner vi at materielle kulturminner spiller en liten rolle i bestemmelsen av immateriell kulturminner (UNESCO 2003:3). Det er i stor grad menneskets tanker og ideer som står i sentrum i utvelgelsen av de immaterielle kulturminnene. Det vil bli mer om de immaterielle kulturminnene senere i oppgaven.

I nasjonalbibliotekets fellesmagasin (NB21) som er utgitt av Nasjonalbiblioteket finner vi en artikkel skrevet av Erik Solheim/KMD som omhandler kulturminneåret. Helt innledningsvis spør Solheim hva et kulturminne er? (NB 21 2009:6). Solheims svar på dette spørsmålet er at kulturminner i hovedsak er materielle etterlevninger, og da bygninger og den generelle historien som følger disse. Disse er med på å skape levende lokalsamfunn. Et mål for regjeringen er da å fremheve både økonomiske og de nostalgiske verdiene disse kulturminnene har i lokalsamfunnet. Som igjen skal føre til et sterkere frivillig engasjement for å verne disse minnene (NB 21 2009:7). Det blir sagt at: «Vi skal ta vare på historia vår, lære av den. Den rommer masse spennende fortellinger som vi skal lytte til og fortelle videre». Argumentasjonen speiler kunnskapsmomentet og hvordan historien og kulturminnene kan lære oss noe om fortiden og nåtiden. De andre momentene som bruk og opplevelse er også tilstede i Solheims argumentasjon (NB 21 2009:7). Opplevelsesmomentet gjennom å vise mangfoldet av arbeidslivets og minoritetenes kulturminner, og hvordan disse skulle skape aktivitet og deltakelse. Bruksmomentet kommer til syne ved at Solheim vil at kulturminnene skal bli bedre tilrettelagt for funksjonshemmede.

I tillegg til disse momentene finner vi et viktig punkt som omhandler det kulturelle mangfoldet i befolkningen, og hvordan urbefolkningen, minoritetene og innvandrerne skal fremheves i dette året (NB 21 2009:7). Det blir sagt at: «Et viktig mål er å vise hele spekteret av kulturminner, også de som representerer det flerkulturelle Norge»(NB 21 2009:7). Det blir påpekt at dette mangfoldet har blomstret de siste 35-40 årene og at dette skal komme frem i Kulturminneåret 2009. Inkluderingen av disse gruppene er også en av faktorene, for den naturlige

forlengelsen mellom mangfoldsåret og kulturminneåret.

Et annet eksempel er en felles pressemelding fra ministrene Trond Giske og Eirik Solheim som introduserer Kulturminneåret 2009 (Regjeringen.no 2009). Her blir kulturminneåret presentert som året der: «De kjente, monumentale kulturminnene skal vike for dagliglivets kulturminner» (Regjeringen.no 2009). Året skal bestå av «kortreiste opplevelser» der lokalbefolkningen ble presentert for kulturminnene i sitt nærmiljø gjennom et kulturminneperspektiv. Vi blir presentert for konseptet immateriell og materiell kulturarv. Der den immaterielle arven skal komplementere den fysiske/materielle arven med fortellinger og kunnskap. Her skulle den materielle arven forstås utifra: «Mange statlige sektorer eier flotte bygninger, både store, kjente bygninger, men også mange små, som også rommer en interessant historie» (Regjeringen.no 2009). Noen spesielle eksempler eller forsøk på å forklare den immaterielle arven er fraværende. Den skal forstås som fortellinger/kunnskap om bygninger i denne sammenhengen.

6.1.5. Oppsummering

De tidligste stortingsmeldingene som omtaler Kulturminneåret 2009 viser at det den offisielle kulturarvdiskursen ville at kulturminneåret skulle skape kunnskap og opplevelser gjennom prosjekter i skolen og i fagutdanningen til håndverkere. Det blir i tillegg lagt vekt på at lokalsamfunnet skulle gjøres oppmerksom på at den lokale kulturarven inneholder mange latente verdier som lokalsamfunnet kan benytte seg av i den videre utviklingen i samfunnet. Hvilke verdier dette er blir det ikke sagt noe om, men ut i fra det vi vet om den offisielle kulturarvdiskursen så kan slike verdier være blant annet autentisitet, arkitektoniske kvaliteter eller det kan knytte opp til kulturminnets symbolske verdier for lokalsamfunnet. Et annet viktig punkt som ble nevnt er at kulturminneåret skal feire regjeringens arbeid med å verne viktige materielle kulturminner som for eksempel verdensarven, helleristningene og private bygninger. Dette er viktig for å gjøre folk oppmerksom på trusselen mot kulturarven.

Utgangspunktet for NKF og den folkelige kulturarvdiskursen er at Kulturminneåret 2009 skulle skape verdier som engasjement, glede, dialog og samarbeid. Minoritetene skulle være en viktig del av kulturminneåret ved at kulturminner skulle reflektere minoritetens påvirkning på den norske kulturen. I tillegg til dette så skal Kulturminneåret fremme det frivillige arbeidet med kulturarven, og fungere som et folkelig korrektiv til den akademiske fremstillingen av kulturarven. Det folkelige korrektivet skulle skape en mental og fysisk nærhet til kulturarven ved å benytte seg av kulturminner som vi finner i den nære fortiden. Nodalpunktet det nære er da tilstede gjennom slekt og den nære historien i lokalsamfunnene og i dagliglivet som ble hovedtemaet for

Kulturminneåret 2009. I NKF's egen prosjektbeskrivelse blir det lagt vekt på de nevnte verdiene/nodalpunktene, og hvordan det skapes sosiale relasjoner i sammenheng med kulturarven. Det er aktivitetene rundt og de sosiale relasjonene som blir et viktig mål for den folkelige kulturarvdiskursen.

Den endelige prosjektbeskrivelsen som er et resultat av samarbeidet mellom den offisielle og den folkelige kulturarvdiskursen viser at vi finner momenter og nodalpunkter som er knyttet opp til kunnskap/opplysningsverdier, og til sosiale relasjoner som det å være engasjert eller å delta aktivt i året. Kunnskap/opplysningsverdiene kan sees i sammenheng med hvordan den offisielle kulturarvdiskursen vil informere og formidle verdiene som ligger i kulturarven. Dette kan være bygningstekniske verdier eller estetiske verdier som skal fungere som rettleiding i skapelsen av et bærekraftig samfunn. Dette er igjen en del av de aktuelle nodalpunktene som vi finner i den offisielle kulturarvdiskursen. Fokuset for de frivillige/folket er at kulturarven skal engasjere, og skape glede ved at befolkningen aktiverer kulturarven både gjennom dialog og aktivitet. Den nære fortiden skal da fungere som en inngangsport og være en kilde for denne dialogen og aktiviteten. I tillegg til dette er det viktig å få frem hvordan begge diskursene legger vekt på hvor viktig det er å få frem det kulturelle mangfoldet i det norske samfunnet. Dette skulle være en prioritert oppgave i Kulturminneåret 2009 og sees som et viktig bidrag i samfunnsbyggingen.

6.2. Prosjektene i Kulturminneåret

Oppgaven vil nå analysere de to prosjektene som vi finner i kulturminneåret. Man finner prosjekter som er organisert av sekretariatet for kulturminneåret, staten og ulike andre organisasjoner.

Sekretariatet besto av personer som hadde en tilknytning til NKF og kan sees som allmennhetens/frivillige ansikt i kulturminneåret. Sekretariatet var ansvarlig for den daglige driften og seks prosjekter. Dette var prosjekter som: kulturminneløypa, dagligliv.no, fordums kraft-nytt liv, kulturminner på reise, artikler om kulturarven og ukens kulturminne (Kulturminneåret2009.no 2009c). Det aktuelle prosjektet i denne sammenhengen er «ukens kulturminne». Den statlige involveringen kom i form av prosjekter som å presentere eiendommer i statlig eie og å presentere historier som de ulike arkivene har samlet på (Kulturminneåret2009.no 2009b). Det er i denne sammenhengen vi finner Riksantikvarens 12+1 fredninger.

Jeg har valgt å begynne med prosjektet som kan sees i lys av NKF og den folkelige kulturarvdiskursen. Ukens kulturminne skulle vise nye sider av historien, og være med på å skape en nytenkning i forhold til materielle og immaterielle kulturminner. Det ble hver uke presentert et nytt kulturminne og tilsammen ble det presentert 52 kulturminner. Kulturminnene skulle blant annet

representere ulike regioner i landet, og speile et kulturelt mangfold i fremtid og nåtid.

Gruppen/redaksjonen som skulle velge ut kulturminnene og hvem som skulle skrive om disse besto av representanter fra NKF, RA, Statens kulturhistoriske eiendommer og en person fra UiO (NFK og SK 2009 2010:66). Alle de 52 artiklene var tilgjengelig på nettsiden. Prosjektet fikk både tid i aviser, radio og fjernsynet. Nitimen som har mellom 1 og 2 millioner lyttere, fikk førsteretten til å publisere et nytt ukens kulturminne. Dette førte til at cirka annenhver uke så ble det presentert et kulturminne i programmet. Prosjektet omtales videre som flaggskipet i kulturminneåret (NFK og SK 2009 2010:68).

Det andre prosjektet er RAs 12+1 fredninger. Dette var fredninger som skulle vise fellesskapets kulturminner og verdier. Da i en kontekst som speiler dagliglivet og det sosiale rom som vi alle beveger oss i. De 12+1 fredningene rommer en skibakke, parker, ulike bygninger, urinaler og en lensmannsstein situert i Voss. Alle fredningene er materielle kulturminner. Kulturminnene ble valgt av RA, men det har vært rom for innspill fra Fortidsminneforeningen, fylkeskommunen og andre lokale aktører (Veiby 2010:8). Disse fredningene er tilgjengelig på kulturminnesok.no, på nettsiden til RA og de er offisielt godkjent i en nasjonal diskurs og dermed skrevet inn i historien som nasjonale symboler for dagliglivet.

6.2.1. Ukens Kulturminne

Ukens kulturminner besto av 52 minner som igjen kan deles opp i grupper som typiske materielle kulturminner, minoritetenes kulturminner og marginale kulturminner. Fordelingen viser at vi har 24 materielle kulturminner, 21 marginale kulturminner og syv kulturminner som er tilknyttet minoritetene. Disse tallene sier noe om hva som er hovedfokuset, men det må en nærmere utdypning til for å avsløre hva som ligger bak denne fordeling. De kulturminnene som jeg har valgt å kalle typiske materielle kulturminner, er kulturminner som tar utgangspunktet i materielle bygninger og løse materielle kulturminner. De marginale kulturminnene er på mange måter representanter for denne nytenkningen som NKF har annonsert. Disse kulturminnene er en blanding av en materiell og immateriell tankegang. Mens minoritetene er representert både gjennom materielle og immaterielle kulturminner.

Dette prosjektet egner seg godt for å vise hva folkets kulturarvdiskurs dreier seg om, og for å vise hvilke momenter og nodalpunkter som står i fokus. Det som i tillegg gjør dette prosjektet interessant er at det er et samarbeidsprosjekt mellom den offisielle og den folkelige kulturarvdiskurs. Disse 52 kulturminnene rommer derfor begge diskurser nodalpunkter, momenter og grunnlag for å gjøre de valgene som de gjør. I den offisielle kulturarvdiskurs er nodalpunktene

forbundet med hvilke kriterier RA jobber med når de plukker ut kulturminner. Autentisitet, representativitet og tydlighetsbegrepet er overordnede begreper som samler, sammenligner og vurderer alle de viktige verdiene som for eksempel estetiske verdier, bygningshistorien og identitet. Bruken av disse begrepene gjør det mulig for RA å plukke ut kulturminner. I den folkelige kulturarvdiskurs er nodalpunktene dialogen og den nære fortiden. Dette valget henger sammen med hvordan den folkelige kulturarvdiskurs legger særlig vekt på å beskytte og å kommunisere betydningen av den nære fortiden.

Et annet viktig poeng som allerede er blitt nevnt ovenfor, men som trengs å gjentas igjen; er ideen om at dette prosjektet og kulturminneåret generelt skulle skape en ny tenkemåte iforhold til bestemmelsen av kulturminner og kulturarven generelt. Man kan spørre: hva er det den offentlige og den folkelige kulturarvdiskursen legger vekt på når dagliglivets kulturminner skal velges? Hvilke momenter og nodalpunkter kommer til syne i de valgte kulturminnene og i hvilken sammenheng blir disse punktene brukt. Særlig i lys av denne nytenkningen om kulturminnebegrepet og gjennom det omtalte samarbeidet med allmennheten.

6.2.2. Typiske materielle kulturminner

Jeg har allerede gitt en kort forklaring på hva typiske materielle minner er, men den videre analysen vil utdype dette nærmere. De typiske materielle minnene er i stor grad valgt av akademikere og personer i den offentlige forvaltningen. Det samme kan sies om personene som har skrevet selve tekstene om minnene. Vi finner unntak, og disse unntakene ble da skrevet av personer som er ildsjeler/engasjerte mennesker som har en interesse innenfor emnet. Disse tekstene kan sammenlignes med de fredningsbeskrivelsene som Riksantikvaren utarbeider i sitt arbeidet med kulturminner. Jeg har valgt ut 11 av de 25 kulturminner til å symboliserer den generelle tankegangen bak valget av disse minnene. I de utvalgte tekstene som omhandler de typiske materielle minnene så finner vi referanser til de aktuelle nodalpunktene, og de verdiene disse nodalpunktene er forbundet med. Tydlighets og representativitetspunktet er ikke et begrep som blir brukt aktivt i tekstene som omhandler kulturminneåret. Det er de verdiene som utgjør og forbindes med begrepet som blir brukt. Autentisitetpunktet er derimot et mye brukt begrep i ulike sammenhenger. Det er likevel viktig å påpeke at bruken av den offisielle kulturarvdiskursens nodalpunkter i analysen (som omhandler ukens kulturminner) viser hvordan Kulturminneåret 2009 var et samarbeidsprosjekt, og at dette ble synlig i valget av kulturminner.

Ser vi da på teksten som beskriver Ingierstrand bad, så ble badet fremhevet som et funksjonalistisk hovedverk (Kulturminneåret2009.no. Johansen 2009). Badet innehar unike

arkitektoniske kvaliteter, som gjør at det kan måle seg med de beste eksemplene fra denne tiden. Disse unike estetiske kvalitetene og den unike stillingen bygningen har i en norsk sammenheng gjør at bygningen blir en viktig representant for den funksjonalistiske byggestilen. Gjennom denne unike stillingen i arkitekturhistorien blir Ingierstrand bad en del av det man forbinder med representativitetspunktet, og det er denne tilknyttingen som utgjør selve grunnlaget for fredningen. Et annet kulturminne er Høveloftet (Kultuminneåret2009.no. Bråthen 2009). Loftet blir beskrevet som det eldste i Norge og er i kraft av dette automatisk fredet. Det at loftet er så gammelt gjør at det går under representativitetspunktet som en unik representant for slike bygninger. De blir lagt vekt på de originale estetiske verdiene som er tilstede i bygget : «På veggstokkane mot døra er det kinningane markerte med vakre profilliner. Dette var vanleg dekorasjon på bygningar i mellomalderen.» (Kultuminneåret2009.no. Bråthen 2009). Vi kan ut i fra dette si at autenticitetspunktet er tilstede ved at bygningen fremfører det den gir seg ut for å være. Det er disse nodalpunktene og fokuset på de materielle kvalitetene i bygget som gjør at Høveloftet ble et kulturminne i prosjektet.

Ved leprasykehuset St.Jørgen i Bergen blir det lagt vekt på at sykehuset er et av de best bevarte leprasykehusene i Europa (Kultuminneåret2009.no. Eilertsen 2009). Bygningene fremstår som autentiske ved at noen av bygningene ikke har blitt forandret siden det var pasienter. Det blir fremhevet hvordan historien er tilstede i veggene: «Å bevege seg rundt inne i den gamle Storsalen med rekken av små pasientrom og å sitte på en benk i kirken hvor pasientene satt under gudstjenesten, får mange til å gjøre seg tanker om menneskene som har bodd her» (Kultuminneåret2009.no.Eilertsen 2009). Bygningene rommer en historisk atmosfære som får de besøkende til å tenke på hva som skjedde i fortiden. Denne atmosfæren eller den historiske sannhet som bygningene innehar vil inngå under autenticiteten, og hvordan bygningen både fremfører og innehar den historiske sannheten om det som foregikk i fortiden.

Et annet eksempel som omhandler autenticitet er Kulturlandskapet i Makkenes (Kultuminneåret2009.no. Hansen 2009). Makkenes er utpekt som et av de 20 landskapene som staten gir særskilt skjøtsel og vedlikehold. Dette grunnet den unike floraen og driften av landskapet, og at bygninger og tufter som representerer både en kvensk, samisk, russisk og norsk innflytelse gir kulturlandskapet unike kvaliteter og en helhetlig ramme. Alt i alt et autentisk landskap som i tillegg er representativt for hvordan menneskene har brukt og bodd i landskapet. I arkivet i Kristiansand finner vi det eneste autentiske bevarte Gestapo hovedkvarter i Norge. I teksten fremheves det at: «de får se de autentiske torturredskaper og vandre inn i et autentisk torturkammer og i rekonstruerte fengselsceller» (Kultuminneåret2009.no. Hundstad 2009). Det blir lagt vekk på at bygningen rommer en historisk sannhet, og ved å delta på omvisninger og lignende blir man vitne til historien

og krigens grusomheter.

Selv om mange av de typiske materielle kulturminnene har referanser til den offisielle kulturarvdiskursen så finner vi andre eksempler som fokuserer på de sosiale relasjonene som blir skapt gjennom minnet. Et godt eksempel på en slik mulighet til å få frem en slik kontekst er Bergensbanen. Teksten derimot fremmer den nasjonale historien gjennom å trekke frem beslutninger i stortinget eller planene for de ulike trasene som jernbanen skal følge. Det blir ramset opp ulike historiske fakta som omhandler den materielle størrelsen som Bergensbanen er (Kultuminneaaret2009.no. Sando 2009). Den materielle størrelsen som jernbanen utgjør blir viktig, ikke de sosiale relasjonene eller arbeidet som foregikk og fremdeles foregår.

Et godt eksempel på hvordan de sosiale relasjonene og den lokale identiteten blir representert er Skansen og Kilenga dansebane. Disse dansebanene har eksistert i cirka 65 år (Kultuminneaaret2009.no. Gunnestad 2009). Her er det dansekulturen og de sosiale relasjonene som står i sentrum. Bygningene er viktige, men de er ikke unike eller autentiske, og de fremstilles ikke som en vesentlige del av begrunnelsen for hvorfor kulturminnet blir valgt. Det som er viktig er det som foregår i bygningene. En annen ting er at det blir brukt muntlige kilder i beskrivelsen for å få frem «livet». Videre finner vi at det foregår en kulturell utveksling i form av musikk og dans med Sverige (Kultuminneaaret2009.no. Gunnestad 2009). Det viktige er gleden, samholdet og entusiasmen som dansebanen har skapt, og fremdeles skaper ved at stedet er i bruk. Dansebanen har rukket å bli en del av den lokale identiteten, som et sted der fester, bryllup og festivaler blir arrangert. Et sted der folk møtes.

Et annet eksempel er det allerede nevnte Leprasykehuset i Bergen, her får vi en innføring i hvordan dagliglivet til de syke artet seg, og hvordan samfunnet utenfor sykehuset behandlet den syke (Kultuminneaaret2009.no. Eilertsen 2009). Selv om artikkelen fokuserer på de materielle størrelsene, kommer det klart frem at det immaterielle eller menneskets tanker/følelser utgjør hovedfokuset i artikkelen. På mange måter er det tilfeldig at denne historien er tilknyttet bygningene, med dette menes at sykdommen som en historisk størrelse tok plass over hele verden, og det er tilfeldig i forhold til hvilke bygninger eller materielle størrelser som ble slike størrelser. Sykdommen og menneskene er i stor grad immaterielle størrelser, og vil alltid være den viktigste talspersonen for sykdommen. Det er sykdommen, og den sykes identitet som er viktig i dette henseende.

Friggbroen er et interessant eksempel på hvordan materielle størrelser blir en del av en nasjonal identitet. Friggbroen, som før var en del av brostykket som koblet norsk og britisk sektor sammen er nå blitt inngangspartiet til det norske oljeindustrimuseet. Teksten fremhever den nasjonalhistoriske betydningen feltet hadde for Norge og Storbritannia, og hvordan dette gassfeltet

førte til miljøgevinst for begge landene. Symbolikken som Friggbroen skal vise kommer frem i dette sitatet: «Det bærende elementet i utstillingen er gassrøret! Ved å bevege deg gjennom "røret" blir du tatt med på en reise gjennom Friggfeltets historie» (Kulturminneåret2009.no. Gjerde 2009). Friggbroen er autentisk ved at den er det den gir seg ut for, den er representativ ved at den er typisk del av oljeindustrien og den er blitt en pedagogisk del av oljemuseet. Friggbroen skal da være et håndgripelig symbol for nasjonalhistorien i Norge de siste 100 årene.

Mange av disse materielle kulturminnene refererer til nodalpunktene som vi finner hos den offisielle kulturarvdiskursen. De er autentiske, de er representative for den historien som de skal fortelle og noen av disse forteller en historie om menneskene som har vært vært en del av kulturminnene. Det finnes likevel materielle kulturminner som fremmer de sosiale relasjonene og som fremmer viktigheten av menneskets rolle i skapelsen av kulturminnene. Man får derfor et blandet inntrykk av hva kulturminnene skal fremme, da fokuset i noen tilfeller ligger på de materielle verdiene som for eksempel autentisitet eller arkitektoniske verdier, mens i andre eksempler blir det fremhevet de sosiale sidene ved kulturminnet.

6.2.3. De marginale kulturminnene

Når det gjelder de marginale minnene, er dette minner som lever i grenselandet, eller er utenfor en offisiell kulturarvdiskurs. Dette kan forstås ved at disse minnene er knyttet til den nære fortiden, samtidig som at de ikke har en frempreget materiell representasjon. Dette er kulturminner som er masseproduserte eller eksisterer som en ide, arbeidsform eller er en del av en tradisjon. Jeg har valgt ut 7 av de 21 kulturminner til å symboliserer den generelle tankegangen bak valget av disse minnene. Redaksjonen har i den forstand prøvd å introdusere kulturminnene inn i et mulighetsrom, hvor det kan pågå en dialog om hvilken plass disse skal ha i diskursen. Her finner vi en del eksempler som kanalverten i NRK, mosselukta, rødstrømper, pølse i lompe og mange flere. Vi kan i tillegg trekke inn ideen om immaterielle kulturminner, og hvordan NKF prøver å introdusere ideen om slike kulturminner til allmennheten.

En del av de marginale kulturminne har referanser til tradisjoner og nostalgi. Gravlysskikken er et eksempel som passer inn i tradisjon/nostalgi kategorien. Teksten fortelle at denne skikken begynte som en del av den katolske tradisjon/rituale om å sette gravlys på graven på julekvelden. Men etter reformasjon forsvant denne skikken før den kom tilbake på 1920-1930 tallet. Det blir påpekt at: «Vanlige folk har på eget initiativ gjenopplivet dette gamle ritualet, og tar nå i bruk sine lokale kirkegårder for å ære de familiemedlemmene som har gått bort» (Kulturminneåret2009.no. Næss 2009). Denne skikken ble altså et kulturminne fordi den er viktig

del av hvordan mennesker husker sine døde, og gjennom folkets interesse for å videreføre denne tradisjonen.

Et annet eksempel på nostalgiske tradisjoner er skikken som omhandler å skrive kjærlighetsbrev i en skriftlig/materiell form. Denne tradisjonen er ifølge forfatteren truet grunnet samfunnets økende bruk av internett som et skriftlig medie (Kulturminnaaret2009.no. Almås 2009). Kjærlighetsbrevet beskrives som: «ei utveksling av dei inste tankar, ein skriftleg konstruksjon av identitet og bygging av eit familieunivers» (Kulturminnaaret2009.no. Almås 2009). Eksemplet som forfatteren bruker er en brevutveksling som tok plass i en lokalavis mellom en ung bonde og hans utkårede. Denne brevutvekslingen var offentlig, og alle som leste avisen kunne få med seg hvordan dette forholdet utviklet seg. Kjærlighetsbrevet er et kulturminne som sier noe om hvordan vi bygger nye sosiale relasjoner og hvordan vi utveksler/danner nye bånd mellom mennesker og samfunn. Det er den sosiale betydningen kjærlighetsbrevet har mellom mennesker som blir en viktig faktor, for hvorfor dette kulturminnet blir valgt.

Et eksempel som fremhever en regional/lokal identitet er teksten om Sørlandet. Teksten som omhandler Sørlandet viser at dette begrepet ble skapt av Vilhelm Krag i 1902 (Kulturminnaaret2009.no. Hundstad 2009). Grunnen for dette var et behov for å etablere en ny identitet som ga sørlendingene stolthet og en regional identitet. Begrepet forbindes i dag med de karakteristiske kjennetegnene som skjærgården, blide sørlendinger og bedehus. Begrepet har gjennom de hundre årene blitt en egen virkelighet som både sørlendingene og Norge generelt dyrker. Selv om det ikke er representativt for den helhetlig betraktning av hvordan nåtidens Sørlandet ser ut. Kulturminnet Sørlandet skal da representere en autentisk historiske konstruksjon og en idyllisert virkelighet.

Et annet eksempel på kulturminner som blant annet vektlegger identitet, historiske og sosiale begrunnelser er lofotfisket og rødstrømpebegrepet. Begge disse minnene er immaterielle størrelser som ikke eksisterer som en egen størrelse i en materiell verden. Det er begreper som beskriver en arbeidsform og en motstandskamp/opplysningskamp. Rødstrømpe er et begrep som beskriver kvinnekamp/klassekampsbevegelsen som startet på 1970 tallet (Kulturminneareet2009.no. Halsaa 2009). Den norske bevegelsen hentet inspirasjon fra andre land som for eksempel Danmark og USA. Denne inspirasjonen skal symbolisere kulturuttrykk på vandringtanken som vi finner som tilnæringsmåter i Kulturminneåret. Et annet element er bruken av den kunnskapshistoriske konteksten som ligger i begrepet, og som kan spores tilbake til 1700 tallet. Men det er i hovedsak symbolikken som uttrykket gir, og den pågående kampen for likhet i samfunnet som blir «vernetanken/verdiene». Når det gjelder kulturminnet lofotfisket, så finner vi at det blir lagt vekt på den historiske bakgrunnen til fisket, og hvordan eksporten av fisk og tørrfisk har eksistert siden

1000 tallet (Kulturminneåret2009.no. Larsen 2009). I tillegg til dette blir det fremhevet samfunnsmessige, økonomiske fakta for hvordan lofotfisket influerte/influerte befolkningen. Det blir ikke nevnt at det eksisterer utallige sosiale relasjoner som legger grunnlaget for at det eksisterer et lofotfiske. Det blir heller ikke utforsket hvordan en tradisjon som lofotfisket eller det å fiske kan være et eksempel på immateriell kulturarv

Når det gjelder immateriell kulturminner så er bunadstilvirkningen et annet eksempel på et slik kulturminne (Kulturminneåret2009.no. Falk 2009). Teksten begynner med å fortelle om hvem som skapte bunadsbegrepet og at folkedrakten var opphavet for bunaden. Vi får vite at det å lage folkedrakter har gått i fra generasjon til generasjon, og har vært inspirert av andre europeiske folkedrakter. Det som blir viktig er tillagingen av bunaden og at denne håndverkstradisjonen viderefører håndverksteknikker og prinsipper som har blitt brukt i flere generasjoner. Et annet viktig punkt er hvordan bunaden er viktig i feiringen av nasjonaldagen og andre ulike sammenkomster. Dette gjør at bunaden er en viktig del av tradisjonen og symbolikken rundt nasjonaldagen og andre feiringer.

Et siste eksempel er tømmerfløtningen (Kulturminneåret2009.no. Nyberg 2009). Tømmerfløtningen blir beskrevet som en tradisjon, samtidig som det er et symbol som inngår i nordmenns relasjon til naturen, bygda og «skikkelig mannfolkarbeid». Teksten beretter om opplevelsen av å være tømmerfløter, og hvordan denne årlige begivenheten var med på å skape liv langs de ulike elvene vi finner i Norge. Hovedfokuset ligger på denne skapelsen av sosiale relasjoner som det kommer fram i dette sitatet: «I bygdene langs vassdraget gjekk dei mann av huse og samlast på faste plassar langs elvelaupet når flaumvatnet kom. Det kunne vere reine folkefesten» (Kulturminneåret2009.no. Nyberg 2009). På mange måter er tømmerfløtningen et immaterielt minne gjennom håndverket/kroppsførståelsen som må til for å drive fløtingen. Det er en kunnskap som blir overført fra generasjon til generasjon. Men i dagens samfunn er dette håndverket forsvunnet. I tillegg til dette var det en viktig sosial møteplass, for de lokalsamfunnene som var med på fløtingen.

De marginale kulturminnene ble valgt ut i fra verdikriterier som viser til dannelsen av blant annet sosiale relasjoner og møteplasser, videreføring av tradisjoner, sosiale begivenheter og direkte overføring av kunnskap mellom generasjoner. Dette er verdier som gjenspeiler det nære og dialogen ved å vise til slekt, naboer, lokale sammenkomster, møteplasser og hvordan mennesker kommer sammen i en felles sak for å vise sin mening. De aktuelle kulturminnene er materielle, immaterielle masseproduserte, uttrykk som viser populærkulturen, begreper, håndverksyrker, tradisjoner og folkerørslar. I de tilfellene der det er et materielt objekt så er det ikke materialiteten som er viktig, men hva mennesket skaper i sammenheng med objektet som blir den viktige ingrediensen i

fredningen.

6.2.4 Minoritetenes kulturminner

Minoritetene i Norge er representert gjennom syv kulturminner, der et av kulturminnene (Makkenes) kan sies å representere kvenene (Kulturminneåret 2009.no. Hansen 2009). Disse kulturminnene skal vise dagliglivet til minoritetene, og de skal vise hvordan minoritetens kulturarv blander seg med den norske kulturarven. Utav syv minner finner vi fire materielle minner, to kulturlandskap og et immaterielt minne. Jeg har valgt å se på fem av syv minner. Sett iforhold til at det er 52 minner tilsammen, kan man si at minoritetene er underrepresentert når det gjelder eksempler på kulturuttrykk. Da særlig iforhold til hvor mange forskjellige minoriteter vi har i Norge, og de utallige kulturuttrykk som følger med minoriteten og som blir dyrket videre i Norge.

Samene er representert gjennom en gammel husmannsplass lokalisert i Sørfold kommune. Husmannsplassen er på dette tidspunktet allerede en velkjent attraksjon, og beskyttet av staten gjennom fredning (Kulturminneåret 2009.no. Thomassen 2009). Det er i stor grad bygningens historie som står i sentrum. Vi får vite hvilke bygninger plassen har og hvilke aktiviteter disse har huset gjennom årene. Det ble og lagt vekt på hvordan beboerne har livnært seg gjennom tiden. Teksten vil fremheve en annen side av det typiske bildet vi har av samer, og vise hvordan beboerne i stor grad var fiskerbønder og fastboende. Dette står i motsetning til det vanlige bildet av samene som blir presentert i media. Det er altså en nytenkning iforhold til hva som blir presentert av samenes historie.

Når det gjelder den moderne innvandringene er to grupper representert. Muslimene med den blå moske og hinduene med hindutemplet på Ammerud. Disse to kulturminnene representerer to religioner, og to store folkegrupper både i en nasjonal og internasjonal sammenheng. På mange måter blir kulturminnene symboler for en stor folkegruppe som har en felles religion uavhengig av pre-nasjonaliteten. Det blir et samlende begrep. Teksten som omhandler den blå moske fremhever betydningen av de bygningstekniske detaljer, og hvordan disse detaljene rommer en religiøs dimensjon (Kulturminneåret 2009.no. Opsahl 2009). Et annet viktig punkt er at moskeen er den første som ble bygget i landet, og gir en viktig innsikt i hvordan en slik bygning tilpasses det norske samfunnet. Moskeen er på mange måter representativ for møtet mellom norsk og muslimsk kultur. Hindutemplet på Ammerud står i kontrast til moskeen ved å være en gammel industribygning. Her er det ikke snakk om at bygningene inneholder eller fremfører et budskap gjennom en religiøs arkitektur (Kulturminneåret 2009.no. Einarsen 2009). Teksten legger heller vekt på hvordan hinduene skaper et religiøst landskap omkring templet og hvordan templet inneholder: «en fargerik

verden av guder og gudinner, blomster, lukter og lyder, og en 3000 år gammel religiøs historie» (Kulturminneåret2009.no. Einarsen 2009). Sosiale relasjoner og rituelle handlinger blir vektlagt i beskrivelsen av dette kulturminnet. Moskeen blir verdsatt ved å referere til de arkitektoniske detaljene mens hindutemplet får sin verdi gjennom de sosiale handlingene og de rituelle handlingene.

De to siste eksemplene omhandler romanifolket og de homofile. Romanimusikken er det utvalgte minnet for romaniene, og teksten er forfattet av en representant for romanifolket og folket generelt. Artikkelen som omtaler romanimusikken er skrevet av Laila Marie Yrvum (Kulturminneåret2009.no. Yrvum 2009). Hun er romani/reisende/sanger/formidler av denne musikken, og utifra de personlige opplysningene ikke en del av et akademisk miljø. Siden Yrvum er av de reisendes slekt, så får vi tilgang til de personlige erindringene hun har om bestefaren, og hennes egne meninger om romanimusikken. Vi blir presentert for enkelte særtrekk ved romanimusikken og hvordan tater/romani bruker og opplever musikken i felleskap med andre romani eller «buro». En viktig ting med visene er at de er autentiske ved at formen/innholdet bevares, mens fremføringen endrer seg over tid. Yrvum er oppmerksom på sammenblandingen mellom romanimusikken og folkemusikken for eksempel. Hvordan det har foregått en utveksling av viser med lokalbefolkningen. Denne dialogen mellom kulturer har foregått med musikken som et møtested. Yrvum (Kulturminneåret2009.no. Yrvum 2009) kan med sin innsikt i egen kultur både i fortid/nåtid, trekke frem noe immaterielt som danner levende bånd gjennom tiden. Romanimusikken kan sees som et immaterielt kulturminne, og som et redskap for å danne relasjoner mellom mennesker, både romani og buro.

Det er kjærlighetskarusellen i Stensparken eller pissoaret i stensparken som er de homofiles kulturminne (Kulturminneåret2009.no. Kristiansen 2009). Dette er et kulturminne som også figurerer i Riksantikvarens fredninger i kulturminneåret. Teksten beskriver en litt bortgjemt bygning som huser en historie om et miljø i Oslo. Pissoaret var en del av en rekke møtesteder som de homofile hadde i etterkrigstiden. Disse stedene ble beryktet i det offentlige rom og mange ville stenge pissoarene grunnet disse «skandaløse forholdene» (Kulturminneåret2009.no. Kristiansen 2009). Men stedene var viktige møtesteder for homofile i en tid der slik praksis var forbudt. Det blir fremhevet hvordan pissoaret er det eneste treffstedet som er bevart, og med dette et historisk minne. Igjen finner man et ønske om å bevare menneskelig forbindelser og sosiale relasjoner som forbindes med et materielt objekt. Det må likevel påpekes at fokuset ligger på de sosiale relasjonene og ikke bygningstekniske kvaliteter eller generelt materielle kvaliteter.

6.2.5. Oppsummering

Analysen har så langt vist at ukens kulturminne rommer ulike minner, verdier og begrunnelser for hvordan man skal forstå/tolke et kulturminne. Vi finner at både den offisielle og den folkelige kulturarvdiskursen er tilstede i forskjellige former, noen ganger i symbiose og andre ganger er den offisielle eller den folkelige kulturarvdiskursen fremtredende. Endel av de typiske materielle kulturminnene fremviser den symbiosen ved at den offisielle kulturarvdiskursens nodalpunkter og verdisammenheng utgjør grunnlaget for hvorfor objektet ble en del av ukens kulturminne. Dette er verdier som fremmer autentisitet i form av materielle kvaliteter ved bygningen eller det kan være at bygningen er unik og særlig representativ gjennom byggestilen og bygningshistorien. Det eksisterer likevel en balanse ved at andre eksempler fremhever betydningen av de sosiale relasjonene, og skapelsen av møteplasser som de viktigste begrunnelsene for hvorfor det aktuelle objektet skal bli et kulturminne.

De marginale kulturminnene fremmer også de fysiske objektene som en representant for kulturminnet, men verdiene er tilknyttet en sosial sammenheng og da gjerne et fokus på relasjoner mellom mennesker. De fysiske objektene er som regel ikke sjeldne, autentiske eller spesielt vakre å se på, men eksisterer i menneskets nære fortid og er tilknyttet en sosial bevissthet. I tillegg til disse fysiske objektene finner vi de immaterielle kulturminnene. Dette er kulturminner som tar utgangspunktet i arbeidsformer, begreper, ideologier og lukter. Vi finner at det er et behov for å fortelle en historie eller å spre kunnskap om emnet, men det er i stor grad den sosiale sammenhengen som utgjør grunnen for at kulturminnet ble plukket ut og har en verdi. Det er det nære som er viktig, sosiale møteplasser, begreper som forteller om kampen for likhet eller som gir assosiasjoner til hva bestefar eller pappa har gjort i flere år og vanlige tradisjoner som gir mening i hverdagen. Dette er verdier som er viktig og som den folkelige kulturarvdiskursen fremhever gjennom de marginale kulturminnene. Et annet viktig poeng er at disse kulturminnene prøver å ta opp en av målsetningene med kulturminneåret som var å fremme nye innsikter på hva et kultminne kan være eller bestå av.

En siste gruppe er kulturminnene som er tilknyttet minoritetene, og urbefolkningen i samfunnet. Flertallet av disse kulturminnene er materielle og det er bare romaniene som er representert i en immateriell forstand. Kulturminnene som representerer samene og muslimene blir verdsatt ut i fra bygningshistoriske, estetiske, arkitektoniske verdier, og det er vanskelig å se hvor mennesket/minoriteten kommer inn i bildet. Det er det materielle objektet som blir fremhevet mens minoritetene er passive tilskuere til hva som blir presentert. Romanimusikken er et levende kulturminne, som blir fremstilt og verdsatt for at det viser en viktig del av romanifolkets kultur. Her finner man at musikken fungerer som en møteplass for generasjoner og mellom kulturer. Det som i tillegg er viktig er at en representant fra romanibefolkningen fikk muligheten til peke ut et

representativt kulturminne. I kulturminnene som representerer de homofile og hinduene finner man at nodalpunktet som involverer dialogen og møteplassen er en sentral del av begrunnelsen for disse valgene. Men det som er det viktigste bidraget med disse kulturminnene er at minoritetene ble involvert i kulturminneåret og representert med kulturminner. Dette var et viktig punkt i prosjektbeskrivelsen og viser at den folkelige kulturarvdiskursen oppfyller sine egne ambisjoner. Alle disse kulturminnene gir også et innblikk i møtet mellom minoriteten og den norske kulturen. Dette møtet blir synlig i musikken, naturen og gjennom bygninger. Dette var også en viktig del av ambisjonen med Kulturminneåret 2009

6.3. 12+1 fredningene

12+1 fredningene er hovedprosjektet til RA og den offisielle kulturarvdiskursen. Disse fredningene skulle vise statens syn på dagliglivet, og hvordan spørsmål som omhandler immaterielle kulturminner og det kulturelle mangfoldet skulle representeres gjennom kulturarven. Det er i praktverket til Geir Thomas Risåsen (2010) at vi finner fredningsbeskrivelsene og informasjon om verdivalgene som har blitt tatt. Forfatteren er kunsthistoriker, men alle tekstene baserer seg på fredningsbeskrivelsene utarbeidet av Nasjonale festningsverk (Forsvarsbygg 2009:21). Jeg har i tillegg innhentet fredningsvedtakene fra RA. I tillegg til fredningsbeskrivelsene finner vi et interessant forord og innledning av RA i boken til Risåsen som også vil bli tatt med i analysen. Ut av de 13 minnene har jeg valgt å se på seks av disse.

I forordet og innledning finner vi som allerede nevnt hvordan RA vil fokusere på felleskapets verdier/kulturminner. Kulturminnene skal fortelle noe om nasjonen Norge, og skal være viktige historiske kilder (Risåsen 2010:7). Kulturminnene skal i tillegg til dette representere fremskritt på ulike nivå i samfunnet. En videre kobling er å skape «en forståelse for at våre egne tradisjoner representerer noe verdifullt og gir premisser for hvordan samfunnet skal utvikle seg videre» (Risåsen 2010:9). Disse felleskaps-kulturminnene kan da sees som en rettesnor for nåtiden, og de skal fremheve våre nasjonale tradisjoner. Et annet ting som blir uttalt er at slike kulturminner, eller generelt hele det sosiale rom består av kulturminner som står i fare for å forsvinne. Slike kulturminner lider under å bli tatt for gitt i det offentlige rom (Risåsen 2010:7-8).

Et annet interessant punkt er ordvalgene og hvordan RA omtaler seg selv som en «redaktør» (Risåsen 2010:8). En redaktør vil være den som velger de riktige historiene, for igjen å la disse historiene inngå i den representative versjonen av dagliglivet. Selve utvelgelsen av de forskjellige kandidatene, og valget i seg selv ble utført av RA. Spørsmålet blir da om det var en dialog eller en ensidig beslutningsfase. Et nodalpunkt som blir fremhevet er representativitetsbegrepet. Dette

punktet blir i stor grad knyttet opp til materielle objekter, og hvordan det representative utvalget av minner skal speile ulike typer arkitektur eller i dette tilfeller objekter i det offentlige rom. Det blir i denne sammenheng uttalt: «Vi skal finne frem til det sjeldent gode eksemplet på det som er vanlig, og verne det» (Risåsen 2010:7). Det lå altså et behov for å fremme materielle objekter som er sjeldne og samtidig typiske i det offentlige rom. Det blir da et spørsmål om disse fredningene verdsetter det menneskelige, det materielle eller begge aspekter ved kulturminnet.

6.3.1. Frognerparken

Jeg vil begynne med å se på Frognerparken, og hvilken begrunnelse som blir gitt for dette valget. Teksten åpner med å presentere den storslagne familiehistorien til Anker og Toller, og hvordan disse familienes innflytelse gir en historisk bakgrunn for Frognerparken (Risåsen 2010:11-12). Selve skapelsen av parken kommer i sammenheng med grunnlovsjubileumet i 1914, og hvordan det ble bygget en park som skulle huse dette arrangementet (Risåsen 2010:14). Her finner vi arkitekturhistoriske referanser til Henrik Bull blant annet. I tillegg til dette finner vi en referanse til ansettelsen av Norges første bygartner, og hvordan Marius Røhne gjennom blant annet Frognerparken skapte Oslo til å bli en moderne grønn by. Det blir blant annet nevnt i fredningsvedtaket at parkens historiske hageanlegg er en viktig grunn for fredningen (Riksantikvaren 2009:13). Et annet viktig punkt er den kunstneriske produksjonen til Gustaf Vigeland og parkens generelle plass i den kunstneriske historien. I fredningsvedtaket blir det også lagt vekt på hvordan parken er et rekreasjonssted, identitetsskapende, og et sted der mange sosiale aktiviteter tar plass (Riksantikvaren 2009:12-13, Risåsen 2010:19).

En siste begrunnelse kommer i fra Miljøvernminister Erik Solheim som holdt en tale ved arrangement som markerte fredningen. Solheim sier:

Alle spør jo om en trenger å verne det selv den største idiot i Norge ikke ville finne på å fjerne. Svaret er ja. Parken må vernes mot tilfeldige, meningsløse vedtak i framtida. Og den må sikres mot faren for en framtidig skrittvis nedbygging, hvor det tas én flik her og én der. (VG.no 13.02.2009).

Nå ble det nok sagt en del mer en det VG rapporterte, men utsagnet føyer seg inn i diskursen som omhandler vern og forvaltning. Det er interessant at i sammenheng med vernet av byparken i Mosjøen finner vi den samme ordbruken. Her uttaler Solheim: «Vi vet av erfaring at parker som den i Mosjøen har en tendens til å bli spist opp av veier og annen bebyggelse over tid» (Helgeland arbeiderblad.no 11.06.2009). Staten må derfor beskytte kulturminnet mot fremtidige farer og uvetting

bruk av historiske omgivelser. Det som dominerer fredningsvedtaket og fredningsbeskrivelsen er et fokus på å berette en historie med et fokus på kunnskap om: estetiske verdier, arkitektoniske verdier, slektshistorie, landskapsarkitektur og andre verdier som er tilknyttet de aktuelle nodalpunktene. Det blir nevnt i et avsnitt at dette er en folkepark og at det er et viktig sted for rekreasjon. Men man får ikke inntrykk av at dette er viktig, i forhold til plassen som blir viet de andre kriteriene og oppfyllelsen av disse.

6.3.2. Melkerampene i Selbu og Buss-skuret i Bjørnevatn

De syv melkerampene i Selbu ble bygd rundt 1960, og ble brukt som en plattform for å klargjøre varene til transport. Rampene eksisterte som en del av et system, der de lokale meieriene plukket opp varene til bonden. Fredningsbeskrivelsen innleder med en kronologisk historisk fremstilling av hvordan meieriet og gårdsbruket utvikler seg i det moderne Norge fra 1850 (Risåsen 2010:105-106). Det blir deretter fokusert på hvordan nyttearkitekturen har klare praktiske fordeler for gårdbruker og meieriet. Et annet viktig element er hvordan melkerampene i følge fredningsvedtaket (Riksantikvaren 2009:6) har en «lesbarhet» som har en stor pedagogisk og historisk verdi. Denne lesbarheten kommer blant annet til syne gjennom fokuset på materialautensitet, og hvordan bygningen kan vurderes som autentisk ut i fra hvor mye autentisk materiale rampa består av (Riksantikvaren 2009:2). I tillegg til dette så blir det fremhevet den sosiale verdien av kulturminnet, og hva melkerampene betydde i fortiden og hvordan denne betydningen blir formidlet til nåtiden gjennom bevaringen av kulturminnet. Riksantikvaren ønsker: «å formidle noe av det rike og mangfoldige livet som utspant seg i tilknytning til melkerampene i en nær, - men likevel temmelig annerledes, fortid». Melkerampene skal ifølge Riksantikvaren symbolisere en fortid og en funksjon som ikke lengre trengs. I tillegg til å fungere som en pedagogisk og en nostalgisk påminnelse for fellesskapet.

Det nyeste minnet er busskuret i Bjørnevatn. Buss-skuret er ikke et tradisjonelt busskur, men en grabb som stammer i fra en av de store gravmaskinene, som ble brukt av gruveselskapet AS Sydvaranger til å skuffe ut jernmalm fra gravene ved Bjørnevatn (Risåsen 2010:31). Vi blir først presentert for det generelle busskurets arkitektoniske historiske utvikling og AS Sydvarangers historiske utvikling og betydning for samfunnet (Risåsen 2010:36,38). Grabben skal være et symbol for industrieventyret som foregikk i Bjørnevatn i cirka 100 år. Samtidig som at grabben ble en del av selve busskur historien. I fredningsvedtaket (Riksantikvaren 2009:5-6) finner man at buss-skuret er identitetesskapende og er et landemerke. Det blir fremhevet at buss-skurene er en sosial møteplass. Denne møteplassen kan sees som en del av utviklingen innenfor kollektivtransporten.

Teksten og fredningsvedtaket er basert på en historisk kontekst, som omhandler kollektivtransporten og den industrielle historien på stedet. Grabben som det materielle kulturminnet det er, skal fremme denne historien med sin tilstedeværelse. Men det er også lagt vekt på at busskuret fungerer som en sosial møteplass.

6.3.3. Arentzbu turisthytte og lensmannssteinen på Voss

Arentzbu turisthytte er den første hytta som ble bygget ved hjelp av legatet som Erik Arentz opprettet i 1954 til Den Norske Turistforeningen (DNT). Hytta er den første av en rekke hytter som ble bygget i denne stilen, og som ble kjent som Arentzbuer. Det at hytta er den første som ble bygget, og at hytta er blitt bevart uten særlige forandringer gjør at den blir særlig bevaringsverdig. Fredningsvedtaket fokuserer særlig på de arkitektoniske, autentiske, antikvariske og bygningshistoriske kvalitetene/verdiene som kommer til syne gjennom hytta. Det blir blant annet sagt at: «Med en stor andel originalmateriale bevart har hytta også høy grad av autenticitet» (Riksantikvaren 2009:7). Et annet fokus er hvordan DNT med sitt fokus på natur, fotturer, fjellvandring, og et generelt friluftsliv er en viktig del av norsk kultur (Risåsen 2010:75). Siden fredningen også inkluderer turstien og den generelle merkningen finner man : «et ønske om å ivareta den lange og innarbeidede tradisjonen som DNT har utviklet for merking av stier og steder» (Riksantikvaren 2009:8). Det blir derfor viktig å bevare en tradisjon og vedlikeholde en nasjonal identitet som innbefatter nordmenns forhold til natur og friluftsliv.

Lensmannsteinen på Voss er en stein som ligger på kirkebakken, og som lensmannen sto på når han skulle fremføre kunngjøringer fra forvaltningen/offentligheten. Lensmanns-tradisjonen kan man spore tilbake til 1200 tallet, og sammen med presten var dette de to viktigste personene i bygda. Kulturminnet skal derfor symbolisere den offentlige forvaltningen og den statlige kommunikasjonshistorien (Riksantikvaren 2009:1). Det blir lagt vekt på at steinen : «har difor høg pedagogisk og historieforteljande verdi» (Riksantikvaren 2009:3). Hos Risåsen (2010:85-89) er det den historiske konteksten og steinens plassering og utseende som står i fokus. I tillegg til dette er lensmannsteinen et symbol på en viktig sosial møteplass i fortiden. Lensmannsteinen skal være et symbol på lensmansembete som har eksistert i 800-900 år, og gi en ytterlig bekreftelse på hvordan den offentlige forvaltningen har styrt landet.

6.3.4. Pissoaret i Stensparken

Pissoaret i Stensparken har allerede blitt omtalt i kapitelet som omhandler minoritetenes minner, og da som et minne som omhandlet de homofiles forhold i etterkrigstiden. I Riksantikvarens

fredningsvedtak (2009:2) finner man at formålet med minnet er å bevare en del av sanitærhistorien, og den arkitektoniske historien som kommer til syne gjennom det funksjonalistiske uttrykket. Vi blir presentert for sanitærhistorien i forbindelse med de offentlige toalettene. I tillegg til dette får vi informasjon om bygningstekniske detaljer, arkitektoniske detaljer og hvordan nåtiden reagerte på de offentlige toalettene (Risåsen 2010:39-42). I fredningsvedtaket kommer det frem at: «Bygningen har derfor høy dokumentasjonsverdi både når det gjelder funksjonelle, bygningstekniske og arkitektoniske forhold» (Riksantikvaren 2009:5). Vi finner referanser til de homofile, og hvordan pissoaret ble døpt til Kjærlighetskarusellen i Stensparken. De homofile blir en del av den sosiale historien til pissoaret og det eksisterer en erkjennelse om at minnet: «I denne sammenhengen har bygningen både symbolverdi og kulturhistorisk verdi» (Riksantikvaren 2009:5). Men utifra formålet med fredningen, og den videre omtalen av kulturminnet kan det heller virke som at det er kulturminnets materielle kvaliteter som blir viktige å bevare enn å fremheve de sosiale kvalitetene i nåtid og fortid (Risåsen 2010:39-42). Vi ser at Riksantikvaren velger å ha et fokus på sanitærhistorien, i stedet for og fokusere på datidens konfliktfylte hverdag for de homofile.

6.3.5. Oppsummering

De analyserte minnene viser at Riksantikvaren utgår fra en rekke vernekriterier når de skal verne de ulike objektene. Alle 12+1 minnene er materielle objekter, og det blir vektlagt hvor viktige de materielle kvalitetene er; eller at det materielle objektet er en viktig historieforteller i kraft av sin materielle tilstedeværelse/ånd. De verdiene man finner representert er arkitektoniske, bygningstekniske, estetiske, fysisk tilstand, historiske sammenhenger og en videre kobling opp imot de overordnede kriteriene som representativitet, autentisitet, tydelighet og identitet/symbolikk. Minner som Frognerparken skal gi de besøkende kunstneriske opplevelser, historiske tilbakeblikk i form av bygninger og kultur eller gi en mulighet til å slappe av i det botaniske mylderet som finnes i parken. Grabben i Bjørnevatn skal påminne de ventende passasjerene om den industrielle historien og hvordan kollektiv trafikken har utviklet seg gjennom mange år. Det er her den offisielle kulturavens momenter kommer til syne ved at kulturminnene skal fremme kunnskap, opplevelser og være en nyttig bruksressurs i samfunnet. Dette er synlig i de nevnte eksemplene og i de andre eksemplene som for eksempel Arentzbuhytta og hvordan dette objektet ved sin materielle autentisitet og den omkringliggende naturen både skaper kunnskap, glede, opplevelser og inspirerer til bruk.

De analyserte kulturminnene fremviser de aktuelle nodalpunktene til den offisielle kulturavdiskursen, og vektlegger de materielle og de historiske kvalitetene som en viktig del av

fredningene. Men i tillegg til dette så ser man at alle de analyserte kulturminnene fremstår som en møteplass mellom mennesker i samfunnet. Det blir vektlagt i tekstene at skapelsen av sosiale relasjoner er viktige, at møteplasser mellom mennesker gir en mulighet til å innlede en dialog med andre, at det nære er viktig ved at bestefars minner eller pappas minner kan være et kulturminne. Det er derfor ingen tvil om at den offisielle kulturarvdiskursen nærmer seg den folkelige kulturarvdiskursen ved at den benytter seg av de viktige nodalpunktene til den folkelige kulturarvdiskursen.

Det som ikke er veldig synlig i den offisielle kulturarvdiskursens utvalgte kulturminner er minoritetene og det kulturelle mangfoldet generelt. Det er få tegn til at Riksantikvaren involverer temaet som omhandler kulturuttrykk på vandring eller noe som omhandler innvandrere eller det globale samspillet som eksisterer i samfunnet. Det er lagt vekt på nostalgi, nasjonale tradisjoner og skapelsen av identitet/symbolikk i både nasjonal og lokal sammenheng. Men det er ingen kulturminner som viser hvilken innvirkning den moderne innvandringen har hatt på samfunnet i de siste 35-40 årene. Å vise denne innvirkningen var et viktig poeng for daværende miljøvernminister Erik Solheim. Vi finner et eksempel som involverer minoritetene og det er de homofile. Men selv om dette var en mulighet til å få frem minoritetene, så blir de homofile og deres sak nesten borte i funksjonalistisk detaljer og beretninger om sanitærhistorien i Oslo. Det kan virke som at pissearet i Stensparken skal fremstå så nøytralt og objektivt som mulig, og ikke skape en debatt i samfunnet om hvordan de homofile ble behandlet og hvordan de blir behandlet i dagens samfunn. Hvis vi sammenligner de to diskursenes tilnærminger til minoritetene, så ser man at den folkelige kulturarvdiskursen har mange gode eksempler på hva som kunne være mulige kulturminner for disse gruppene. Både materielle og immaterielle. Det er derfor vanskelig å finne noen grunn for at den offisielle kulturarvdiskursen med sitt statlige apparat, ikke skulle kunne gjøre de samme vurderingene eller tenke i de samme banene.

6.4. Debatten

Reaksjonene på minnene og kulturminneåret generelt kom i mange ulike former for stiler, og i ulike medier. Materialet som blir presentert her er i stor grad avisartikler, kronikker og ulike meninger i form av leserbrev. Disse artiklene formidler reaksjoner på selve budskapet med året, og andre meninger som er tilknyttet et generelt kulturminnevern. Dette blir bare et generelt utvalg av alle de 10000 artiklene som omhandler kulturminneåret, og er ment for gi et generelt bilde av hva allmennheten og offentligheten mener om dette året. Jeg har valgt å skille mellom positive og negative tilbakemeldinger.

6.4.1. Negative reaksjoner

Den negative kritikken som kommer mot året er todelt. Det er en kritikk som går på at dagliglivets minner ikke egner seg som vernede kulturminner, mens den andre henvender seg til kulturminneforvaltningen, og hvordan forvaltningen ikke klarer å bevilge nok penger til å redde alle de vernede bygningene. Når da Kulturminneåret prøver å få til denne nytenkningen omkring kulturminner, blir det sett som en «forstyrrelse» som tar fokuset og pengene vekk ifra de viktige vernede bygningene. Kritikken kan i stor grad sies å være rettet særlig imot prosjektene som NKF arrangerte, og i mindre grad imot RAs fredninger.

Et konkret eksempel på denne kritikken kommer i en artikkel på NRK. Her blir Kulturminneåret 2009 presentert som en jippo av Fortidsminneforeningen og Norsk Kulturarv (NRK.no 04.12.2009). Begge disse organisasjoner har et sterkt fokus på bygningsvern og de materielle minnene. Begge er i tillegg medlem av NKF og deltar i kulturminneåret. Kritikken som blant annet blir fremført av generalsekretær Elisabeth Seip i Fortidsminneforeningen, går på hvordan fokuset på mosselukta og hallodamer stjeler fokuset fra de viktige materielle minnene som for eksempel Urnes stavkirke eller andre bygninger som trenger vern. Eller som det blir sagt: «Man har vært nokså opptatt av minnene, og vi synes at man kanskje har mistet fokus på det det burde handle om»(NRK.no 04.12.2009). Dette kan forstås som at det er kulturminner som bygninger og kulturlandskap som er viktige, mens dagliglivets kulturminner faller utenfor.

I en annen artikkel fra Nationen.no (10.01.2010) hevder Grethe Horntvedt fra Norsk Kulturarv at «Ein er oppteken med å få fram dagleglivets kulturminne, i mellomtida rotnar kulturarven på rot. Kva er viktigast? Å få folk til å skrive noko inn på ein digital greie, eller ta dei tunga løfta for det som ramlar saman.». Det er altså en kritikk mot det manglende fokuset på den kulturarven som for eksempel Norsk kulturarv og Fortidsminneforeningen representerer. Dagliglivets kulturminner og de kulturminnene som vi finner i Ukens kulturminne blir sett på som en forstyrrelse, og utenfor kulturarvdiskursen. Seip (Nationen.no 10.01.2010) refererer til disse minnene som «flyktige», altså minner uten en fast tilhørighet i historien.

I en artikkel i Fortidsvern (2009:7-8) fremmer Arne Lie Christensen som er førsteamanuensis i etnologi ved UIO, og redaktør for tidsskriftet til Fortidsminneforeningen en lignende kritikk. Christensen skriver at Kulturminneåret fører til forvirring i forhold til hvordan vi definerer kulturminner/kulturarven. Han fortsetter med å presentere en historisk fremstilling av hvordan kulturminnevernet har utviklet seg de siste 100-200 årene, for deretter å introdusere Kulturminneåret og de underliggende prosjektene. Prosjektene blir presentert som interessante, morsomme, folkelige, kommersielle, estetiske og spennende. Christensen fremhever at han er

interessert i dagliglivets minner, og den generelle relevansen disse minnene har i samfunnet. Men at denne vide rammen/definisjonsforståelsen kulturminneåret har fått, bryter ned denne historiske fellesforståelsen for hva som er kulturminner i Norge. Det blir presentert et kompromiss om at man kan operere med et vidt kulturminnebegrep utenfor lover og regler i 2009. Men i 2010 ser Christensen for seg at foreningen må rydde opp søplet som folket etterlot seg og forklare allmennheten at «Kulturminneåret i 2009 bare var et spennende *men temmelig uforpliktende*, framstøt. Vi må igjen samle oss om de faste og materielle minnene» (Fortidsvern 2009:8). Særlig siden tusenvis av materielle minner forfaller og trenger vedlikehold. Christensen viderefører argumentasjonen som tar det for gitt at det er materielle minner og de verdikriteriene som er tilknyttet kulturminnet som viderefører historien, og at ukens kulturminner gjennom sin tilknytning til folkeligheten og det nære ikke klarer å formidle en historie. Christensens referanse til å plukke opp søplet kan gjenspeile at prosjekter som Ukens kulturminne er bortkastet i forhold til utviklingen og videreføringen av kulturarven.

Når det gjelder den andre delen av kritikken har vi allerede blitt presentert for noe av denne kritikken, da at disse dagligdagse minnene stjeler midler og oppmerksomhet som skulle ha gått til de viktige minnene. Vensterleder Trine Skei Grande fremmer i Nationen.no (29.01.2010) en generell kritikk mot kulturminneåret på bakgrunn av det manglende fokuset på de materielle kulturminnene. I følge Grande oppnådde man lite konkret, og dette gjør at setrer og gårder forfaller. Grande mener at den norske kulturarven (fornminner og materielle bygninger) forsvinner i et raskt tempo, og at man må bidra med mer penger til vern og bevaring. Disse kulturminnene «er avgjørende for at framtidige generasjoner skal forstå norsk kulturarv og historie». Her igjen finner vi antagelsen om at noen kulturminner er viktigere enn andre. En annen form for kritikk kommer i en artikkel skrevet av Egil Bakka, daglig leder av Rådet for folkemusikk og folkedans. I Vårt land (vl.no 12.02.2009) blir det fremmet en kritikk mot kulturminneårets fokus på materielle verdier. Bakka uttaler blant annet at: «Er fremdeles det gamle huset mer verneverdig enn den gamle dansen, og den gamle slåttene som fylte huset?». Denne kritikken spiller på hvordan de immaterielle kulturminnene er fraværende i diskursen som omhandler kulturminneåret, og at det ikke er noen personer med slik kompetanse innenfor dans og musikk med i styre og stell. Her rammer kritikken både den offisielle kulturarvdiskursen, og den folkelige kulturarvdiskursens forsøk på å implementere de immaterielle kulturminnene innenfor diskursen. Bakka begrunner sin kritikk ved å henvise til UNESCOs immaterielle konvensjon, og at regjeringen gjennom å implementere denne konvensjonen har forpliktet seg til å skape balanse mellom immaterielle og materielle kulturminner.

I artikkelen fra NRK så prøver Riksantikvar Jørn Holme å svare på kritikken fra Norsk Kulturarv og Fortidsminneforeningen (NRK.no 04.12.2009). Holme mener at minner som

bestemors lukt eller prosjekter som Ukens kulturminne skal fungere som en introduksjon til de viktige og store kulturminnene. Holme uttaler: «Vi må skille ut de minnene som er viktige og verneverdige, og de er egentlig veldig, veldig få, men de er sårbare. Jeg er veldig enig med Skarstein og Seip om at nå må vi ha fokus på dem» (NRK.no 04.12.2009). Det RA ser ut til å mene er at de dagligdagse minnene ikke er viktige eller prioriterte elementer i den offentlige representasjonen av kulturarven. Dette blir videre bekreftet gjennom en artikkel fra Aftenposten, der RA uttaler at verken hallodamene, mosselukta eller andre ukens kulturminner vil være å finne på det nystartede nettstedet kulturminnesok.no (Aftenposten.no 07.12.2009). Holme uttaler og at Kulturminneåret kanskje heller var et kulturarvåret (NRK.no 04.12.2009). Det blir ikke utdypet noe mer utover denne kommentaren, men det er en interessant kommentar siden den antyder at folkets kulturarvdiskurs er forskjellig fra den offisielle kulturarvdiskursen.

6.4.2. Positive reaksjoner

De positive tilbakemeldingene fokuserer på de sosiale verdiene som kommer i sammenheng med kulturminneåret. Positiv i den forstand at Kulturminneåret 2009 kan sees i sammenheng med det å skape engasjement for kulturarven generelt. I en lørdagskommentar skrevet av samfunnsredaktør Stein Arne Sæther i Adresseavisen blir vi introdusert for ulike positive sider ved kulturminneåret (Adressa.no 12.12.2009). For Sæther rommer melkerampa en nostalgisk følelse; en følelse som kan minne om å treffe en venn for første gang på 20 år. I takt med forbrukersamfunnets konstante frammarsj er disse nære materielle kulturminnene på vei til å forsvinne, derfor er det ifølge Sæther viktig å ha et år som fremhever de dagliglivets materielle kulturminner betydning. Sæther hevder videre at kulturminneåret og hverdagslivet, kommer i skyggen av de store begivenhetene som foregår i det offentlige rom. Ideen er å få opp øyene før det er for sent.

I en annen artikkel fra Nordlys.no (06.10.2009) blir vi presentert for en utstilling som har foregått på Tromsø Museum, der skoleelever har fått velge hva som skal bevares for ettertiden. Her falt valgene på facebook, mobiltelefon, Ipod, kondom, tursokker og diverse andre gjenstander. Disse forslagene kom mens utstillingen pågikk, og kan beskrives som nyskapende i den forstand. I en artikkel fra Helgeland arbeiderblad.no (12.11.2008) ble det presentert hva en skoleklasse valgte av minner i forbindelse med prosjektet Kulturminner på reise. Her er det gjenstander som for eksempel en barnekrybbe, malerier eller en dessert som har vært i familien i 140 år. Felles for begge artiklene og prosjektene er hvordan prosjektene har skapt engasjement, mens valget av kulturminner gjenspeiler nåtiden og en nostalgisk tankegang, der de valgte kulturminnene representerer den nære fortiden og slektshistorien. Det interessante med prosjektet i Tromsø er valget av kulturminner og

hvordan de gjenspeiler forbrukersamfunnet, masseproduksjon, klasseløshet og at det er gjenstander uten en særskilt kulturell tilhørighet. Dette er gjenstander alle begjærer og bruker. Det som er spennende å tenke over, er om disse valgene sier noe om hvilke kulturminner som i fremtiden vil vurderes som verneverdig eller betydningsfulle i folkets eller den offisielle kulturarvdiskursen.

Kulturminneåret 2009 ønsket en debatt om kulturminnebegrepet, og i en kronikk i Morgenbladet.no (08.01.2010) skrevet av kulturhistoriker Ole Aastad Bråthen blir vi presentert for et mer inkluderende syn på hvordan kulturminnebegrepet skal brukes. Det blir argumentert for at det nåværende 2009 synet er gammeldags, i forhold til å la andre bruke og definere ut begrepet. Særlig hvordan kulturminnevernet blir dominert av fagfolk eller AHD, der kulturminner blir definert ut i fra alder, sjeldenhet eller representativitet. Bråthen mener at kulturminneåret åpner opp for en bredere diskusjon om hva som skal tilhøre kulturarven. Han spør: «Kvifor er det moglege å definere den fyrste mobiltelefonen som kulturminne? Og, kva gjer bestemors polsdans til ei immateriell kulturminneytring?». Svaret ligger i en bredere aksept for hva som er viktig for mennesker i nåtiden. Eller som Bråthen sier selv: «Omgrepet må ha nytteverdi for individ og grupper, lek og lærd. Omgrepet må kunne brukast om objekt eller ytringar som påkallar kjensler og minne, og som vi anerkjenner som viktige for våre kollektive og individuelle identitetar». Ideen er at fagmiljøet kan redefinere, oppdatere og utbrodere om de ulike begrepene når usikkerheten setter inn. Ikke være en premissleverandør eller et slags kulturpoliti som er klar til å arrestere når folk prøver ut grensene.

6.4.3. Oppsummering

Disse tilbakemeldingene sier noe om hva folket, staten og akademikere mener om Kulturminneåret 2009. Kritikerne av kulturminneåret mener at fokuset på dagliglivet og de kulturminnene som ukens kulturminne inneholder tar bort fokuset fra den viktige kulturarven. En kulturarv som gjerne skal bestå av bygninger i ulike former. Det blir antydnet at kulturminneårets fokus på dagliglivets kulturminner fører til at viktige bygninger råtner opp og forfaller. Dagliglivets kulturminner ble blant annet sett på som populærkulturelle, flyktige, kommersielle, folkelige, morsomme og som en digital greie uten en forankring i en materielle virkelighet. Det ble tilogmed brukt så sterke ord som at disse kulturminnene var søppel som skulle ryddes bort når kulturminneåret var over. Kulturminneårets forsøk på å starte en debatt om kulturminner fungerte, men som enkelte artikler viser så skapte kritikerne lite rom for denne debatten ved å hevde at kulturminneårets fokus på dagliglivet og folkeligheten generelt ikke er en vesentlig del av kulturarven.

Folket har ikke dette rigide fokuset, og ser kulturminnene mer i sammenheng med det

sosiale rommet, og hvordan kulturminnene har en aktualitet i nåtiden. Denne aktualiteten kan både være det å fungere som en aktiv del av nåtiden, og fungere som en påminnelse om ulike sosiale begivenheter. Reaksjonene viser at dagliglivet var et interessant og inspirerende tema som oppfordret folket til å tenke over kulturarven og kulturminnene. Bråthen mener at Kulturminneåret 2009 aktualiserer kulturarvbegrepet ved å gi nåtidens befolkning en mulighet til å bli hørt og inkludert i utvelgelsen av kulturminner og skapelsen av nåtidens kulturarv..

7. Et ansvar for kulturarven

Det som analysen forteller er at Kulturminneåret 2009 skulle være et år som fremhevet betydningen av dagliglivets kulturminner. Resultatene viser i tillegg at minoritetene og det kulturelle mangfoldet skulle ha en viktig plass i Kulturminneåret 2009, og at dette skulle komme til syne både igjennom folkets og den offisielle kulturarvdiskursens prosjekter. I tillegg var det et mål å introdusere nye former for kulturminner som for eksempel de immaterielle kulturminnene, og å skape et korrektiv til den offentlige kulturarvdiskursens fokus på de materielle kulturminnene. Kulturminneåret skulle skape glede, engasjement, dialog, kunnskap og dette skulle komme i gjennom temaet dagliglivet og bruken av det nære.

Resultatene fra analysen viser at den offentlige kulturarvdiskursen har valgt materielle kulturminner som viser til de aktuelle nodalpunktene som autentisitet, representativitet og de omkringliggende verdiene som estetiske verdier, arkitektoniske detaljer, arkitekturhistorie, kunsthistorie og ulike andre verdier som fremmer betydningen av bygningens historie. Resultatene viser og at den offisielle kulturarvdiskursen prøver å nærme seg den folkelige kulturarvdiskursen ved å ta i bruk denne diskursens nodalpunkter som det nære, dialogen og de omkringliggende verdiene vi finner i disse punktene. Kulturminnene er sosiale møteplasser, og inngår i nåtidens og fortidens samfunn som en viktig arena for å skape sosiale relasjoner mellom mennesker. Resultatet blir da et kulturminne som klarer å vise både den materielle historien og den sosiale historien ved kulturminnet

Den folkelige kulturarvdiskursen har valgt kulturminner som er materielle, immaterielle, begreper, tradisjoner og populærkulturelle gjenstander. Et eksempel er rødstrømpebegrepet og immateriell kulturminner som sanger eller romanimusikk. De typiske materielle kulturminnene ble i noen tilfeller valgt ut i fra verdier som autentisitet eller bygningshistoriske verdier, men det er i tillegg et fokus på de sosiale relasjonene og nodalpunktet det nære er sentralt i alle valgene. Det er de marginale og minoritetenes kulturminner som klarest får frem målene med Kulturminneåret 2009. Da særlig hvordan et kulturminne kan være så mye annet enn bare et materielt objekt. Det

kan være begreper, tradisjoner, sanger, lukter, hallodamer og arbeidsformer. Minoritetenes kulturminner er nyskapende ved at romanimusikken ble introdusert som et immaterielt kulturminne, samtidig som at vi får et fokus på den moderne innvandringen og hvordan disse gruppene har skapt seg et rom i det norske samfunnet.

Den videre fortsettelsen av oppgaven vil derfor ta utgangspunkt i analysens resultater og se disse i sammenheng med målene med Kulturminneåret 2009. Et av målene i kulturminneåret var å skape et mer inkluderende kulturminnebegrep. Dette involverer hvordan den offisielle og folkets kulturarvdiskurs hadde som mål om å fremme en kulturarv som representerer alle de forskjellige gruppene i samfunnet. Dette kommer til syne i retorikken som ble brukt i skapelsen av kulturminneåret, og i de ulike kulturminnene som begge partene har fremmet. I denne retorikken/budskapet finner vi blant annet spor av de internasjonale konvensjonene som mangfoldskonvensjonen og konvensjonen som omhandler den immaterielle kulturarven. Det er derfor interessant å se om de valgte kulturminnene sammenfaller med budskapet og de internasjonale konvensjonene. Er det da en sammenheng mellom budskap og praksis? Eller er statens omfavelse av de internasjonale verdiene bare ord og ingen handling.

7.1. UNESCOs defineringer og målsetninger

En viktig del av året var at det skulle fremmes en forståelse for betydningen av immaterielle kulturminner, og at det kulturelle mangfoldet skulle i en større grad inkluderes i skapelsen av kulturarven. Dette må sees i sammenheng med ratifiseringen av den immaterielle kulturarvkonvensjonen og mangfoldskonvensjonen i 2007 som begge utgår fra UNESCO. Denne forbindelsen er allerede blitt nevnt i oppgaven, men har ikke blitt utforsket før nå. Jeg velger derfor å gi en kort presentasjon av begge konvensjonene. Dette blir gjort for å skape en kontekst, og for å presentere det ansvaret staten Norge har iforhold til å opprettholde konvensjonene. Deretter er det interessant å se hvordan de utvalgte kulturminnene står i forhold til disse konvensjonene, og om målet med forståelse og inkludering oppnåes.

UNESCO er kjent som den intellektuelle delen av FN, og skal være en avdeling som jobber for kommunikasjon og samhandling mellom medlemslandene i en globalisert verden. Kritikken mot UNESCO og World Heritage Committees fokus på den vestlige materielle kulturarven førte etterhvert til konvensjonen som omhandler immateriell kulturarv ble utformet (Laurajane Smith og Natsuka Akagawa 2009:1). Denne konvensjonen ble presentert i 2003, og ble i 2006 ratifisert etter at 30 land hadde underskrevet. I Norge blir denne avtalen presentert gjennom St.prp. nr. 73 (2005-2006) og senere ratifisert den 17. januar 2007. Sett iforhold til land som hadde undertegnet var

Norge ganske sent ute, og heller ikke med i gruppen som drev avtalen i gjennom.

Kort oppsummert kan vi si at den immaterielle kulturarven er en del av menneskets utøvende kraft til å skape/gjenskape fortiden. Denne gjenskapingen kan sees som en mulighet til å overføre kunnskap fra generasjon til generasjon. Den immaterielle kulturarven utgjør et vidt spekter, og kan komme i form av uttrykk som musikk, dans, språk, tilhørende instrumenter og det utøvende rom som arven tar plass i. Det blir viktig å anerkjenne det kulturelle mangfoldet, og å fremme muligheten til kulturelle forandringer iform av gjenskapelser eller kreativitet. Smith (2006:108) fremhever hvordan denne konvensjonen, definerer og forstår den immaterielle kulturarven ut i fra de verdier befolkningen forbinder med den. Dette står i kontrast til hvordan de materielle kulturminnene blir tilkjent en medfødt historisk verdi.

Når det gjelder hvorfor Norge har ratifisert den immaterielle konvensjonene så er hensikten å: «[...]bidra til å utjevne det ensidige fokuset på vern av den materielle kulturarven som har vært hittil, slik at oppmerksomheten også rettes mot vern av den immaterielle delen av kulturarven» (St.prp. nr. 73 2005-2006:2). Det erkjennes at det har vært et altfor stor fokus på de materielle kulturminnene, og at dette skal balanseres ved å fokusere sterkere på de immaterielle kulturminnene. Når det gjelder selve målene for denne konvensjonen så finner vi at: «[...]konvensjonen skal sikre ivaretagelse og respekt for den immaterielle kulturarven, øke bevisstheten om betydningen av den, samt sørge for internasjonalt samarbeid og bistand på området» (St.prp. nr. 73 2005-2006:2, UNESCO 2003:2). Disse målene trekker inn de tre nivåene som konvensjonen jobber på. Det er det lokale, nasjonale og det internasjonale nivået. Dette er ifølge Janet Blake (2009:47) et viktig poeng siden nivåene er vevd sammen, og oppfordrer til større samhandling mellom de forskjellige nivåene. Samtidig som man får en rettslig beskyttelse av kulturarven på alle nivå.

Det er særlig de tre første punktene som sier noe om det interne ansvaret staten Norge har til sine innbyggere. Disse punktene er en oppfordring til staten om å involvere allmennheten i kulturminneforvaltningen, og å skape et klima/dialog der staten og allmennheten kan samarbeide om å finne løsninger på hvordan en slik kulturarv kan best bevares og videreføres. Et viktig punkt i dette arbeidet er da å: «kartlegge og definere ulike elementer av immateriell kulturarv som finnes på dens territorium, med deltakelse fra lokalsamfunn, grupper og relevante ikke-statlige organisasjoner» (St.prp. nr. 73 2005-2006:14). Det skal i denne sammenheng skapes et register for å få en oversikt over de immaterielle kulturminnene. I tillegg til å skape dette registeret, så skal den offisielle kulturarvdiskursen aktivt prøve å involvere minoritetene og allmennheten generelt i arbeidet med å forvalte denne arven (St.prp. nr. 73 2005-2006:16). Minoritetene blir fremhevet som særlig viktig i dette arbeidet.

Når det gjelder hvilket ansvar RA har i forhold til denne konvensjonen, så var ikke dette avklart når kulturminneåret ble arrangert. I et brev som dateres den 2 juni 2008 svarer RA på spørsmål fra KMD om hvordan den immaterielle konvensjonen skal implementeres i samfunnet (Riksantikvaren 2008:1). RA avgrenser sitt ansvar til å gjelde de utøvende rom som den immaterielle kulturarven tar plass i. Eksempler på slike rom kan for eksempel være dansebanene som vi finner omtalt i ukens kulturminne.

Den kulturelle mangfoldskonvensjonen er allerede blitt nevnt i kapitlet som omhandler mangfoldsåret. Det som ikke ble nevnt er selve innholdet i konvensjonen, og sammenhengen denne konvensjonen har med den immaterielle konvensjonen. I forhold til den immaterielle kulturarven finner vi mange likheter, begge ser den immaterielle kulturutvekslingen som viktige deler av samfunnet. Men der den immaterielle arven utveksles/fornyes gjennom et innbyrdes samfunn; er selve grunnlaget for det kulturelle mangfoldet, en frisluppen kulturutveksling mellom ulike folkegrupper og samfunn (UNESCO 2005:4). Denne konvensjonen er i likhet med den immaterielle konvensjonen opptatt av å fremme verdier, praksiser og andre uttrykk; samtidig som vi får et fokus på hvordan disse blir spredt gjennom ulike samhandlinger i samfunnet. Det er på mange måter en konvensjon som setter individet og de kulturelle gruppen i en sentral posisjon, og som gir folket en mulighet til å definere og utforme hva det kulturelle mangfoldet skal bestå av.

Ser vi på noen av målsetningene med konvensjonen finner vi dette blant annet forklart i artikkel 1 «(c) *to encourage dialogue among cultures with a view to ensuring wider and balanced cultural exchanges in the world in favour of intercultural respect and a culture of peace;*» (UNESCO 2005:3). Dette punktet oppfordrer til dialog mellom ulike grupper i samfunnet, for å fremme en kulturell utveksling og respekt mellom gruppene. Andre punkter fordrer til å bygge/skape arenaer som kan fremme den utvekslingen. Artikkel 10 går som følgende: «(a) *encourage and promote understanding of the importance of the protection and promotion of the diversity of cultural expressions, inter alia, through educational and greater public awareness programmes;*» (UNESCO 2005:7). Her er det en klar oppfordring til å oppmuntre og skape prosjekter som kan fremme det kulturelle mangfoldet. Ser vi til Norge, og dokumentet som tar for seg ratifiseringen av konvensjonen, så finner vi et interessant sitat som kommer i sammenheng med betydning av denne konvensjonen i den statlige styringen: «Konvensjonsteksten vil fungere som et generelt referansedokument for framtidig lovgiving og politikkutforming innenfor kultur- og mediefeltet (St.meld. nr. 17 2005-2006:2). Dette er sterke ord som legger føringer for mye av det man finner i sammenhengen med den nasjonale kulturpolitikken.

7.2. Å skape et inkluderende samfunn

Det er altså et mål for regjeringen/staten å inkludere disse konvensjonene i samfunnsorden. Denne målsetningen kommer i tillegg frem i konvensjonsteksten, der ulike artikler i konvensjonen forteller hvordan det statlige apparatet skal få frem budskapet i samfunnet. Det er i denne sammenhengen at Mangfoldsåret 2008 og Kulturminneåret 2009 blir et viktig verktøy for staten. Kulturminneåret 2009 skulle da formidle kulturarven/kulturminnene i nye sammenhenger og aktualisere begrepet i samfunnet. Fokuset på å utvide kulturarvsbegrepet gjennom å inkludere flere «stemmer» kan på mange måter sees som et ledd i skapelsen av en ny nasjonal identitet. Dette er en tanke som vi finner uttrykket i den felles prosjektbeskrivelsen. Her blir det blant annet uttalt: « Å fokusere på utviklingen av kulturarv i Norge som et hovedområde gjør at til dels svært forskjellige kulturminneårsaktiviteter kan fremstå med noe felles, og den fanger opp ulike miljøer ved å gi rom for særtrekk de har[...]» (NKF og SK 2009 2010:124). Jeg oppfatter budskapet slikt at det kulturelle mangfoldet skal fremmes, både i form av ulike eksempler på kulturminner og at minoritetene i samfunnet skal få en mulighet til å fremme sine minner. Hvordan kommer dette så til syne i Kulturminneåret 2009?

Når det gjelder minoritetenes kulturarv så finner vi ulike eksempler på hvordan disse vurderes og fremstilles. I eksemplene som omhandler moskeen eller den samiske husmannsplassen finner vi en nøktern/objektiv beskrivelse av det materielle minnet. Det blir lagt vekt på verdier som historiske fakta, arkitektoniske kvaliteter eller informasjon om religiøse sammenhenger. Det dreier seg først og fremst om å etablere det materielle objektet som en representant for minoriteten, ved å knytte det opp til de objektive verdiene vi finner representert hos den offisielle kulturarvdiskursen. I artikkelen om hindutemplet på Ammerud finner vi derimot en dreining mot det menneskelige og hvordan denne religiøse minoriteten utøver sin religion. Særlig viktig blir det å frem den kulturelle påvirkningen som hinduene har på naturen og menneskene i området. Altså en verdsetting av de menneskelige kvalitetene som vi finner i de to nevnte konvensjonene. Det som kan være en mulig kritikk er hvordan valget av en religiøs bygning eller en religion; gjenspeiler en generaliserende ide om at en felles religion kan representere alle de ulike minoritetene som har en muslimsk eller hinduistisk tro. Dette forestilte fellesskapet overskygger da de andre forskjellige kulturelle særtrekkene som disse gruppene har.

Når det gjelder romanifolket/tater så finner vi at musikken skal være deres representant i kulturminneåret. Artikkelen er skrevet av en person som selv er romani, og som har god innsikt i hva romaniene kan se som mulige kulturminner for sin kultur. Yrvum legger vekt på hvordan musikken fungerte som en inngangsport og møteplass mellom lokalbefolkningen og de reisende. Musikken blir utvekslet fra generasjon til generasjon og gjennom dette så blir sangtradisjoner videreført eller de blir videreutviklet for å passe inn i nåtiden. Dette er et viktig punkt i den

immaterielle konvensjonen. Romanimusikken er et tydelig eksempel ved at musikken forteller historier om romanifolket og et representativt eksempel gjennom måten musikken blir fremført. Romanimusikken er og et mulig immaterielt kulturminne for romanibefolkningen i Norge gjennom selve musikken og konteksten rundt. De reisende er en del av norsk kultur og har gjennom årene skapt en musikkform som kan sees som unik i en norsk sammenheng. Dette gjør at staten Norge har et ansvar for å ta vare på denne musikkformen på lik linje som folkemusikken.

I eksemplene som omhandler de homofile og kvenene så finner vi at de er representert av materielle objekter og landskap. Kvenene og deres dagligliv sees i lys av hvordan landskapet ble omformet og tilpasset kvenenes livsstil. Et annet viktig element er de autentiske bygningene som er helt spesielle i en norsk sammenheng. Siden Makkenes allerede er en del av den offisielle kulturarvdiskursen så vil dette tilsi at området tilfredsstiller de kravene som den offisielle kulturarvdiskursen stiller. Det er et fokus på autentisiteten i landskapet og bygningene som utgjør grunnene for hvorfor Makkenes skulle være en representant for kvenene. Det er lite i teksten som tilsier at Makkenes viderefører eller gir uttrykk for et levende kulturuttrykk. Bruken av den offisielle kulturarvdiskursen nodalpunkter skal si noe om hvor autentisk, representativt og tydelig landskapet og bygningene er for å fortelle historien om kvenene.

Når det gjelder de homofile så finner vi at de er både representert i den offisielle og den folkelige kulturarvdiskursen. Det er interessant at begge diskursene har valgt det samme kulturminnet, særlig i lys av at den folkelige kulturarvdiskursen legger vekt på de homofiles historie mens den offisielle kulturarvdiskursen legger vekt på sanitærhistorien. Sanitærhistorien blir blant annet synlig i overskriften som lyder: «Urinalet i Stensparken- sanitærhistorie i funkisdrakt» (Risåsen 2010:39). Sanitærhistorien i Oslo og urinalets utforming blir derfor de viktigste punktene i den offisielle kulturarvdiskursen begrunnelse for å velge dette minnet. De homofile blir også nevnt i men da som en del av historien til urinalet, ikke som en viktig del av begrunnelsen for hvorfor urinalet ble fredet. Den folkelige kulturarvdiskursen vektlegger først og fremst hvordan urinalet var et viktig møtested for de homofile, og at dette møtestedet gjorde det mulig for homofile å møte likesinnede og danne relasjoner i en tid der homofili var forbudt. Ved å lese den aktuelle teksten så kommer det klart frem at urinalet ble valgt fordi det representerer de homofile, og den pågående kampen for en rettferdig hverdag.

I tillegg til at minoritetene skal representeres i kulturminneåret så blir det fremstilt i prosjektbeskrivelsene at minoritetene skulle ha en aktiv rolle i året. Dette kan for eksempel bety at minoritetsbefolkningen skal inkluderes i aktivitetene og i selve prosjektene. Men ser vi til mangfoldskonvensjonen (UNESO 2005:7) så kan det også bety at minoritetene skal ha en mulighet til å delta og påvirke i beslutningene som omhandler disse kulturminnene, og utviklingen

av det kulturelle mangfoldet generelt. Men ser man for eksempel på hvem som utarbeidet tekstene eller bestemte hvilke kulturminner som skulle være en del av Ukas kulturminne, så ble beslutningene tatt i en komite som ikke hadde noen representanter fra minoritetene. Yrvums artikkel er det eneste eksemplet på at minoritetene får lov til å representere sin egen kultur både gjennom skrift og tema. Det er altså få tegn som tyder på at minoritetene har en mulighet til å være en del av en dialog eller å påvirke innholdet i dette prosjektet i Kulturminneåret 2009.

Når vi da ser på hva Riksantikvarens 12+1 fredninger inneholder av representative kulturminner for minoritetene, så finner vi at de homofile er den eneste gruppen som er representert. Man kan i denne sammenhengen argumentere for at disse kulturminnene skal representere en samlet befolkning. Der alle individer i Norge har et forhold til disse minnene. Men er en slik fellestanke egentlig mulig i det globaliserte samfunnet som Norge er en del av? Det som Riksantikvarens fredninger uttrykker er hvordan dagliglivet blir representert gjennom et mangfold av materielle kulturminner. Det blir ikke lagt vekt på en tidshorisont eller at objektet skal være estetisk tiltrekkende eller være en sentral del av en viktig historie. Dette er positivt, og åpner opp for at minoritetene og særlig de gruppene som har vært i Norge en kort tid, får en mulighet til å bli representert i kulturarven. I denne sammenhengen finner vi i tillegg en interessant rapport fra Riksantikvaren (2006:17-18) som faktisk undersøker minoritetenes kulturarv, og som skal si noe om hva Riksantikvaren og innvanderne selv ser som mulige kulturminner for innvandrere. Her blir det blant annet nevnt at innvanderbutikker, moskeer og restauranter kan være en eksponent for en slik kulturarv. Men på tross av rapportens resultater om mulige kulturminner for minoritetene, så ble ikke det kulturelle mangfoldet en sentral del av Riksantikvarens 12+1 fredninger.

7.2.1. Et mangfoldig kulturminnebegrep

En interessant kritikk som gjenspeiler det manglende fokuset på den immaterielle kulturarven, er Bakkas (VI.no 12.02.2009) kritikk om hvordan kulturminneåret : «helt og fullt er lagt i hendene på dem som står for vernet av den materielle kulturen». Kritikken kom på bakgrunnen av den manglende interessen i folkemusikken, og dansen i et kulturminneår som skulle fremheve både den materielle og den immaterielle siden av kulturarven. Ser vi til den nevnte immaterielle konvensjonen, og de nevnte målene så ser man at den offisielle kulturarvdiskursen forplikter seg til å fremme, prioritere og og integrere tiltak som beskytter denne arven. I vårt tilfelle vil det si å implementere ideen bak konvensjonen, og å verne eller å fremheve utøvende rom som den immaterielle kulturarven foregår i. Den folkelige kulturarvdiskursen trengte ikke å ta hensyn til en slik oppdeling av de immaterielle kulturminnene, og kunne derfor være mye friere i å presentere

forslag til immaterielle kulturminner. Den viktigste tanken med disse forslagene var å introdusere et nytt begrep, og gi folk kjennskap til at kulturminner kan være immaterielle.

Det ble gjennom ukens kulturminne fremmet en rekke kulturminner som er gode eksempler på mulige immaterielle kulturminner. Eksempler på dette er romanimusikken, lofotfisket, tømmerfløtningen, bunadstilvirkningen, oselveren og dansebanene Skansen og Kilenga. Analysen viser at i disse eksemplene ble det vektlagt verdier som tradisjoner, overføring av kunnskap/håndverk mellom generasjoner, skapelsen av møteplasser og dialog og hvordan disse eksemplene fremviser viktige verdier i det norske samfunnet. I tillegg til dette så er det nære tilstede både i selve kulturminnet og i konteksten rundt. Men er disse forslagene gode eksempler på mulige immaterielle kulturminner? I tilfellet som omhandler romanimusikken så finner man at en slik uttrykksform tilfredsstiller emnekategorien og det er et uttrykk som blir overført mellom generasjoner og mellom grupper (UNESCO 2011:4-5). Musikken er: levende, et viktig kulturuttrykk for romaniene og den har et særpreg. Dette særpreget gjenspeiler romanifolkets møte med den norske kulturen og musikken, og hvordan denne musikken har utviklet seg gjennom alle de årene romaniene har vært en del av det norske samfunnet. Det som er viktig er ikke om romanimusikken tilhører Norge eller Ungarn, men at musikken gir individet identitet, tilhørighet og ansvar i gruppen og samfunnet. Når det gjelder de andre forslagene så har Oselvarverkstedet (Kulturminneåret2009.no. Olsen 2009) blitt foreslått som et mulig eksempel på UNESCOs lister (kulturradet.no 2013). De andre forslagene innehar noen av de samme verdiene som vi finner i romanimusikken, og kan være mulige immaterielle kulturminner hvis disse forslagene utredes.

Det å finne konkrete eksempler på immateriell kulturminner i den offisielle kulturarvdiskursen er vanskeligere. Et mulig eksempel på det utøvende rom kan være Skuibakken i Bærum, og hvordan denne arenaen blir et utøvende rom for hoppporten. Et annet eksempel kan være lensmannssteinen i Voss, og hvordan denne steinen er en del av en muntlig tradisjon som omhandler formidling av informasjon i fortiden. Ingen av disse eksemplene er immaterielle kulturminner uten en anerkjennelse av ideen og menneskene bak. Hoppporten er høyst levende, mens lensmannen ikke har den samme rollen i samfunnet mer. Dette er tanker som jeg gjør meg, og som ikke er tilstede i de offisielle tekstene verken i form av definisjoner eller referanser til en immateriell kulturarv. Hovedfokuset fra den offisielle kulturarvdiskursen ligger i å fremme de materielle kulturminnene gjennom bruken av de aktuelle nodalpunktene og momentene. Det er ingenting som tyder på at disse kulturminnene skulle være arenaer for immateriell kulturarv.

Det som i tillegg forsterker denne oppfatningen av at staten og RA prioriterer materielle kulturminner fremfor de immaterielle, er diverse uttalelser som har kommet i sammenhengen med Kulturminneåret. Daværende statssekretær Heidi Sørensen utbroderer i en artikkel til La Stå,

hvordan hun har et nært forhold til ulike bygg i Levanger, og er spent på hvordan Kulturminneåret kommer til å fremstille Norge: «Tenk på hva som har skjedd gjennom industrialiseringen og moderniseringen av Norge – og tenk hvilke kulturminner som er skapt gjennom ulike anlegg og praktbygg.» (La Stå 2008:5). I den allerede omtalte artikkelen «Kulturminneåret har vært en jippo» (NRK.no 04.12 2009) uttaler Riksantikvar Holme at året har vært spennende, men at nå må fokuset igjen rettes mot de materielle kulturminnene. Man kan derfor begynne å tvile på om året har hatt en hensikt utover å skape spennende tanker, særlig siden Holme på mange måter undergraver betydningen av de presenterte immaterielle kulturminnene, ved å indirekte hevde at disse kulturminnene ikke er viktige i offisielle kulturarvdiskursen.

Det at disse kulturminnene er mindre viktige er noe som også kommer frem i ettertid. Særlig når det gjelder selve bevaringen av ukens kulturminner sett i forhold til den offisielle kulturarvdiskursens muligheter til bevaring, så er det et fåtall av kulturminnene som har blitt fredet i ettertid eller har en form for videre eksistens i den offisielle kulturarvdiskursen. Det eksisterer unntak i form av materielle objekter som for eksempel Makkenes, Kjelvik og Skuibakken (som faktisk ble fredet i kulturminneåret), men disse er allerede en del av den offisielle kulturarvdiskursen gjennom ulike fredningsvedtak. Det blir postulert at alle minnene skal leve videre i nettprosjektet Digitalt fortalt (NKF og SK 2009 2010:69). Men et raskt nettsøk forteller at bare 20 av 52 minner har fått dette etterlivet. I dagens situasjon er nettsiden borte og alle de digitale prosjektene som dagligliv.no og kulturminneloypa.no er borte. Så det kan hevdes at disse kulturminnene ikke har mottatt den samme oppmerksomheten fra den offisielle kulturarvdiskursen. I sammenheng med dette finner vi det allerede omtalte utsagnet til Riksantikvar Holme, om at de kulturminnene som ukens kulturminne fremmet ikke vil være del av den digitale satsningen som kom i 2009 med Askeladden.

7.3. Oppsummering

Kapitlet har vist at Kulturminneåret 2009 var et markeringsår som blant annet skulle fremme det kulturelle mangfoldet og den immaterielle kulturarven. Grunnen for dette fokuset kom blant annet fra statens ratifisering av de to konvensjonene og det foregående Mangfoldsåret 2008. Det har derfor vært interessant å undersøke hva den folkelige og den offisielle kulturarvdiskursen gjorde for å fremme disse to punktene. Den folkelige kulturarvdiskursen presenterer kulturminner som tar for seg både det kulturelle mangfoldet og de immaterielle kulturminnene. Nodalpunktene det nære og dialogen er synlige i de aktuelle kulturminnene, men de er også synlig i konvensjonene, da for eksempel igjennom forholdet mellom generasjonene og overføringen av kunnskap mellom

generasjonene. I tillegg til dette så er de sosiale relasjonene viktige, det å skape en dialog mellom gruppene er viktig og det å skape møteplasser der mennesker kan utveksle meninger og ideer er en sentral del av den kulturelle mangfoldskonvensjonen. Den folkelige kulturarvdiskursen klarer derfor å formidle et budskap gjennom kulturminnene som både inneholder det kulturelle mangfoldet og som gir et innblikk i hva et immaterielt kulturminne kan være.

Den offisielle kulturarvdiskursen har i forløpet til Kulturminneåret 2009 fremhevet hvor viktig det var å presentere kulturminner som skulle vise det kulturelle mangfoldet og den immaterielle kulturarven. Miljøvernministeren, stortingsdokumenter og veiledende prosjektbeskrivelser forteller at disse emnene skulle være en viktig del av budskapet som skulle presenteres gjennom kulturminnene. Det er RA som skal videreføre denne politikken til folket, og la den komme til syne gjennom kulturminner og kulturmiljøer. Dette gir da forhåpninger om at Riksantikvarens 12+1 fredninger skulle være et prosjekt som viste frem det kulturelle mangfoldet i samfunnet. Men det eneste eksemplet som omhandler noe annet enn en generell lokal/nasjonalkultur er Urinalet i Stensparken, og de homofiles rolle i tilknytting til dette kulturminnet. Det er ingen kulturminner som tar for seg den moderne innvandringens innflytelse på dagliglivet de siste 35-40 årene og heller ingen kulturminner som viser andre minoriteters innflytelse på dagliglivet eller samfunnet generelt. De immaterielle kulturminnene er heller ikke synlige i dette prosjektet. Det kan være slik at noen av disse kulturminnene kan regnes som en materiell arena for den immaterielle aktiviteten, men denne argumentasjonen er fraværende i tekstene som omhandler verningen av kulturminnet.

8. Den «sanne» kulturarven og avslutting

Oppgaven har hittil vist at den offisielle kulturarvdiskursen har prøvd å nærme seg den folkelige kulturarvdiskursen ved å benytte seg av nodalpunktene det nære og dialogen. Den offisielle kulturarvdiskursen har lyktes med å vise frem dagliglivet, og de sosiale relasjonene som skapes i møte med de aktuelle bygningene som finnes i det offentlige rom. Oppgaven har også vist at folkets kulturarvdiskurs har prøvd å få frem det kulturelle mangfoldet i samfunnet ved å finne eksempler på kulturminner som sier noe om minoritetene i Norge. Det er i tillegg gjort et forsøk på å presentere eksempler på immateriell kulturminner som både viser minoritetene og den generelle befolkningens immaterielle kulturarv. Den videre diskusjonen vil omhandle debatten som ble synlig i Kulturminneåret 2009 og hvordan enkelte personer, organisasjoner og statlige organer mente at folkets kulturminner og dagliglivet var en bortkastet bruk av tid og ressurser.

Jeg har lyst til å begynne denne diskusjonen med å trekke frem kommentaren til RA som

kom i samtale med NRK, og som et eksempel på hva debatten i Kulturminneåret 2009 har dreid seg om. Holme sier: «til NRK at året kanskje egentlig har vært et kulturarvår framfor et kulturminneår» (NRK.no 04.12.2009). Jeg vet ikke helt hvorfor jeg fant denne kommentaren så interessant, men etter å ha skrevet på denne oppgaven en god stund nå, så har jeg kommet til å innse at dette utsagnet forteller noe om skillet mellom den offisielle og folkets kulturarvdiskurs. Kommentaren sier noe om at det eksisterer en forskjell om hva forvaltningen oppfatter som kulturminner og hva folket legger i begrepet. Denne forskjellen ligger i oppfatningen om at et prosjekt som Ukens kulturminner fremmer folkets kulturminner, mens det er den offisielle kulturarvdiskursen gjennom sine «viktige og verneverdige minner» (NRK.no 04.12.2009) som til slutt utgjør den egentlige kulturarven. Hva er det som gjør at folkets kulturminner ikke ansees som en viktig del av den offisielle kulturarvdiskursen? Og hva er det som gjør at de materielle kulturminnene blir sett på som den viktige delen av kulturarven? Det vil i tillegg bli presentert argumenter som sier at folkets kulturarv er viktig.

Hva er det med dagliglivet og dets kulturminner som får kritikere og forvaltningen til å uttale seg slik de gjør? Dette kan blant annet sees i lys av uttalelser fra Christensen (Fortidsvern 2009:8):

«Er det nødvendig å bryte ned den felles forståelsen av kulturminne – og rykke ut, land og strand rundt – med støtte fra to departementer – for å opplyse om at dette er en feilaktig og snever forståelse, og at begrepet omfatter nær sagt alt mulig som på en eller annen måte kan knyttes til minner og til historie.

Christensen ser ikke verdien i dagliglivet eller nåtidens oppfattelse av den nære fortiden, og hva den betyr for folket i en kulturarvsammenheng. Heller ikke at en slik arv skal ha en mulighet for vern på lik linje med de materielle kulturminnene. Det kan nesten virke som at det eksisterer en frykt, for at inkluderingen av dagliglivets kulturminner i kulturarven skal føre til at den offisielle kulturarvdiskursen mister sin betydning i samfunnet.

I følge Samuel (1994:266-267) kan en grunn for disse meningene henge sammen med hvordan forbrukersamfunnet kopierer historiske elementer og fremstiller disse i billige kopier som blir solgt i butikker. I følge kritikerne er dette en praksis som kommersialiserer og selger historien uten å ta hensyn til originaliteten eller sannheten i historien. Ideen er at det eksisterer autentiske kilder som forteller «sannheten» bedre enn hva tusen kopier gjør. I kulturminneårets tilfelle hevder kritikerne at det er bygninger og andre objekter som er tilknyttet den offisielle kulturarvdiskursen som skal representere den nasjonale kulturarven. Kulturminner fra dagliglivet som mobiltelefoner,

fjernsynsapparater, stavmikserer, skipskister, dukker er minner som representerer noe flyktig uten en reell tilknytning til historien. Siden disse tingene er masseproduserte lider de i tillegg under autentisitetetsbegrepet som tilsier at slike ting er kopier. Det å da verne slike objekter stiller store spørsmålstegn ved autentisitetetsbegrepet, og åpner opp for en invasjon av mulige objekter som blir fremmet gjennom en folkelig mening om hva som er en del av den offisielle kulturarvdiskursen.

Disse kulturminnene kan ikke vurderes ut i fra de verdikriteriene som RA eller Fortidsminneforeningen anser som legitime krav for å inngå i den offisielle kulturarvdiskursen. Ting som kumlokk, Lohengrin, rødstrømper, lofotfisket eller de generelle minnene som skoleelever og befolkningen har valgt ut, blir i stor grad regnet som nostalgiske minner eller til å være lite representativt iforhold til å inngå i den nasjonale kulturarven. Christensen (Fortidsvern 2009:7) nevner blant annet at prosjektet *dagligliv.no* er et prosjekt som de kommersielle tv-kanalene hadde vært bedre egnet til å utføre. Dette går på tvers av forskningen fra blant annet Nilsen (2003), Holtorf (2005), Burström (2001), Berthelsen et al. (2001) som viser at den nære fortiden er for mange en viktig forankring til fortiden, og i oppfattelsen av egen identitet.

I denne sammenhengen var det noen tilbakemeldinger som spilte på viktigheten av å involvere folkets kulturarv. Bråthen (Morgenbladet.no 08.10.2009) tar til orde for et behov for kulturminner som sier noe mer om vår kollektive og individuelle identitet. Da både i form av objekter og ytringer som speiler en moderne verden og samtiden. Bråthen mener at museer ikke er flinke nok til å se mennesker som kulturskapere eller å se kompleksiteten i immaterielle og materielle skapelser, og det er derfor en fare «For kva skjer om samfunnet sine minnebankar framleis gløymer dokumentasjonen av våre liv, mitt liv, ditt liv?» Det er på mange måter en gyllen mulighet i å dokumentere samtiden på en like grundig måte som man dokumenterer fortiden. Samtidig som at man får enestående mulighet til å skape en levende forbindelse mellom nåtiden og den nære fortiden ved å utnytte de levende båndene som fremdeles eksisterer.

Et annet eksempel på denne utvidede defineringen finner vi uttrykt i artikkelen «Dette vil ungdommene ta vare på» (Nordlys.no 06.10.2009) der Tromsø museum stilte med tomme montre, og skoleungdommer ble oppfordret til å fylle disse med gjenstander som hadde en betydning. Gjenstander som mobiltelefoner og skatetriks ble i denne sammenhengen sett som representanter for denne generasjonens minner. Dette er på mange måter objekter som ikke sees som viktige grunnet deres utbredelse og nåtidig kontekst. Men for ungdommen blir disse objektene viktige ved at de markerer minner og gir en kobling opp i mot nåtiden.

Når det gjelder grunnene for at de materielle kulturminnene regnes som de viktigste delene av kulturarven, så er det fornuftig å vende tilbake til innledningen og emnet AHD og Smiths teorier om at det eksisterer en autorisert og ikke-autorisert kulturarvdiskurs. Den autoriserte

kulturarvdiskursen kjennetegnes blant annet gjennom diskursens fokus på estetiske og arkitektoniske verdier ved bygninger, steder, gjenstander og landskaper. Grunnen for dette fokuset på de materielle objektene kan blant annet relateres til Venezia konvensjonen, og hvordan denne konvensjonen fremdyrker en ide om at monumentene innehar en direkte forbindelse til fortiden. Denne forbindelsen er for alltid tilknyttet sted og historie, som gjør at objektet er et tidsvitne til fortidens tradisjoner og historie (Smith 2006:90-91). Det å tilegne bygninger menneskelige egenskaper er ifølge Smith, en legitimeringsmetode som konservatorer/eksperter bruker for å rettferdiggjøre betydningen av bygningen. Denne betydningen fremheves ytterligere gjennom bevaringen av bygningen for å sikre det autentiske utseendet, og dermed den historiske tilknytningen. Den videre legitimeringen av dette budskapet foregår blant annet gjennom moralske appeller, fortellinger om hva som må gjøres eller som skal advare om ting som kan skje.

Ser vi da til denne «virkeligheten» eller Kulturminneåret i vårt tilfelle så finner vi at forbindelsen mellom bygning og tidens historiske ånd kommer til syne gjennom 12+1 fredningene til RA. I et forord skrevet av RA finner vi en beskrivelse av melkerampene: «Når vi har passert nummer fem på melkeruta, forstår vi at de inngår i en historie som er noe mer enn historien om den enkelte rampa. Rampene er meierihistorie, landbrukshistorie, samferdselshistorie og sosialhistorie» (Risåsen 2010:5). Objektene inneholder tydeligvis en forbindelse til disse ulike historiene, og utifra teksten så skal dette være åpenbart for alle at disse rampene gjør nettopp dette. Alle de 12+1 fredningene skal representere en eller annen form for historisk sannhet/levende forbindelse. De samme meningene kommer frem hos akademikeren Christensen (2011:19) gjennom dette sitatet: «De faste kulturminnene knytter sammen landskap og historie og gjør det mulig å oppleve historien som en konkret, materiell virkelighet». Grande og Venstre fremmer den samme holdningen: «Venstre er bekymret for dette, fordi fornminner og kulturminner er avgjørende for at framtidige generasjoner skal forstå norsk kulturarv og historie» (Nationen.no 29.01.2010). Denne ideen er akseptert og blir fremmet og repetert av både akademikere, politikere, og blir av folket forstått som den «riktige» måten å forholde seg til fortiden.

Et annet punkt som Smith (2006:30) trekker frem er at kulturarven fremstilles som den symbolske representanten for identitet. Materielle objekter blir da fremstilt som fysiske representanter for ting som har hendt i fortiden. Bygningene skal si noe om egen identitet, nasjonal identitet, lokalsamfunnet eller fortelle noe om hva som har skjedd på stedet. I vårt tilfelle er det særlig snakk om å skape en inkluderende nasjonal identitet som tar hensyn til minoritetene og det kulturelle mangfoldet. RAs målsetning er for eksempel «[...]å finne frem til kulturminner som fremstår som tydelig og samlende, med god geografisk spredning og som er tilgjengelig for folk flest og dermed er en del av manges hverdag» (Risåsen 2010:5). RAs utvalgte kulturminner

representerer i stor grad en tid der den norske etniske kulturen var dominerende i samfunnet. Kulturminner som skibakken, Arentzbu, melkeramper eller lensmannssteinen i Voss referer til stereotyper som at nordmenn er født med ski på beina eller den velkjente forbindelsen mellom den vakre naturen og hvor stolte vi nordmenn er av naturen. Bygderomantikken er synlig i fredningen av melkerampene. Lensmannssteinen sier noe om den norske stat og dets fokus på rettferdighet, opplysning og demokrati. Ideen er at de materielle kulturminnene er gode representanter og referanseobjekter for spørsmål og tanker omkring identitet og symbolikk. Det skapes et generelt bilde av hva som er viktige kulturminner i det offentlige rom. Smith (2006:30) mener at når det skapes et slikt bilde, eller et generelt bilde av en nasjonal identitet så er det grupper og sosiale opplevelser som ikke «passer» inn i dette bildet. Et slikt sosial konsensus fører til at de forskjellige meningene/forståelsene av hva kulturarven skal inneholde eller forsåvidt representere forsvinner under den offisielle kulturarvdiskursens oppfatning av kulturarven. Det blir da verdier som eksperter har utarbeidet, som skal finne frem til representative minner for en slik konsensus og nasjonbygging.

Når det gjelder hvorfor folkets kulturarv og kulturminner er viktig i det norske samfunnet, så er det nettopp det at folkets kulturarvdiskurs prøver å fremme de ulike gruppene og de forskjellige oppfatningene om kulturarven i samfunnet. Et godt eksempel hos Smith (2006:237) som omhandler hvordan innbyggerne i gruvebyen Castleford prøver å skape en ny identitet/kulturarv i kjølevannet etter økonomiske nedgangstider. Smith argumenterer for at kulturarven blir skapt som en reaksjon i møte med sosiale, kulturelle og økonomiske motiver og ønsker. Dette blir særlig vesentlig når Castleford blir sett på som en by uten kulturminner, siden mesteparten av bygningene tilknyttet industrien er fjernet (Smith 2006:242). Hva står da igjen? Vi får da en fremheving av lokalsamfunnets ånd i form av gjestfrihet og samhold. Slike immaterielle verdier/minner utøves gjerne steder der befolkningen samles, og det er disse plassene og aktivitetene som blir utført der, som blir sett på som kulturarv og som blir viktige å videreføre. Det er dette samspillet mellom immaterielle kulturminner og materielle kulturminner som tilsammen utgjør den felles kulturarven. Dette samspillet er i en stadig utvikling, grunnet et behov for å skape mening i sammenheng med samfunnets utvikling over tid.

Smith forteller oss at kulturarven består av immaterielle og materielle kulturminner, og at kulturarven stadig skapes og gjenskapes gjennom folkets verdsetting og bruk. Det må derfor eksistere en balanse mellom de immaterielle og de materielle kulturminnene, for at det sosiale rom og de ulike gruppene som er involvert skal få en stemme i utformingen i kulturarven. For Grimwade og Carter (2010:34) er det viktig å se en kobling mellom en vernefilosofi samtidig som at man kan trekke inn lokalsamfunnet som en ressurs, for å gi tolkninger og beskyttelse til kulturminnet.

Poenget er å skape en tilhørighet mellom kulturminnet og befolkningen. Tamasin Wedgewood (2009:278-279) mener at museer for eksempel har mye å vinne på at de inkluderer en tredje horisont basert på mennesker og deres opplevelser av de ting som museet stiller ut for eksempel. Wedgewood (2009:286) tar utgangspunktet i et industrielt museum i Cooleemee, der lokalbefolkningen gjennom sin tilhørighet i området og den aktuelle fabrikken har dannet seg følelsemessige bånd til fortiden. Historien består derfor bare ikke av en forklaring for hvorfor ting går fremover, men bringer i tillegg med seg et bilde som består av øyenvitneskildringer og minner som gir et menneskelig aspekt ved fabrikken. Budskapet blir da å skape mange inngangsporter for at flest mulig kan involvere og danne seg forbindelser til historien. Dette blir et viktig aspekt i stedet for å ha en altfor sterk definerings på hvilken form kulturminnet skal ha eller hvilke kriterier man skal bruke i utvelgelsen av kulturminner.

Burström (2006:18-19) mener at det er når folkets engasjement i fortiden viker fra det offentlige fokuset at det oppstår konflikt. I vårt tilfelle oppstår denne konflikten når den folkelige kulturarvdiskursen velger andre uttrykk for kulturminner enn den offisielle kulturarvdiskursens materielle eksempler på dagliglivet. I tillegg til dette så prioriterer folkets kulturarvdiskurs verdier som nodalpunktet dialogen, det nære og de sosiale relasjonene som skapes i denne sammenhengen, som viktige i valget av dagliglivets kulturminner. Den offisielle kulturarvdiskursen kulturminner tar hensyn til disse sosiale verdiene, men uttrykket forblir materielt og de materielle verdikriteriene er en viktig del av bestemmelsen av kulturminnene. Denne konflikten må løses gjennom dialog, og en generell offentlig interesse i hvorfor objekter som mobiltelefoner eller skatetriks kan sees som en del av kulturarv. Den generelle interessen og entusiasmen for dagliglivet og det nære må koble sammen med en nysgjerrighet for både fortiden og nåtiden. Denne nysgjerrigheten kan overføres til arkeologien og kulturminnevernet ved å betrakte nåtiden, som et mangfold av symboler og sammenhenger som trengs å studeres.

8.1 Avslutning og noen tanker om fremtiden

Kulturminneåret 2009 var et prosjekt som skulle fremme en mer inkluderende oppfatning av kulturminner og kulturarven. Dagliglivet ble inngangsporten for å involvere mangfoldet i samfunnet både i form av samfunnsgrupper og diverse kategorier av minner. Oppgaven har derfor dreid seg om å undersøke om hvordan dette prosjektet har sett ut, og om tekst står i stil med praksis. Jeg vil påpeke at denne oppgaven ikke har hatt som mål å antyde at den offisielle kulturarvdiskursen gjør noe galt i sitt arbeide med de materielle kulturminnene. Men heller at det kan eksistere avvik mellom det som blir sagt og det som blir gjort.

Analysen viser at den offisielle kulturarvdiskursen har et fokus på materielle objekter og at utvelgelsen av disse objektene foregår gjennom bruken av ulike kriterier og verneverdier. Ideen er å tingliggjøre de immaterielle ideene eller historiene som tilhører objektet. Objektet blir da en container som blir fylt med innhold som for eksempel arkitekturhistorie, estetikk, industrihistorie eller som et autentisk uttrykk for de tankene individet hadde når han/hun skapte objektet. Man ser visse likheter mellom AHD og den norske offentlige kulturarvdiskursen. Likheter som at det er eksperter som velger minner og fremmer den videre diskursen. At det materielle objektet innehar en historisk ånd som fremfører historien til betrakteren. I Kulturminneåret blir dette synlig i 12+1 fredningene til Riksantikvaren og hvordan de valgte fredningene først og fremst presenterer den offisielle versjonen av minnet. Denne versjonen består blant annet av estetiske detaljer, autenticitet og samfunnshistorie. Den offisielle kulturarvdiskursen nærmer seg den folkelige kulturarvdiskursen ved å velge kulturminner som fremmer sosiale relasjoner og er viktige sosial møteplasser. Nodalpunktet det nære og dialogen er synlig i disse valgene. Det som ikke er synlig er hvordan regjeringen ville at kulturminneåret skulle fremme det kulturelle mangfoldet, minoritetene og at de immaterielle kulturminnene. Dette er noe som er veldig lite synlig i de valgte kulturminnene.

Den folkelige kulturarvdiskursen eksisterer som en uavhengig tanke med egne verdier og kriterier. Analysen viser at folket tar i bruk verdikriteriene til den offisielle kulturarvdiskursen når den typiske materielle minner ble valgt, men i tillegg til dette var det rom for nye ideer og tanker omkring kulturminnene og kulturarven generelt. Jeg tror at det var denne evnen til å se fortiden i sammenheng med nåtiden, for deretter å prøve og aktualisere denne horisonten i det sosiale rom som ble den store forskjellen mellom de to diskursene. Mangfoldskonvensjonen og den immaterielle konvensjonen ble sett på som viktige verktøy for å involvere nye grupper, kulturuttrykk og kulturminner i et stadig større globalisert samfunn.

Det som kommer frem i analysen er at den offisielle kulturarvdiskursens tilstedeværelse i Kulturminneåret 2009 gjør det vanskelig for andre ideer få gjennomslagskraft. Dette kan være ideer som den immaterielle konvensjonen eller folkets ønske om å få til en dialog med forvaltningen. Det er gjennom folkets kulturarvdiskurs at vi finner nye tanker om hva en fremtidig kulturarv kan bestå av. Tanker som involverer et større fokus på sosiale verdier og en verdsetting av den nære fortiden. Kulturminneåret ble derfor en blanding av gamle og nye tanker omkring kulturarven. Det som da blir utfordringen for fremtiden er å skape et engasjement for kulturarven, ved å bruke disse nye tankene til å involvere både gamle og nye grupper i samfunnet. For er det en ting som er sikkert, så er det at kulturarven bare vil øke i omfang, både i kulturminner og i de gruppene den skal representere.

Litteraturliste:

ABM utvikling

2010 *Immateriell kulturarv i Norge. En utredning om UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. ABM utvikling, Oslo.

Aronsson, Peter

2004 *Historiebruk : att använda det förflutna*. Studentlitteratur, Lund.

Bertelsen, Reidar, Lars Ivar Hansen og Bjørnar Olsen

2001 Mellom tradisjon og modernitet: Vern av kulturminner i Nord-Norge. I *Kulturminner og miljø*, Redigert av Birgitte Skar, s. 85-108. NIKU, Oslo.

Blake, Janet

2009 *UNESCOs 2003 Convention of Intangible Heritage: The implications of community involvement in «safeguarding»*. *Intangible heritage*. Redigert av Laurajane Smith og Natsuko Akagawa, s. 45-73. Routledge, London og New York.

Burström, Mats

2001 Cultural heritage and antiquarian attitude. *Current Swedish Archaeology* 9: s. 39-44.

2006 Samskapande samtidsarkeologi. *Primitive tider* 9: s. 15-22.

Burström, Mats, Birgitta Elfström og Birgitta Johansen

2004 Serving the public: Ethics in heritage management. *Swedish Archaeologists on Ethics*. Redigert av Håkan Karlsson, s. 135-147. Bricoleur, Göteborg.

Christensen, Arne Lie

2009 Kulturminneår til forvirring. *Fortidsvern* 2: s. 7-8.

2011 *Kunsten å bevare*. Pax forlag a/s, Oslo.

Connerton, Paul

1989 *How societies remember*. Cambridge university press, Cambridge.

Forsvarsbygg

2009 *Årsrapport 2009*. Forsvarsbygg, Oslo.

Gaukstad, Even og Jørn Holme

2005 *Fra antikvarisk interesse til egen forvaltning*. Kulturminnevern. Lov. Forvaltning. Håndhevelse. Bind 1. Redigert av Jørn Holme. s.136-145. Økokrim, Oslo.

Graham, Brian og Peter Howard

2008 *The Ashgate research companion to heritage and identity*. Ashgate, Aldershot.

Grimwade, Gordon og Bill Carter

2000 Managing small heritage sites with interpretation and community involvement. *International Journal of Heritage Studies*, vol. 6 (1), s.33-48. Routledge, London.

Guttormsen, Torgrim Sneve

2013 *Arkeologi i all offentlighet*. Gøteborgs Universitet, Gøteborg.

Henningsen, Erik, Odd Arve Berkaak og Sigrid Skålnes

2010 *Mangfoldsåret. Muligheter og motsigelser i politikken for et flerkulturelt kulturliv*. NIBR rapport 2010:18. Norsk institutt for by-og regionforskning, Oslo.

Holme, Jørn

2005 *Hvorfor ta vare på kulturminner*. Kulturminnevern. Lov. Forvaltning. Håndhevelse. Bind 1. Redigert av Jørn Holme. s.13-15. Økokrim, Oslo.

Holtorf, Cornelius

2005 *From Stonehenge to Las Vegas. Archaeology as popular culture*. AltaMira Press, Walnut Creek.

Johansen, Liv Bjørnhaug

2009 *Kulturminner på reiser. Anbefalinger og rapport fra mangfoldsåret 2008*. Redigert av Bente Guro Møller. s.180-181. Sekretariatet for mangfoldsåret, Oslo.

Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips

1999 *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur, Lund.

Kulturminnestafetten 97

1998 *Historien om Kulturminnestafetten*.

Lowenthal, David

1997 *The Heritage Crusade and the Spoils of History*. Viking, London.

Mydland, Leidulf og Wera Grahn

2012 Identifying heritage in values in local communities. *International Journal of Heritage Studies*, vol. 18 (6), s. 564-578. Routledge, London.

Neumann, Iver B

2001 *Mening, materialitet, makt : en innføring i diskursanalyse*. Fagbokforlaget, Bergen.

Nilsen, Gørill

2003 (a) *Brytninger mellom lokal og akademisk kulturminnekunnskap -En analyse av fortidsforestillinger i Nord-Troms og Lofoten*. Universitet i Tromsø, Tromsø.

2003 (b) Local and academic knowledge. Conflict or Dialogue? *Scandinavian Archaeological Practice- in Theory. Proceedings from the 6th nordic TAG 2001*. Oslo *Archaeological Series 1*: s. 234-246.

Norsk kulturvernforbund

2003 *Kulturvernforbundets analyse av kulturminnestafetten 1997*. Norsk kulturvernforbund, Oslo.

Norsk kulturvernforbund og Sekretariatet for kulturminneåret 2009

2010 *Rapport Kulturminneåret 2009*. Norsk kulturvernforbund, Oslo.

Opsvik, Kari Vartdal

1998 *Rapport om Kulturminneåret 1997*. Riksantikvaren, Oslo.

Grøn Bok

1996 *Grøn bok-Miljøtiltak i statsbudsjettet*. Miljøverndepartementet. Oslo

Riksantikvaren

2001 *Alle tiders kulturminner*. Riksantikvaren, Oslo.

2006 *Rapport fra Riksantikvarens arbeid med minoritetenes kulturminner 2003-2006*. Riksantikvaren, Oslo.

2008 *Tema kulturminneåret 2009*. La stå nr. 2. Riksantikvaren, Oslo.

2008 *UNESCO - konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven -oppfølging*. Riksantikvaren. Oslo

2009 *Fredningsvedtak for Busskuret i Bjørnevatn*. Riksantikvaren, Oslo.

2009 *Fredningsvedtak for Frognerparken og Vigelandsanlegget*. Riksantikvaren, Oslo.

2009 *Fredningsvedtak for lensmanssteinen i Voss*. Riksantikvaren, Oslo.

2009 *Fredningsvedtak for pissearet ved Stensparken*. Riksantikvaren, Oslo.

2009 *Fredningsvedtak for melkerampene i Selbu*. Riksantikvaren, Oslo.

2009 *Fredningsvedtak for Arentzbu*. Riksantikvaren, Oslo.

Risåsen, Geir Thomas

2010 *Et år- tolv historier*. Riksantikvaren, Oslo.

Ringereide, Anders og Mats Rønningen

2006 *Hundreårsmarkeringen av unionsoppløsningen mellom Norge og Sverige: En sosiologisk studie av hvordan et nasjonalt jubileum blir gjort i dag*, Universitet i Oslo.

Samuel, Raphael

1994 *Theatres of memory*. Verso, London og New York.

Smith, Laurajane

2006 *Uses of heritage*. Routledge, London og New York.

Smith, Laurajane og Natsuko Akagawa

2009 Introduction. *Intangible heritage*. Redigert av Laurajane Smith og Natsuko Akagawa, s. 1-9. Routledge, London og New York.

Smith, Laurajane og Emma Waterton

2009 The envy of the world. *Intangible heritage*. Redigert av Laurajane Smith og Natsuko Akagawa, s. 289-302. Routledge, London og New York.

Stortingsmelding 16.

2004-2005. *Leve med kulturminner*. Miljøverndepartementet. Oslo

Stortingsmelding 17.

2005-2006. *2008 som markeringsår for kulturelt mangfold*. Kultur- og kirke departementet. Oslo.

Stortingsproposisjon 73.

2005-2006. *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. Utenriksdepartementet. Oslo

Stortingsproposisjon 76.

2005-2006 *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 20. oktober 2005 om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk*. Utenriksdepartementet. Oslo

Stortingsmelding 26.

2006-2007 *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*. Miljøverndepartementet. Oslo

UNESCO

2003 *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. UNESCO, Paris.

2005 *Convention on the protection and promotion of the Diversity of Cultural Expressions*. UNESCO, Paris.

2011 *What is intangible heritage*. UNESCO, Paris.

Veiby, Linda

2010 Innledning. *Et år- tolv historier*. s.7-9. Riksantikvaren, Oslo.

Elektroniske kilder:

Adresseavisen

2009 Vi møtes på Melkerampa. 12.12.2009

<http://www.adressa.no/meninger/kommentarer/steinas/article1421537.ece>. Elektronisk dokument. Åpnet 28 januar 2014.

Aftenposten

2009 Kulturminner har fått nettside. 07.12.2009.

<http://www.aftenposten.no/kultur/article3410828.ece#.UuptxkAvzCZ>. Elektronisk dokument. Åpnet 29 januar 2014.

Det Norske kulturåd

2013 Ingen norske nominert til UNESCO

<http://kulturradet.no/museum-arkiv-kulturvern/vis-artikkel/-/aktuelt-immateriell-kultur-ingen-norske-nominert-til-unesco>. Elektronisk dokument. Åpnet 23 oktober 2014.

Helgeland arbeiderblad

2009 Dokumenterer hverdagslivet. 12.11.2008.

<http://www.helgeland-arbeiderblad.no/kultur/article3918313.ece>. Elektronisk dokument. Åpnet 29 Januar 2014.

2009 Mosjøen har fått en kulturskatt. 11.06.2009.

<http://www.helgeland-arbeiderblad.no/nyheter/article4393749.ece>. Elektronisk dokument.
Åpnet 28 Januar 2014.

Holmene, Ulf

2013 Verneverdier og vernekriterier anvendt i Riksantikvarens fredningsarbeid.
[http://www.kvadraturen.no/content/ressurser/artikler/art_5_verneverdi_og_vernekriterier_ulf_holmene\[1\].pdf](http://www.kvadraturen.no/content/ressurser/artikler/art_5_verneverdi_og_vernekriterier_ulf_holmene[1].pdf). Elektronisk dokument. Åpnet 12 Juni 2014.

Kulturminneåret2009.no.

2009 Kulturminneåret 2009 (a).
http://www.kulturminnearet2009.no/om_kulturminnearet_2009/kulturminnearet-2009-1.html. Elektronisk dokument. Åpnet 1 Februar 2013.

2009 Statlige prosjekter i kulturminneåret (b).
<http://www.kulturminnearet2009.no/prosjekter/sta/lenker-til-stalige-prosjekter-i-kulturminnearet>. Elektronisk dokument. Åpnet 1 Februar 2013.

2009 Sekretariatets 6 prosjekter (c).
<http://www.kulturminnearet2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter.html>
Elektronisk dokument. Åpnet 1 Februar 2013.

2009 Helberg, Johan Siegfred. Tale gitt den 3 februar (a).
<http://www.kulturminnearet2009.no/prosjekter/apningen-3-februar/styreleder-johan-sigfred-helbergs-tale-pa-apningen>. Elektronisk dokument. Åpnet 10 Januar 2014.

2009 Helberg, Johan Siegfred. Tale gitt den 4 februar (b).
http://www.kulturminnearet2009.no/om_kulturminnearet_2009/styreleder-johan-s-helbergs-foredrag-paa-aapningen. Elektronisk dokument. Åpnet 10 Januar 2014.

2009 Helberg, Johan Siegfred. Dagliglivets kulturminner (c).
http://www.kulturminnearet2009.no/om_kulturminnearet_2009/kulturminnearet-2009-1. Elektronisk dokument. Åpnet 4 januar 2014.

Ukens kulturminne.

2009 Almås, Reidar. Kjærlighetsbrev
<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-35-kjaerlighetsbrev>. Elektronisk dokument. Åpnet 10 Januar 2014.

2009 Bråthen, Ole Aastad. Høveloftet.
<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-51-hoeveloftet>. Elektronisk dokument. Åpnet 16 desember 2013.

2009 Eilertsen, Grete. Leprasykehuset St. Jørgen.
<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-11-leprasykehuset-st>. Elektronisk dokument. Åpnet 10 Januar 2014.

2009 Einarsen, Hans Philip. Hindutemplet på Ammerud.
<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-28-hindutemplet-paa-ammerud>. Elektronisk dokument. Åpnet 10 Januar 2014.

2009 Falk, Eivind. Bunadstilvirking.
<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-21-bunadstilvirkning>. Elektronisk dokument. Åpnet 14 Januar 2014.

2009 Gjerde, Kristin Øye. Friggbroen
<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-36-friggbroen>. Elektronisk dokument. Åpnet 14 Januar 2014.

2009 Gunnestad, Jorunn E. Kilenga og Skansen – dansebaner i Hedmark.
<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/dansebaner-i-hedmark>. Elektronisk dokument. Åpnet 14 Januar 2014.

2009 Halsaa, Beatrice. Rødstrømpe.
<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-10-rodstrompe>. Elektronisk dokument. Åpnet 14 Januar 2014.

2009 Hansen, Cecilie. Kulturlandskapet Makkenes

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-31-kulturlandskapet-makkenes-1>. Elektronisk dokument. Åpnet 15 Januar 2014.

2009 Hundstad, Dag. Sørlandet

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/nr>. Elektronisk dokument. Åpnet 14 Januar 2014.

2009 Johansen, Bjørn V. Ingierstrand bad.

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-30-ingierstrand-bad>. Elektronisk dokument. Åpnet 16 desember 2013.

2009 Kristiansen, Hans Wiggo. Kjærlighetskarusellen i Stensparken.

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-25-kjaerlighetskarusellen-i-stensparken>. Elektronisk dokument. Åpnet 14 Januar 2014.

2009 Larsen, Marion F. Lofotfisket.

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/lofotfisket>. Elektronisk dokument. Åpnet 16 desember 2013.

2009 Nyberg, Arvid. Tømmerfløtningen.

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-17-tommerfloting>. Elektronisk dokument. Åpnet 16 desember 2013.

2009 Næss, Helene. Gravlys som juletradisjon

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-52-gravlys-som-juletradisjon>. Elektronisk dokument. Åpnet 15 januar 2014.

2009 Olsen, Tore-Friis. Oselveren.

[kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-34-oselveren.html](http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-34-oselveren.html). Elektronisk dokument. Åpnet 15 januar 2014.

2009 Opsahl, Jan. Den blå moskeen.

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne>. Elektronisk dokument. Åpnet 15 januar 2014.

2009 Sando, Svein. Bergensbanen.

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-48-bergensbanen>. Elektronisk dokument. Åpnet 16 desember 2013.

2009 Thomassen, Arne Håkon. Kjelvik, en samisk husmannsplass.

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-6-samisk-husmannsplass>. Elektronisk dokument. Åpnet 16 desember 2013.

2009 Yrvum, Laila Marie. Romanimusikk.

<http://www.kulturminneaaret2009.no/prosjekter/sekretariatets-6-prosjekter/ukens-kulturminne/uke-14-romanimusikk>. Elektronisk dokument. Åpnet 16 desember 2013.

Morgenbladet

2009 Bråthen, Ole Aastad

Grep om omgrepa. 08.01.2010. http://morgenbladet.no/kultur/2010/grep_om_omgrepa#Uk7JNECbXCY. Elektronisk dokument. Åpnet 31 januar 2013.

2009 Eriksen, Anne

Kulturarven griper om seg. 13.11.2009.

http://morgenbladet.no/samfunn/2009/kulturarven_griper_om_seg#.VFNfMmd0zPY. Elektronisk dokument. Åpnet 31 januar 2013.

Nationen

2010 Eit slag i løse lufta. 10.01.2010.

<http://www.nationen.no/article/red-botten-eit-slag-i-lause-lufta-kulturminneaaret-2009-tok-for-seg-dagleglivets-kulturminne-m/#>. Elektronisk dokument. Åpnet 3 februar 2014.

2010 Sats mer på kulturminner. 29.01.2010.

<http://www.nationen.no/article/sats-mer-pa-kulturminner-kulturminnearet-2009-skulle-bli-en-offensiv-for-satsingen-pa-kulturminner/>. Elektronisk dokument. Åpnet 3 februar 2014.

Nordlys

2009 Dette vil ungdommen bevare. 06.10.2009

<http://www.nordlys.no/nyheter/article4628079.ece>. Elektronisk dokument. Åpnet 29 januar 2013.

NRK

2009 Kulturminneåret har vært en jippo. 04.12.2009.

<http://www.nrk.no/nyheter/1.6895325>. Elektronisk dokument. Åpnet 28 januar 2013.

Regjeringen.no

1996 Grøn bok- Miljøtiltak i statsbudsjettet.

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/regjeringen-brundtland-iii/md/Rapporter-og-planer/1996/gron_bok_1997_-innholdsfortegnelse.html?id=259305#. Elektronisk dokument. Åpnet 25 September 2013.

2009 Pressemelding. Velkommen til Kulturminneåret 2009.

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/md/Nyheter-og-pressemeldinger/nyheter/2009/velkommen-til-kulturminnearet-2009.html?Id=541427>. Elektronisk dokument. Åpnet 18 desember 2013.

Riksantikvaren.no

2009 12 fredninger - fellesskapets verdier.

<http://burns.idium.no/riksantikvaren.no/?>

[module=Articles;action=Article.publicShow;ID=4893](http://burns.idium.no/riksantikvaren.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=4893). Elektronisk dokument. Åpnet 10 April 2013.

VG

2009 Må verne Frognerparken mot idioti. 13.02.2009.

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/norsk-politikk/artikkel.php?artid=558313>. Elektronisk dokument. Åpnet 17 desember 2013.

Vårt land

2009 Hard kritikk mot kulturminneåret. 12.02.2009.

<http://www.vl.no/kultur/hard-kritikk-mot-kulturminnearet/>. Elektronisk dokument.

Åpnet 29 januar 2014.